

● **Mitt tips** | 24 Elever skriver eldres livshistorie ● **Reportasje** | 30 Forskerklasse for ambisiøse elever
● **Gylne øyeblikk** | 35 Lærerstudenten som overrasket ● **Kronikk** | 48 Fra øvingslærer til lærerutdanner

UTDANNING

8

28. APRIL 2017

utdanningsnytt.no

Private barnehager:

50 millioner i utbytte på ett år

Knut Hovland
Ansvarlig redaktør
kh@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Sjef for nett, desk og layout
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Hans Skjong
Journalist
hs@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Tore Magne Gundersen
Presentasjonsjournalist
tmg@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Bokansvarlig/korrekturleser
sj@utdanningsnytt.no

Synnøve Maaø
Markedsjef
sm@utdanningsnytt.no

Randi Skaugrud
Markedskonsulent
rs@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Markedskonsulent
ls@utdanningsnytt.no

● Hovedsaken: MILLIONENE RULLER UT I UTBYTTE

Rundt 1.500 barnehager i Norge er organisert som aksjeselskap. En kartlegging Utdanning har gjort, viser at 25 av selskapene tok ut rundt 50 millioner kroner av utbytterne i sektoren i 2015. Eirik Husby (bildet) og makker Egil Nicolaysen tok ut 5,8 millioner kroner i lønn og utbytte fra selskapet Borg barnehager dette året.

● Gyldne øyeblikk 35

Studenten hadde lagt opp til at elevene i tredje året på videregående skulle sitte i ring på gulvet, lese høyt fra Dag Solstads roman «Professor Andersens natt» og dele følelser og opplevelser rundt den. Her var det stor fare for å mislykkes, tenkte 1. amanuensis Jonas Bakken.

Innhold

Aktuelt	4	Friminutt	34
Aktuelt navn	9	Gyldne øyeblikk	35
Hovedsaken	10	Innspill	36
Kort og godt	22	Debatt	42
Ut i verden	23	Kronikk	48
Mitt tips	24	Stilling/kurs	52
Glimt	26	Minneord	54
Aktuelt	27	Lov og rett	55
Aktuelt	28	Fra forbundet	56
Reportasje	30		

● Mitt tips

Sykehjemsbeboer Kjellborg Marie Svendsen har fått livshistorien sin nedskrevet av tre 7.-klassejenter; Dawtdawt Tlaling, Sonya Maham og Amalie Hanasand-Iversen.

Utdanning på nettet

I Utdannings nettutgave finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som eblad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

Forskerklasse

Kongsbakken videregående skole tilbyr egen forskerklasse for særlig ambisiøse elever, med konkret og tverrfaglig undervisning.

Kronikk

Å være praksislærer er en ansvarsfull og viktig oppgave, men rollen kan være uklar. Det er utgangspunkt for praksisprosjektet dosent Kristin Rydjord Tholin skriver om i kronikken.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Besøksadresse

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Postadresse

Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

e-postadresse

redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2016: 163.911
issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk:

Sörmlands Printing Solution
www.sormlandsprinting.se

Abonnementsservice

Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: medlem@utdanningsforbundet.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakatens regler for god presseskikk. Den som likevel føler seg urettmessig rammet, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg, PFU, behandler klager mot pressen. PFUs adresse er Rådhusgt. 17, Pb 46 Sentrum, 0101 Oslo Telefon 22 40 50 40.

Forsidebildet

25 private barnehageeiere tok ut 50 millioner kroner i utbytte i 2015. 80 prosent av inntektene til private barnehager kommer fra offentlige tilskudd. Sentrale politikere ønsker et nasjonalt utbytteforbud, men da må loven endres.

Foto: Berit Roald/NTB scanpix

Leder Steffen Handal

1. nestleder Terje Skyvulstad

2. nestleder Hege Valås

Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

Leder

Knut Hovland | Ansvarlig redaktør

Nedgang som gir grunn til bekymring

I **forrige uke** kom tallene fra Samordna opptak som viste hvor mange søkere som har meldt sin interesse for de ulike studietilbudene. Gledelig nok er det totalt sett en økning i antall søkere, mens det er færre søkere til grunnskolelærerutdanningene. Det gir grunn til bekymring, selv om kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen forsøker å framstille det så lite negativt som mulig. Nedgangen er kanskje mindre enn noen hadde fryktet, men den er der like fullt. For grunnskolelærerutdanningen for 1. til 7. trinn er nedgangen mindre enn den var i fjor, mens grunnskolelærerutdanningen for 5. til 10. trinn har snudd fra oppgang i fjor til nedgang i år. Det er også færre som vil bli faglærere, mens det igjen er en klar økning i søkningen til lektorutdanningen. Positivt er det også at det er flere søkere til lærerutdanningene i Nord-Norge, det trengs virkelig.

Vi **ønsker ikke å svartmale** situasjonen, men det er viktig å sørge for god rekruttering til læreryrket framover. Det er mange lærere som nærmer seg pensjonsalder, og det er også et bredt politisk ønske om å øke lærertettheten, selv om det er ulike oppfatninger om hvordan det skal gjøres. Frafallet i norsk skole skal reduseres, og alle er enige om at vi trenger både gode lærere og et høyt antall nye lærere i årene framover. I fjor sa kunnskapsministeren følgende i en pressemelding da søkertallene ble kjent: – Jeg er bekymret for nedgangen i søkningen til grunnskolelærerutdanningen 1–7. Dersom søkningen til denne utdanningen ikke bedrer seg etter innføringen av femårig grunnskolelærerutdanning neste år, vil vi vurdere å sette inn særskilte tiltak.

De **tiltakene** bør kunnskapsministeren vurdere å sette inn snarest, i tillegg til det tiltaket som ble varslet før påske om å ettergi deler av studielånet for nye lærerstudenter.

Det som er **svært gledelig** å lese i årets melding fra Samordna opptak, er den klare økningen i antall søkere til barnehagelærerutdanningen. Økningen er på nesten 8 prosent, og det innebærer konkret over 200 flere søkere til denne utdanningen. Vi så den samme tendensen i fjor, men da var økningen bare halvparten så stor som den er i år. Samtlige partier snakker varmt om barnehagens betydning, og det er også et klart ønske om å øke andelen barnehagelærere i norske barnehager. Derfor må denne utviklingen følges nøye framover slik at vi får fortsatt mange søkere, og gjerne enda flere menn enn det vi ser i år.

Så blir det spennende å se hvordan det endelige opptaket blir til de ulike studiene når vi kommer ut i juli måned og fram til studieåret starter i august. Søkertall er slett ikke det samme som opptakstall.

Knut Hovland

Pensjon

Lærer fikk krav om å tilbakebetale en halv million kroner

Oslo Pensjonsforsikring krevde i utgangspunktet en halv million kroner tilbakebetalt fra lærer Berit Ruud Berve.

FOTO GOOGLE

I fjor dumpet det ned et krav på å tilbakebetale over en halv million kroner i postkassen til Berit Ruud Berve. En jurist i Utdanningsforbundet hjalp henne i den meget kompliserte saken.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

Lærer Berit Ruud Berve måtte etter mange års sykdom gå ned i halv stilling i 2001.

– Jeg ble 50 prosent ufør. Det var mye kluss og frem og tilbake. NAV hjalp meg, og jeg trodde alt var i orden. Jeg fikk utbetalinger fra flere og ringte og sjekket om det var riktig, forteller Berit Ruud Berve til Utdanning.

Kravet mangedobler seg

Frem til 2014 jobbet hun femti prosent ved Lilleaker skole i Oslo. Da klarte ikke Berve å stå i jobblenger og ble 100 prosent ufør. I fjor fikk hun et krav om å tilbakebetale over 8000 kroner til Oslo Pensjonsforsikring, som hun angivelig hadde fått utbetalt for mye. Da hun klaget, kom det et nytt krav på over en halv million.

– Det var helt skrekkelig. De påsto at jeg hadde jobbet full tid fra 2004 til 2014, sier hun.

I 2004 fikk Berve honorar fordi hun satt i styret i sameiet der hun bodde. Dermed fikk hun høyere inntekt dette året.

– Jeg hadde skrevet brev til Oslo Pensjonsforsikring, der jeg informerte om at jeg hadde tjent

mer enn det jeg kunne gjøre, med tanke på at jeg hadde halv uføretrygd, forklarer Berve.

Vant fram

I mai i fjor sendte hun en ny klage, med dokumentasjon på at hun ikke hadde jobbet mer enn 50 prosent den tiårsperioden det var snakk om. Deretter hørte hun ingenting før hun mottok et inkassokrav etter sommerferien. Da tok hun kontakt med Utdanningsforbundet for hjelp.

Saken endte med at Oslo Pensjonsforsikring frfalt kravet, men at Berit Ruud Berve sa seg enig i å betale det aller første kravet på litt over 8000 kroner.

– Jeg priser meg lykkelig over hjelpen jeg fikk takket være medlemskapet, sier Berve.

Advokat Nadja Rosenqvist i Utdanningsforbundet karakteriserer utfallet som en stor seier.

– Slike saker er ofte kompliserte, og det går ikke alltid like bra som det gjorde denne gangen. Vi er veldig fornøyd med at vi fikk et så bra resultat, sier Rosenqvist til Utdanning.

Sverige

Sosialdemokratene vil forby utbytte for skoleiere

● På Sosialdemokratenes landsmøte før påske vedtok partiet å jobbe for et regelverk som forhindrer eiere av skoler og omsorgsinstitusjoner å tjene mye penger på virksomheten. I forslaget som fikk flertall på møtet, heter det: «Det trengs et regelverk som setter en stopper for gevinstjakt i skole-, pleie- og omsorgssektoren», ifølge Sveriges Television (SVT).

– Svarte på alle henvendelser

Oslo Pensjonsforsikring beklager manglende oppfølging på telefon, men mener alle henvendelser fra Berve ble besvart.

– Vi har svart på alle henvendelser som vi har fått av Berve og bedt henne ta kontakt med Statens pensjonskasse (SPK) for å få dem til å rette opp opplysningene om henne. Når vi ikke hørte noe på flere måneder, ble kravet sendt til inkasso. Vi pleier ikke å sende krav som det er klaget på til

inkasso, og i og med at vi hadde svart, anså vi ikke at det forelå en klage i denne saken, sier Håkon Hølland, som er seksjonsleder i Pensjonsservice i Oslo Pensjonsforsikring (OPF).

– Vi kunne ha ringt medlemmet og forhørt oss om hva hun hadde gjort og forsikret oss om at hun forsto hvordan hun måtte gå frem. Det beklager jeg at vi ikke gjorde. Når vi fikk de opplysningene vi trengte, rettet vi opp, sier Hølland til Utdanning.

● Ap-landsmøtet

Partileder Jonas Gahr Støre la blant annet vekt på større andel barnehagelærere i sin åpningstale på Arbeiderpartiets landsmøte.

FOTO KARI OLIV VEDVIK

MEST LEST:

- 25 barnehageeiere tok ut 50 millioner kroner i utbytte på ett år
- Utdanningsforbundet ber Ap-landsmøtet kaste partileders forslag om lærertetthet
- KS advarer mot lærernorm
- Forslag ute: Elever fra studiespesialisering skal få bytte til yrkesfag
- Tall fra Samordna opptak viser at færre vil bli grunnskolelærere

Støre talte varmt for tidlig innsats

Det er ikke barnas og de unges feil. Det er vi voksne som svikter, sa Jonas Gahr Støre i talen til landsmøtet.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no
og Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

Partileder Jonas Gahr Støre snakket mye om skole og barnehage i åpningstalen på landsmøtet 20. april.

– Når én av fire ikke klarer å fullføre 13 års skole, må vi innrømme at vi har mis-

lyktes. Arbeiderpartiet vil gjøre noe med dette, sa Støre.

Han sier at det ikke er barnas og de unges feil.

– Det er vi voksne som svikter. Så hva skal vi gjøre? Svaret er tidlig innsats. Og da mener jeg tidlig. Ikke fra første til tiende trinn. Men fra ett år til ti år, sa han.

50 prosent barnehagelærere

For å få til dette lovet han at minst halvparten av de ansatte i barnehagen skal være barnehagelærere.

– Vi vil at de minste av oss skal bli møtt

av kloke fagfolk. Det er tidlig innsats når det teller som mest, tidlig i livet, sa partilederen fra salen til stor applaus fra salen.

– I våre åtte år i regjering sist gjennomførte vi barnehageløftet. Tidlig innsats i praksis. Nå må vi videre. I dag er det kun en av tre av dem som jobber i barnehage som har pedagogisk utdanning, og mange er ufaglærte. Derfor vil vi innføre en norm som sier at minst halvparten av dem som arbeider i en barnehage skal være barnehagelærere, og vi vil sørge for at flere kan bli fagarbeidere.

Giske lover flere lærere hvis Ap kommer til makta

Trond Giske ønsker en norm for lærertetthet og lover en satsing på skole dersom Arbeiderpartiet vinner valget til høsten.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no

I en tale på Arbeiderpartiets landsmøte slo nestleder Trond Giske fast at Ap vil prioritere skole. Giske trakk fram jobben som er gjort med full barnehagedekning og makspris for barnehageplass.

– Vårt neste prosjekt er å gjøre skolen til et sted der alle barn kan lykkes, sa Trond Giske fra talerstolen.

Giske viste til at flere kommuner med Ap-styre allerede har en økt lærertetthet.

– Oslo har flere lærere fra første til fjerde trinn. Vi vil ha en norm for lærertetthet, sa Giske.

I tillegg lover Giske å jobbe for lærerlønningene. – Vi skal gi løfte om læreplass til alle, sa han.

Arbeiderpartiet vil stille krav til SFO

Ap-nestleder Hadia Tajik mener skolefritidsordningen bør legges om.

– Det er på tide å stille krav til den, til innhold og kvalitet, slik at foreldre vet hva de får, sa Tajik da hun la fram programkomiteens forslag til nytt partiprogram.

I tillegg ønsker Ap en makspris på SFO, slik det i dag er for barnehagene.

Utdanning gikk i trykken før landsmøtet fattet sine vedtak.

> Les mer på Utdanningsnytt.no.

Gikk du glipp av denne?

Slik gir du barnet sosiale ferdigheter

Vær lyttende, tilgjengelig, anerkjenn og sett ord på følelser. Barnehagen kan forsterke barnets vansker dersom personalet ikke har den rette holdningen, eller nødvendig kompetanse, skriver pedagogisk leder Maria Lofstad.

> Utdanningsnytt.no/sosial0417

Høyere utdanning

Færre vil bli grunnskolelærere

Antall søkere til grunnskolelærerutdanning har gått ned. Størst er nedgangen for utdanninga til 5.-10. trinn.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no

Tall fra Samordna opptak viser at antall søkere til grunnskolelærerutdanningene 5.-10.-trinn har gått ned med 5,5 prosent. Søknaden til lærerutdanningene for 1.-7.-trinn har sunket med 3,6 prosent.

Skjerpet inntakskravene

Søkningen til lektorutdanningen har derimot økt med 15,4 prosent. Også til barnehagelærerutdanningen har antall søkere økt: 7,8 prosent flere søkere i år enn i fjor.

– Disse søkertallene viser at læreryrket er attraktivt. Samtidig skulle jeg ønske at vi hadde fått enda flere søkere til de nye lærerutdanningene for grunnskolen. Her trenger vi mange gode lærere i årene som kommer, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen ifølge kd.dep.no.

Fra og med høsten er lærerutdanningen femårig og gir mastergrad. Den nye utdanningen byr på mer faglig fordypning og mer praksis før man kommer ut i jobb. At lærerutdanningen nå gir en mastergrad, gjør at den gir høyere startlønn.

– Vi skjerpet også inntakskravene til lærerutdanningene i fjor. Etter hvert som potensielle lærerstudenter får tilpasset seg de nye kravene, forventer vi flere søkere. Det er bra, for vi trenger mange gode lærere fremover, og vi ønsker oss de beste studentene, sier Isaksen.

Fremdeles ujevn kjønnsbalanse

Pedagogstudentene er glad for at det totale søkertallet til lærerutdanning har gått opp, men er samtidig bekymret over nedgangen i søkertallene til de nye femårige grunnskolelærerutdanningene.

– Selv om det totalt er en økning fra fjorårets søkertall, vet vi at grunnskolen mangler lærere, og dette må tas alvorlig, sier leder av Pedagogstudentene, Silje Marie Bentzen.

Hun mener politikerne må ta ansvar for at færre vil jobbe i grunnskolen.

– Vi trenger dyktige lærere i hele utdanningsløpet. Derfor er det viktig at vi framover jobber sammen for å snu trenden med lave søkertall til grunnskolen, sier hun.

Færre vil bli lærere i grunnskolen, men lærerutdanningene har totalt sett en økning.

FOTO JOHN ANTHONY HUGHES/HIOA

Pedagogstudentene er også opptatt av å få flere menn inn i barnehagene og i grunnskolen.

– Det er kun 17 prosent menn i barnehagelærerutdanningen og grunnskolelærerutdanning 1.-7. Det er en minimal økning i andelen menn, så vi må fortsette arbeidet med å rekruttere et mangfold av lærere som gjenspeiler mangfoldet i elev- og barnegruppen, sier Bentzen.

Søking til høyere utdanning fortsetter å øke

Den generelle veksten i søkningen til høyere utdanning fortsetter. I alt har 135 587 personer søkt til grunnutdanning ved universiteter og høyskoler, viser tallene fra Samordna opptak. Det er 3566 flere søkere enn i 2016, en økning på 2,7 prosent.

Økningen er størst for informasjonsteknologi, landbruksfag og idrettsfag.

Søking til lærerutdanning 2016–2017 fordelt på de ulike utdanningstypene. Antall studieplasser er planlagte studieplasser. Institusjonene kan velge å bruke ledig kapasitet ved en lærerutdanning til en annen lærerutdanning der søkningen er bedre.

FOTO SAMORDNA OPPTAK

Utdanningsområde + type	2016		2017		Endring søknader førstevalg i %
	Planlagte studieplasser	Søknader førstevalg	Planlagte studieplasser	Søknader førstevalg	
LÆRER - LEKTOR	941	2086	1006	2408	15,4
LÆRER - BHGLÆRER	2458	3330	2604	3589	7,8
LÆRER - FAGLÆRER	567	1052	527	985	-6,4
LÆRER - GRL1-7	1557	2377	1503	2291	-3,6
LÆRER - GRL5-10	1429	2583	1445	2440	-5,5
I alt	6952	11428	7085	11713	2,5

● Streik i Sandefjord

Streiken ved Skagerak International School i Sandefjord varte fra 23. mars til 6. april.

FOTO HARALD F. WOLLEBÆK

Lærerne fikk tariffestet pensjon

Etter to ukers streik vant lærerne ved Skagerak International School i Sandefjord fram med sentrale krav.

Streiken ble avsluttet 6. april, etter at Abelia og Utdanningsforbundet ble enige om en ny hovedavtale.

– Avtalene sikrer at friskolene som er organisert i Abelia, får en rettmessig plass i det organiserte arbeidslivet, sier styreleder Knut Erik Beyer-Arnesen i Forum for Friskoler til NTB.

Det er også undertegnet en lokal særavtale med utgangspunkt i den inngåtte hovedavtalen og overenskomsten.

36 medlemmer av Utdanningsforbundet ved skolen var i streik. Skagerak International School er en veldedig stiftelse som driver en skole for 370 elever i Sandefjord.

– Vilkår som i offentlige skoler

– Det vi er enige om, sikrer lærerne ved Skagerak

lønns- og arbeidsvilkår som i offentlige skoler – inkludert pensjon. Samtidig har vi løst hindringene som har ligget i veien for å inngå en landsdekkende avtale med Abelia, uttaler nestleder Terje Skyvulstad i Utdanningsforbundet på forbundets nettsider.

Skyvulstad sier at det har vært en krevende streik. Men han er fornøyd med at man har en løsning for alle parter. Siden skolen gikk med på en avtale om at lærerne fortsetter med pensjon i Statens Pensjonskasse ut 2022, klarte man å inngå en tariffavtale.

– De streikende lærerne har stått i en tøff situasjon. Men nå har de kommet ut av det med en tariffavtale som er god og som sikrer ro rundt lærernes arbeidsvilkår og ro ved skolen. Det viser at det er viktig å kjempe for å oppnå noe, sier han.

● Lærerutdanning

Få mannlige lærerstudenter vil undervise de yngste

Bare hver sjettede student på lærerutdanningen for 1.–7. trinn er mann. Blant dem som vil undervise på 5.–10. trinn, er andelen over dobbelt så høy. Siden allmennlærerutdanningen ble delt i 2010, har det vært en tydelig forskjell i kjønns sammensetningen på de to studiene. Utdanningen for dem som skal undervise de yngste barna er én av de ti mest kvinnedominerte i landet, og bare 16,7 prosent av studentene er menn. Blant dem som vil ha litt eldre elever når de kommer ut i arbeidslivet, er andelen mannlige studenter 37 prosent, skriver Aftenposten. ©NTB

● Barnehager

Regjeringen vil lovfeste norskkrav for ansatte

Regjeringen vil innføre et nasjonalt krav om at minoritetsspråklige som vil jobbe i barnehage, må kunne godt nok norsk, og har sendt på høring to ulike måter å oppfylle kravet på: Det ene alternativet er at barnehageeier må vurdere om søkeren har tilfredsstillende norskferdigheter. Det andre er at søkere må ha bestått norskprøve på nivå B1 muntlig og A2 skriftlig. Kravet vil gjelde alle som søker jobb i barnehagen fremover. Høringsfristen er 19. juni, ifølge en pressemelding fra Kunnskapsdepartementet.

● Folkehøgskolene

Rekordmange elever

– Inneværende skoleår er tidenes beste for folkehøgskolene, med over 7.500 elever. Samtidig slår søkningen til neste skoleår alle tidligere rekorder, sier informasjonsrådgiver Marit Asheim ved Folkehøgskolekontoret til Nationen. Hittil har 5.000 elever takket ja til plass ved en folkehøgskole til høsten.

– Det er nesten 5 prosent flere elever enn på samme tidspunkt i fjor, som da var det høyeste elevtallet noensinne. Regionen som vokser aller mest, er Nord-Norge. Der har de en økning på nesten 15 prosent sammenlignet med i fjor, sier Asheim.

Det er i dag 80 folkehøgskoler i Norge, med til sammen 683 linjer. ©NTB

● Effekt av lærertetthet

Handal: – SSB trekker feil konklusjon

– Jeg betviler ikke at forskerne har regnet riktig, men basert på dette regnestykket kan man ikke trekke den konklusjonen Statistisk sentralbyrå gjør, sier leder i Utdanningsforbundet Steffen Handal.

TEKST Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Handal uttaler seg om konklusjonene til Edwin Leuven og Sturla A. Løkken i Statistisk sentralbyrå, som konkluderer med at små klasser ikke har effekt på elevers senere utdanningsnivå og lønn. De har observert utviklingen til elever som fullførte ungdomsskolen i perioden fra 1978 til 2003.

– Det er viktig å huske på at i den perioden forskerne har undersøkt, var det nasjonale bestemmelser for maksimal størrelse på klassene. Dette er ikke det samme som at alle elever gikk i klasser på 28 og 30 elever i all undervisning. Her er det tvert imot stor variasjon, sier Handal.

– Størrelsen på en skoleklasse er ikke et mål på antall elever per lærer

i undervisningen. Flere lærere i klasserommet, bruk av assistenter og delingstimer har lenge vært vanlig praksis i skolene, også i den perioden som dekkes i studien til SSB, påpeker Handal.

– Utdanningsforbundet stiller seg derfor undrende til at forskerne tar utgangspunkt i en regel om maksimal klassestørrelse, men ikke drøfter det store mangfoldet av organisering av undervisningen, for eksempel i mindre grupper, samtidig som de konkluderer med at klassestørrelse ikke har effekt på utdanningslengde eller inntektsnivå, sier han og legger til:

– Læreren er skolens viktigste ressurs. Tett oppfølging av elevene er

Utdanningsforbundet er kritisk til SSB-studien som konkluderer med at klassestørrelse ikke har noen merkbar effekt på elevenes senere utdanningsnivå og inntekt.

ILL. FOTO KARI OLIV VEDVIK

avgjørende for å skape en god skole og et godt læringsmiljø for barn og unge.

Handal understreker at skolene har behov for fleksibilitet for å skape variasjon i arbeidsmåter og organisering til det beste for elevene.

– Utdanningsforbundet ønsker å

sikre denne fleksibiliteten gjennom en nasjonal minstenorm for lærertetthet. Dette skal sikre skolene handlingsrom til å gjøre nødvendige pedagogiske tilpasninger, for eksempel ved inndeling i mindre grupper når det er behov for det.

Foreslår større klasser og høyere lønn

– **Våre data** viser at små klasser ikke har betydning verken for gjennomføring av lang utdanning eller for det senere lønnsnivået, sier professor Edwin Leuven.

FOTO TERJE HEIESTAD/
MILLIMETERPRESS 2013

– I stedet for økt lærertetthet, prøv ut 20 prosent flere elever i klassene og en lønnsøkning på 20 prosent til lærerne, foreslår økonomiprofessor Edwin Leuven.

TEKST Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Edwin Leuven og Sturla A. Løkken står bak SSB-rapporten «Long term impacts of class size in compulsory school».

– Vi har sett på om små klasser har betydning for hvor lang utdanning elevene tar. Vi har også sett på om små klasser i barneskolen og på ungdomstrinnet har betydning for elevers uttelling på arbeidsmarkedet senere. Våre data viser, med stor grad av sikkerhet, at små klasser ikke

har betydning verken for gjennomføring av lang utdanning eller for det senere lønnsnivået, sier Edwin Leuven til Utdanning.

Han er professor i økonomi ved Universitetet i Oslo og seniorforsker i Statistisk sentralbyrå.

– *Har det ingen betydning om det er 12 eller 40 elever i klassen i grunnskolen?*

– Det er ikke slike tall vi opererer med. Vi har sett på gjennomsnittlig elevtall i Norge, og da snakker vi om en variasjon på mellom 18 til 26 elever i gjennomsnitt. Våre funn er ikke så oppsiktsvekkende. Flere internasjonale studier av klassestørrelses betydning kan vise til lignende funn, sier Leuven, som har bred erfaring som forsker innen utdanningsøkonomi, blant annet fra hjemlandet Nederland og fra Frankrike.

Rettelse: Reportasje fra Zambia

I reportasjen om norske lærerstudenter i praksis i Zambia i Utdanning nr. 7/17 var dessverre journalistens byline falt ut. Både tekst og bilder var ved Aleksander Andersen. Red.

Aktuelt navn

– Leken er limet i samfunnet

Direktøren for festspillene i Bergen mener vi må leke for å bli moralske mennesker.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

FOTO Thor Brødreskift

● Anders Beyer (58)

Hvem
Direktør for Festspillene i Bergen

Aktuell
Festspillene i Bergen starter 24. mai. Blant kunstnerne har også elever fra kulturskolene fått plass.

Store arrangement under Festspillene, en kunstutstilling med 400 utstillere og to store konserter, er samarbeid mellom Festspillene og flere kulturskoler. Hvorfor gjør dere det?

Se stoltheten hos de unge aktørene når de opptre, så forstår du det! De vokser på dette, og de lærer. Kulturskolelærerne bruker opptreden under Festspillene som en viktig motivasjon.

Kulturskolene er et breddetilbud. Er det en konflikt mellom å satse på bredde og å legge forholdene til rette for at de store talentene skal få utvikle seg?

Ved Festspillene har vi også et arrangement, Crescendo, der unge solister blir løftet fram. Dette er musikere med stort talent. De aller fleste av deltakerne fra kulturskolene er vårt framtidige publikum, ikke våre framtidige solister. Men de er med på både å skape og å oppleve den unntakstilstanden som festspillstemningen er. Da er det helt greit at både nytelsen av og samværet om musikken er viktigere enn prestasjonene.

Hvilken plass har kulturskolene i norsk kulturutvikling?

Et vesentlig trekk er de lange ventelistene mange steder. Det viser jo hvor utrolig viktige de er. Kulturskolene gir oss mulighet til å utdanne oss som mennesker i møte med kunst. Slik kan vi realisere det den tyske dramatiker Friedrich Schiller kalte det lekende mennesket. Og leken, den setter oss i stand til å ta moralske avgjørelser.

Du får holde en skoletime for det norske folk. Hva skal den handle om?

Om kulturens betydning for samfunnet. At vi kommer sammen og synger, spiller og leker i lag, det er kittet som binder oss sammen. Det er denne fellesskapsfølelsen som gjør at vi kan være åpne og nysgjerrige på mennesker utenfra.

Hvilken kjent person ville du hatt som lærer?

Det hadde vært fantastisk å få lært av Johann Sebastian Bach. Jeg hadde vært særlig interessert i hvordan han fikk tid til alt han gjorde. Som kantor i Thomas-kirken i Leipzig hadde han blant annet ansvaret for guttekor. Og han skulle ikke bare øve inn musikk med dem. Han hadde ansvaret for hele skolegangen og underviste dem sjøl i latin. Samtidig komponerte han et nytt verk hver dag.

Uansett hva slags musikk vi spiller i dag, jazz eller klassisk eller hva som helst, er Bach fundamentet vi bygger på.

Hvilken bok har du ikke fått lest?

Jeg har nettopp hatt ferie og endelig fått lest bind 6 av Karl Ove Knausgårds store verk. Det er fantastisk; jeg synes den nye virkelighetslitteraturen er fantastisk. Siden jeg opprinnelig er dansk, og ganske ny som nordmann og bergenser, har jeg som mål å lese «bergensromaner». Både Gunnar Staalesen og Tomas Espedal står på lista.

Hvilke lag og foreninger er du medlem av?

Ingen. Slikt har ikke ligget for meg, uvisst av hvilken grunn. Kanskje det henger sammen med at mitt instrument har vært klaveret, et ensomt instrument. Strykere er muligens mer sosiale.

Har du en favorittpolitiker?

Nelson Mandela nektet å bruke sine motstanderes virkemidler. I stedet møtte han aggresjon med vennlighet. Han møtte verden med en toleranse som nærmest gjør ham til en religiøs leder.

Hva er det siste du har lagt ut på Facebook?

En liten filmsnutt med den norske komponisten Rolf Wallin og Ida Nielsen, som blant annet har vært bassist for Prince. Det er i tilknytning til en festspillkonsert da, forstår du.

«Kulturskolene gir oss mulighet til å utdanne oss som mennesker i møte med kunst.»

Hovedsaken

UTBYTTE FRA BARNEHAGE

Eirik Husby og makker Egil Nicolaysen tok ut 5,8 millioner kroner i lønn og utbytte fra selskapet Borg barnehager i 2015. – Jeg mener det vi tar ut i godtgjørelse, er godt innenfor rimelighetens grenser for et så stort selskap, sier Husby, her i Opera-foajeen i Bjørvika i Oslo.

FOTO HANS SKJONG

Utbytte- barnehagene

25 barnehageeiere tok ut 50 millioner kroner i utbytte på ett år.

– Vi burde heller diskutert kvalitet enn utbytte, sier styreleder i Private Barnehagers Landsforbund, Eirik Husby. Han og makkeren tok ut 5,8 millioner kroner i lønn og utbytte fra selskapet i 2015.

TEKST Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no og Hans Skjong | hs@utdanningsnytt.no

– **Jeg har 38 i feber**, sier en like fullt smilende Eirik Husby.

Det er en småsyk styreleder i Private Barnehagers Landsforbund (PBL) som rusler ned trappen i lobbyen på Thon Opera Hotel ved Bjørvika i Oslo. Han kommer rett fra et styremøte i forbundet som representerer eierne av private barnehager. Til tross for haltende form (han «har ikke hatt tid til en eneste sykedag de siste ti årene»), vil Husby gjerne møte Utdanning for å snakke om noe mange private barnehageeiere opplever som en ubehagelig diskusjon.

Temaet er utbytte i barnehager, og hans egen kjede, Borg barnehager, som driver 15 barnehager, hovedsakelig i Østfold.

For nå ruller utbyttedebatten for fullt igjen i barnehagesektoren. Flere av landets største kommuner har gjort vedtak om å si nei til flere kommersielle barnehager i sin kommune.

Sentrale politikere ønsker et nasjonalt utbytteforbud, men da må loven endres.

Rundt 1.500 barnehager i Norge er organisert som aksjeselskap. En kartlegging Utdanning har gjort, viser at kun 25 av selskapene tar ut rundt 50 millioner kroner av utbyttene i sektoren i 2015.

Ett av dem er selskapet til PBL-styreleder Eirik Husby. I de tre årene 2013–2015 tok han og med-eier Egil Nicolaysen ut 7,75 millioner kroner i utbytte fra driften. I tillegg har de tatt ut nærmere ti millioner kroner i lønn i samme periode. >

Utbyttebarnehagene

Totalt er det litt over 3.000 private barnehager i Norge.

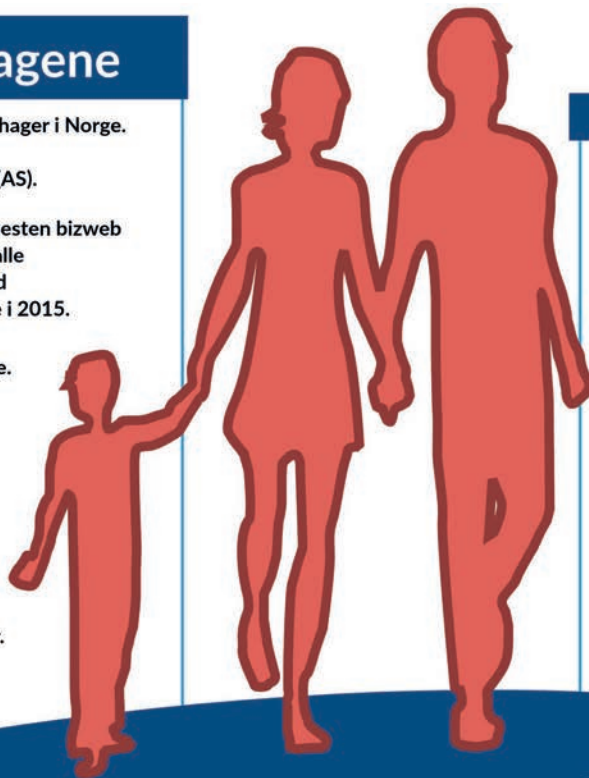
Rundt 1.500 er drevet som aksjeselskap (AS).

Utdanning har ved hjelp av regnskapstjenesten bizweb og Brønnøysundregisteret gått gjennom alle aksjeselskap som er registrert å drive med barnehagevirksomhet og som tok utbytte i 2015.

95 av selskapene hadde registrert utbytte. I disse selskapene har vi gått gjennom regnskapene for 2013, 2014 og 2015.

Inngår selskapet i et konsern, har vi kartlagt selskapsstrukturen og gått gjennom regnskapene også for andre selskap i konsernet.

Enkelte av de største barnehagekjedene har svært kompliserte selskapsstrukturer. Uttak av utbytter fra disse selskapene kommer derfor muligens ikke fram i Utdannings kartlegging.

Topp 25

25 av aktørene har tatt ut mer enn en million kroner i utbytte fra driften totalt sett i perioden 2013-2015.

Utbytterne utgjør 50 millioner kroner i 2015, og 84 millioner kroner over hele treårsperioden.

For to av selskapene er utbytterne knyttet til salg av virksomheten. For Barnkan er det vanskelig å vite hvor inntektene kommer fra. Hvis disse fjernes, har 4,4 prosent av inntektene i disse selskapene gått til utbytte i 2015.

Oversikten inkluderer enkelte utbytter som er gitt fra datterselskap til morselskap, hvis utbytterne stammer fra barnehagevirksomheten.

Eierne har ut fra opplysninger i regnskapene også anslagsvis tatt ut over 20 millioner i totale lønns- og styregodtgjørelser i 2015.

– Vi har gjort store investeringer og stilt personlig sikkerhet i alle prosjektene. Vi har gått inn i og jobbet oss opp gjennom ekstremt mye arbeid. Jeg mener det vi tar ut i godtgjørelse er godt innenfor rimelighetens grenser for et så stort selskap, sier Husby.

I 2015 utgjorde utbytte og lønn til de to eierne rundt tre prosent av den totale omsetningen på 200 millioner kroner. For Husby vil ikke et utbytteforbud gjøre at han selger seg ut av sektoren.

– Aldri. Jeg er pedagog i bunn og elsker å drive barnehage. Jeg er brennende opptatt av det tilbudet vi gir og vil utvikle det. Det er min drivkraft. Et utbytteforbud vil ikke forandre på det.

Businessbarnehager

Velkommen til barnehagebransjen. En bransje hvor det er svært ulike syn på hvilken rolle private aktører skal ha og om de skal kunne ta ut utbytte.

Der kritikere ser profitthungrige barnehagebaroner som oppretter under- og datterselskaper på linje med multinasjonale storkonsern, ser andre en bransje hvor private aktører har tatt ut moderate utbytter, og en bransje som har vært helt avgjørende for å få i havn full barnehageutbygging.

Halvparten av landets rundt seks tusen barnehager er private. For enkelte aktører er det «big business». 80 prosent av inntektene til private barnehager kommer fra offentlige tilskudd. Kritiske røster mener for mye av pengene går i lomma til private eiere, men ingen har noen fullstendig oversikt over pengestrømmene i sektoren, fordi mange er organisert som konserner med selskaper som kjøper og selger av hverandre.

Eiere kan ta ut penger på flere vis: Gjennom

lønn og styregodtgjørelser, eller ved at penger flyttes fra et barnehageselskap til et annet selskap i konsernet som for eksempel investerer i eiendom. Det mest åpenbare og lettest tilgjengelige å undersøke, er imidlertid utbytte.

– Vi skal ha respekt for at vi driver på et felt med en høy offentlig finansiering, men tallene viser at utbytter ikke er noe stort problem i sektoren, sier Eirik Husby.

Ifølge tall fra Utdanningsdirektoratet ble det tatt ut nærmere 87 millioner kroner i utbytte i de ordinære private barnehagene i 2015. De som er kritiske til et utbytteforbud, viser til at dette kun utgjør 0,4 prosent av omsetningen i den private barnehagesektoren.

– Debatten har vært ideologisk styrt av fagforeninger og politikere fra venstresiden. Mange av de private barnehagedriverne kjenner seg ikke igjen i det som presenteres, sier Husby.

– Utbyttedebatten er en avsporing

Borg-sjef og PBL-styreleder Husby lar Utdanning besøke Kulås barnehage i Sarpsborg for å se nærmere på en av kjedens barnehager. Mellom fargesprakende lekeapparater og nylagt kunstgress løper flere av de rundt 70 barna mellom barnehagestyrer Vegar Andersen og pedagogisk leder Susan Jenseg.

– Vi har nylig pusset opp her, sier Andersen.

Han mener debatten om utbytte er en avsporing, og at det er kvaliteten på barnehagetilbudet som er avgjørende.

– For å si det sånn: Jeg har aldri opplevd at foreldre har sagt nei til å ha barnet sitt i barnehagen fordi vi er privat drevet. Foreldre er opptatt av at

De offisielle tallene

Utdanningsdirektoratet får tall gjennom systemet Basil hvor hver enkelt barnehage rapporterer regnskapstall inn til kommunene.

Disse tallene viser:

* 18,6 milliarder offentlige kroner gikk til ikke-kommunale barnehager i 2015.

*Utbytterne i ordinære private barnehager var på rundt 87 millioner kroner.

* Utdanningsdirektoratets tall inkluderer ikke utbytter fra eventuelle mor- og søsterselskaper i barnehagedriften.

Utbyttetoppen

Selskap	Totalt utbytte 2013-2015	Utbytte 2015	I prosent av inntekt (2015)
Ruffen Kanvas-barnehage AS*	17.234.000	11.750.000	110
Barnkan AS**	11.300.0000	11.300.000	98,5
Nedre Glommen Holding AS**	7.750.000	2.500.000	1,2
Soria Moria Holding AS*	5.591.000	5.5910.00	10,1
Skaubo AS, Skaubo Eiendom AS, Bragerne Strand barnehage AS***	5.541.000	1.726.000	5,9
Årvollskogen barnehage AS og Baneveien barnehage AS***	4.900.000	2.700.000	10
Gårdsbarnehagene AS***	4.596.000	3.000.000	7,6
Liland barnehage AS	3.100.000	1.700.000	11,8
Natur & Idrettsbarnehagen AS***	2.885.000	885.000	6,9
100-Meterskogen barnehagedrift AS	2.400.000	1.000.000	9,5
Lekefabrikken barnehage AS og	2.030.000	835.000	8,9
Solheim barnehage AS***	1.608.000	543.000	5,3
Ødegården barnehagedrift AS	1.578.000	778.000	5,3
Tønsåsen Naturbarnehage AS	1.386.000	686.000	5,8
Eknes barnehage AS	1.300.000	500.000	8,8
Epletunet barnehage AS	1.250.000	500.000	4
Blomsterdalen barnehage AS	1.200.000	600.000	6,8
Kulturbarna AS	1.200.000	400.000	3,7
Grønnåsen barnehage AS***	1.150.000	400.000	8,5
Skoglyveien barnehage AS	1.100.000	400.000	4,2
Spornes Gårdsbarnehage AS	1.084.000	400.000	4,4
Klem barnehage AS	1.073.000	274.000	6,6
Laage Holding AS	1.070.000	300.000	1,5
Startgropa barnehage AS	1.005.000	500.000	6
Bikuben friluftsbarnhage AS	1.000.000	400.000	7,6
TOTALSUM	84.376.000	49.668.000	8,9

*Barnehagene er solgt til nåværende eier (Stiftelsen Kanvas og Læringsverkstedet), og utbyttet har gått til tidligere eier.

**Barnkan er en del av konsernet som eier FUS-barnehagene, og Nedre Glommen Holding er morselskapet i Borg Barnehager.

***Utbytterne har gått til morselskapet, hvor ikke alle har hentet ut personlig utbytte.

barna har et stimulerende læringsmiljø og en variert hverdag i barnehagen, sier Andersen.

– Jeg har aldri hørt foreldre ta opp utbytte i barnehagekjeden som tema med oss ansatte, sier Jensen.

Foreldrerepresentant Chubaka Rubasha sier foreldrene er mest opptatt av trivselen og sikkerheten til barna.

– Det, og hva de betaler i måneden til barnehagen, er nok det viktigste. Og så vil vi jo at barna skal ha et bra faglig tilbud i barnehagen, sier Chubaka Rubasha.

Norge rundt mot private

Selv om styrer Andersen og foreldrerepresentant Rubasha sier at utbytte ikke er et stort tema hos dem, har utbytte vært et politisk stridstema mange steder. Kommunene Trondheim, Tromsø

og Oslo vil forby nye, kommersielle barnehager, og begrunner det blant annet med ønsket om å hindre eiere i å profitere på velferdstjenester.

Fredrikstad, Sarpsborg, Skien og Porsgrunn vil at nye barnehager skal være i kommunal regi, men vil ikke forby nye kommersielle aktører å komme på banen.

Det er i dag ikke ulovlig for barnehageeiere å ta utbytte, men barnehageloven sier at offentlige tilskudd skal «komme barna i barnehagen til gode». Et utbytteforbud krever en endring av barnehageloven.

– Noen få av de private barnehageeierne tar ut utbytte. Å måle disse utbytterne i prosent av den totale omsetningen for alle private barnehager er et veldig begrenset mål på hvor sektoren står, sier Trond Erik Lunder.

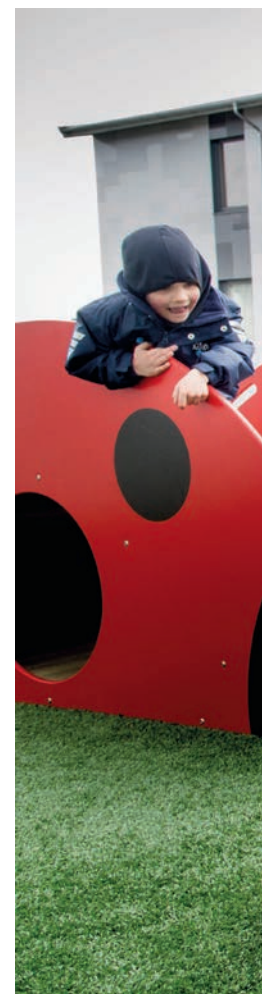
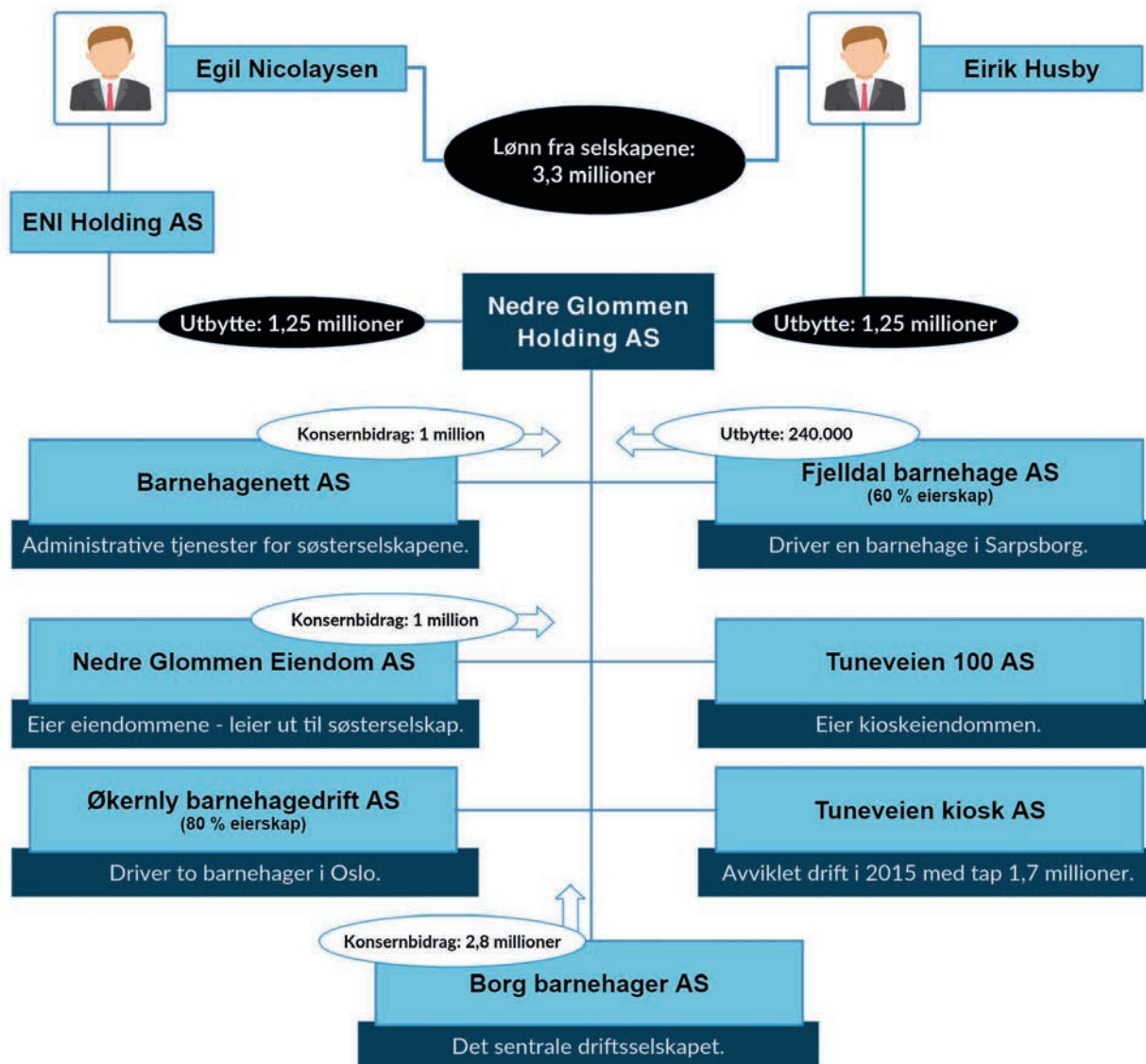
Han er forsker i Telemarksforskning, og er noe av >

Styrer Vegar Andersen i Kulås barnehage mener debatten om utbytte er en avsporing, og at det er kvaliteten på barnehagetilbudet som er avgjørende. Kulås barnehage er en del av Borg barnehager.

FOTO TOM-EGIL JENSEN

Eirik Husby og Egil Nicolaysen driver 15 barnehager. Totale driftsinntekter på rundt 200 millioner kroner i 2015.

det nærmeste man kan kalle et barnehageorakel i økonomiske aspekter ved sektoren. Telemarksforskning har i flere år utarbeidet rapporter om økonomien i barnehagesektoren på oppdrag fra Utdanningsdirektoratet.

– Basert på enkelte selskap i sektoren ser man at det er fullt mulig å tjene seg rik på barnehager. Da er det et spørsmål hvem som ender opp med å forbli i sektoren over tid. Kanskje vil de aktørene som er ræst og ser muligheten til profitt, kjøpe opp de andre, sier Lunder.

Han påpeker at en mye større andel av overskuddene i sektoren brukes til å bygge opp egenkapital i selskapene enn det som tas ut i utbytter. Det kan være satt av til nye investeringer og framtidige kostnader, men denne egenkapitalen kan også tas ut som senere utbytter eller hentes ut ved et eventuelt salg av barnehageselskapet.

– Et utbytteforbud vil imidlertid gjøre det vanskelig å få ut slik egenkapital fra selskapene, sier Lunder.

Skjult utbytte

Flere politikere og forskere Utdanning har snakket med, trekker mulighetene for såkalt «skjult utbytte» frem som et mulig problem. Skjult utbytte kan skje ved at eierne flytter penger mellom underselskaper i et større konsern gjennom konsernbidrag eller utbytte fra datterselskap til morselskap. Eller ved overprising ved kjøp og salg av tjenester mellom selskapene.

– Dette fører til at økonomien i den enkelte barnehage blir svært uoversiktlig for dem som skal føre tilsyn og kontroll med at de offentlige tilskuddene kommer barnehagene til gode, sier Bjarne Jensen.

Jensen har et helt yrkesliv jobbet med norsk kommune- og forvaltningsøkonomi, og er professor emeritus ved Høgskolen Innlandet.

– Det blir ofte hevdet at da blir driften av hele kjeden mer profesjonell, men motivet for oppdelingen er også å gjøre det lettere å flytte kostnader mellom selskapene, sier Jensen.

Sosialistisk Venstreparti-politiker Kenneth T. Kjelsnes er tilhenger av utbytteforbud. Han mener bransjen må reguleres hardere, og at det må føres mer og bedre tilsyn. Han er nestleder i Trondheim bystyres oppvekstkomité, en av kommunene som har vedtatt å forby flere kommersielle barnehager.

– Man må rett og slett få flere verktøy til kontroll gjennom lovverket. En naturlig følge av et utbytteforbud ville vært å forby slike selskapsstrukturer, sier Kjelsnes.

Kulås barnehage er nyoppusset og innbyr til mye lek og moro. Foreldrerepresentant Chubaka Rubasha sier foreldrene er mest opptatt av trivselen og sikkerheten til barna.

FOTO TOM-EGIL JENSEN

● Private barnehager og økonomi

80 prosent av inntektene til private barnehager kommer fra offentlige tilskudd.

I barnehageloven paragraf 14a heter det: «Offentlige tilskudd og foreldrebetaling skal komme barna i barnehagen til gode. Barnehagen kan ha et rimelig årsresultat.»

Men loven lister opp flere vilkår.

– Blant dem er at barnehagen bare kan belastes kostnader som direkte vedrører godkjent drift av barnehagen.

– Barnehagen kan heller ikke kan ha vesentlig lavere personalkostnad per heltidsplass enn det som er vanlig i tilsvarende kommunale barnehager.

– Eierne skal kunne dokumentere at offentlige tilskudd og foreldrebetaling er brukt i samsvar med loven.

I selskapelige former

Det er altså flere som mener enkelte barnehageselskap er unødvendig komplisert organisert. Så hvorfor oppretter barnehageforetakene så mange selskap?

Ser man på Borg barnehager, er det bygget opp som et konsern med et morselskap på toppen med sju underliggende datterselskaper. Ett av selskapene er det sentrale driftsselskapet, hvor driften av barnehagene ligger. Ett selskap er for administrasjon og regnskap og leier ut tjenester til søsterselskapene og eksterne kunder. Ett selskap eier barnehageeiendommene og leier disse ut til driftsselskapet. Dette er en vanlig måte å dele opp barnehagevirksomheten på for de private aktørene.

Husby sier det gjør at de blant annet har kunnet bygge opp et kompetansemiljø for barnehageøkonomi og regnskap i administrasjonsselskapet.

– Rent praktisk er også bankene glade for at eiendommene skilles ut i eget selskap, noe som gjør finansiering og lån mer oversiktlig, sier han.

Tjenester selges internt mellom selskapene. Ifølge barnehageloven skal dette skje til markedspris. Husby sier utleien er basert på markedstakster som varierer fra kommune til kommune, og at de også markedspriser administrasjonstjenestene.

– I debatten om private barnehager framstår det ofte som litt skittent å ha flere sideselskaper og internfakturerings. Det framstilles som en metode for å flytte penger ut av selskapene. Det kjenner ikke jeg meg igjen i. Vi har revisor som kontrollerer at dette gjøres riktig, og vi har plikt til å vise kommunen hvordan vi priser tjenestene våre, sier Husby.

Slik kan altså et barnehageselskap bygges opp, men det kan også gjøres enklere.

>

Hans Jacob Sundby leder milliardbedriften Læringsverkstedet. Selskapet har en enkel struktur i forhold til andre selskaper i barnehagefeltet. – Vi vil være transparente og enkle å ha innsyn i, sier Sundby.

FOTO JØRGEN JELSTAD

«Det er helt legitimt at vi kikkles i kortene, og at

Verkstedet: rundt 200 barnehager

Langs en veistrekning på Jessheim i Akershus ligger bilforhandlerne tett på ene siden av veien. På andre siden ligger et mindre bygg med grønne og brune vegger. I første etasje leker barna i barnehagen, i andre etasje administreres en milliardbedrift: Norges største barnehagekjede, Læringsverkstedet.

Hans Jacob Sundby leder selskapet som han eier sammen med kona Randi Sundby. De driver nå rundt to hundre barnehager i 70 kommuner over hele landet. I år vil de ha inntekter på nærmere tre milliarder kroner. Fem tusen ansatte og femten tusen barn er i en Læringsverksted-barnehage.

I motsetning til noen av de andre store aktørene på feltet har de en svært enkel selskapsstruktur. Det er ifølge Sundby helt bevisst.

– Vi vil være transparente og enkle å ha innsyn i. Vi har ikke rigget oss for å selge virksomheten eller flytte penger mellom mange selskap. Vi har et sentralt driftsselskap som også eier eiendommene, for vi ønsker ikke å drive utleie til oss selv. Så har vi et selskap som tar seg av alt med oppkjøp og nye barnehageprosjekter, pluss et selskap over

disse som tar seg av administrasjon og utvikling og har femti ansatte, sier Sundby.

Han mener den enkle strukturen er kostnads-effektiv.

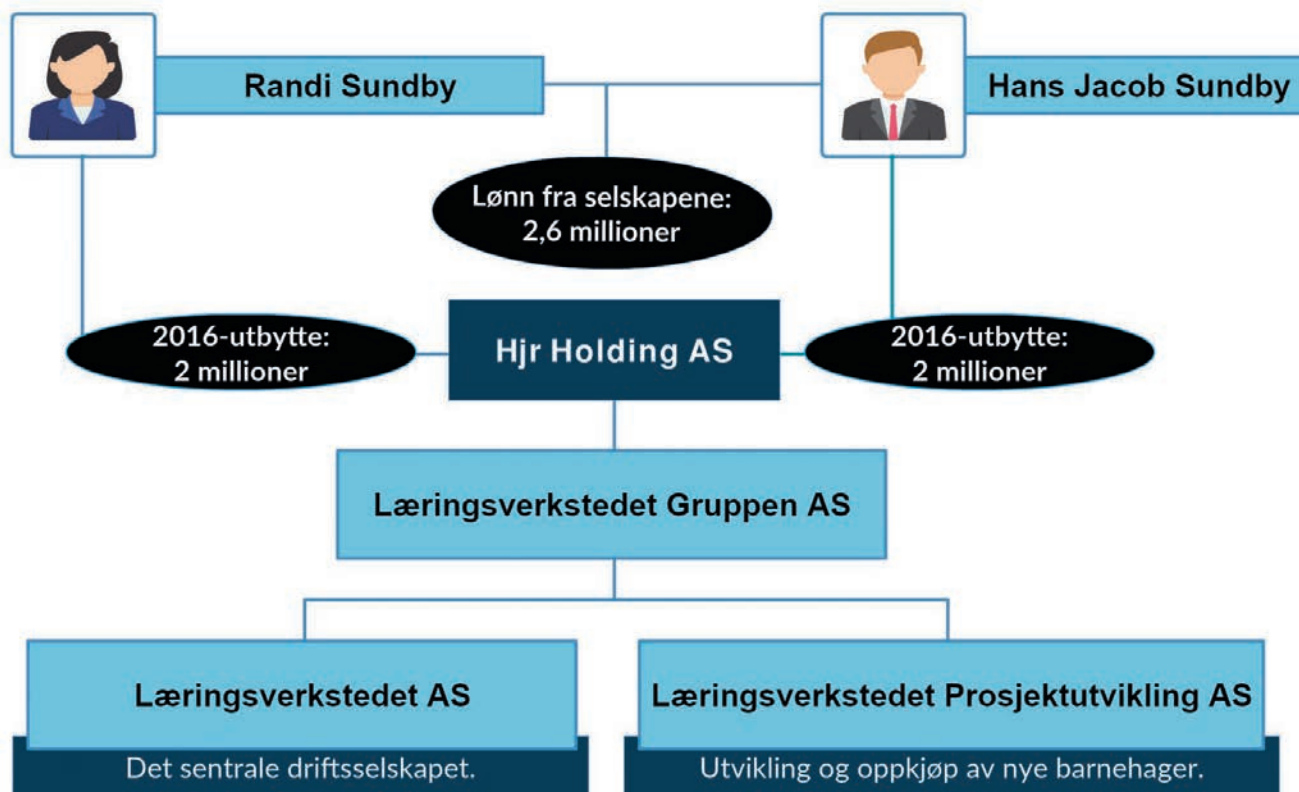
– Vi forvalter fellesskapets midler gjennom å drive barnehager. Det er helt legitimt at vi kikkles i kortene, og at det stilles spørsmål ved hvordan skattepenger brukes. Da må hver enkelt av oss private drivere kunne svare for oss. Hvis noen misbruker samfunnets tillit i forvaltningen av disse midlene, er det bra at det ryddes opp i, sier Sundby, som understreker at de har tariffavtaler for alle ansatte og pensjonsavtaler gjennom PBL.

I perioden 2013 til 2015 er det ikke registrert noe utbytte til eierne av Læringsverkstedet, men det endret seg i fjor.

– Da tok vi ut fire millioner kroner i personlig utbytte, noe som utgjør to promille av omsetningen det året, sier Sundby.

I tillegg har han en lønn som daglig leder på rundt 1,5 millioner, og kona og medeier har en lønn på 1,1 million som leder for pedagogisk konsept i selskapet. Totalt tok de to eierne altså ut

**Læringsverkstedet driver nærmere 200 barnehager.
Totale driftsinntekter nærmer seg 3 milliarder kroner.**

«det stilles spørsmål ved hvordan skattepenger brukes.»

Hans Jacob Sundby, leder i Læringsverkstedet

Hans Jacob Sundby og kona Randi Sundby tok ut rundt 6,6 millioner kroner i lønn og utbytte i 2016. – Min lønn er nok i det lavere sjiktet for en leder av en bedrift med nærmere tre milliarder i omsetning, sier Sundby.

FOTO JØRGEN JELSTAD

rundt 6,6 millioner kroner i lønn og utbytte i 2016.

– Min lønn er nok i det lavere sjiktet for en leder av en bedrift med nærmere tre milliarder i omsetning, sier Sundby.

Selskapsstruktur sett fra de sju fjell

Barnehageselskap kan altså organiseres på svært forskjellige måter. Hva sier så forskerne om hvorfor enkelte barnehageselskaper oppretter kompliserte selskapsstrukturer?

Vest for Langfjella kommer Trond Bjørnenak med sine synspunkter på saken. Han er professor og instituttleder ved Institutt for regnskap, revisjon og rettsvitenskap ved Norges Handelshøyskole (NHH) i Bergen. Han sier at det på generelt grunnlag ikke er noe suspekt ved å opprette holding- og underselskaper innenfor barnehagesektoren.

– Å ha et holdingselskap gjør det lettere å gjøre transaksjoner innenfor det samme selskapet. Det kan imidlertid også motiveres av at man ikke ønsker å vise hvor stort utbytte man tar. Ved å opprette flere datterselskaper er det lettere å «tåke til» hvor stort utbyttet er. Samtidig er det en svært

vanlig praksis i næringslivet å opprette underselskaper. Noen har en grunnleggende tro på at mindre selskaper er mer effektive, sier Bjørnenak.

Han sier det kan være gode grunner for å skille ut eiendommer i et eget datterselskap.

– Jeg tror for eksempel det er klokt at Norges Handelshøyskole i liten grad eier sin egen eiendom. NHH er bedre til å drive med undervisning, mens Statsbygg er flinkere til å drive med drift av eiendom. Så skal man ikke se bort ifra at enkelte aktører i barnehagesektoren har et mulig motiv om å ta høyere leieinntekter enn det som er gjengs markedsleie. Slik kan de ta ut utbytte gjennom eiendomsselskapet. Dette er det vi kaller et rødt flagg, og som kommuner bør være spesielt oppmerksomme på, sier Bjørnenak.

Langtekkelig tilsyn i Jugendbyen

Et annet gjennomgangstema hos flere av kildene Utdanning har snakket med, er at utbytte ikke er noe problem så lenge det føres godt tilsyn med de private barnehagene. Men hvor lett er det å føre tilsyn med barnehagekjeder som kan se like for- >

Reportasje | 20 Håndskrift på tur • Aktuelt | 24 Fengende dugnad
Fotoreportasje | 28 Skolehverdag uten terskler • Frisjonen | 33 Treffer blink i fritiden

UTDANNING

I nr. 16/2016 satte Utdanning søkelyset på «barnehagebaroner», blant annet Trollhaugen barnehage AS, med 120 barn, i Ålesund. Der tok eier og daglig leder Anne Britt Danielsen ut over 8,4 millioner kroner i lønn i perioden 2010-2014 og tjente dermed mer enn statsminister Erna Solberg.

FOTO FRIDGEIR WALDERHAUG

greinet ut som slektstavla til en gammel adelsfamilie?

I Jugendbyen Ålesund har økonomisjef i kommunen, Ole Kristian Arntsen, fått førstehåndserfaring med nettopp dette. Han har hatt det overordnede ansvaret for tilsynet av seks private barnehager. To av barnehagene har vært i Utdannings søkelys i fjor høst. I disse barnehagen gikk opp mot hver sjette barnehagekrone til lederlønn og utbytte for eierne.

Ålesund kommune ba om innsyn i regnskapene og om dokumentasjon i november 2016, og hadde håpet å være ferdig med tilsynene rundt juletid. Men grunnet kapasitetsproblemer på saksbehandlingsfronten, vil de trolig ikke være ferdig med tilsynene før i slutten av april.

– Vi har hatt sykdom blant saksbehandlerne. I tillegg er det et stort og komplisert regelverk som regnskapene skal sjekkes opp mot. Du skal jo gjerne vite litt om det faglige i barnehagene, og så skal du ha den økonomiske innsikten. I tillegg skal økonomiavdelingen koordinere med barnehageenheten som skal finne ut hvilke barnehager det skal føres tilsyn med, sier Arntsen.

Han sier at tilsynet av barnehagene «kommer oppå alt det andre de driver med», som beregningene av tildeling av tilskudd til de ulike barnehagene.

– I tillegg har vi sett at noen barnehageselskaper har kompliserte eierskapsstrukturer som gjør det vanskeligere å føre tilsyn, sier Arntsen.

Han anslår at det vil ta én saksbehandler mellom to til tre uker å føre tilsyn med seks private barnehager.

– Verre for småkommunene

Ålesund er Norges 16. største kommune målt etter innbyggertall, ifølge Statistisk sentralbyrå. Arntsen tror at mange småkommuner ikke har nok personale til å føre slike tilsyn.

– Der er det kanskje bare én person som jobber med økonomien og gjør beregninger på tilskuddene, uten at det er en barnehagefaglig enhet å sparre med, sier han.

Han vil gjerne ha et utbytteforbud.

– Slik det er nå, må vi på egenhånd synse og vurdere om noe er et rimelig utbytte eller ikke. Alternativ til forbud kunne være å ha regler for maksimalt utbytte i prosent av egenkapitalen i selskapet, sier han.

Professor Bjarne Jensen mener kommunenes mulighet for tilsyn med de private barnehagene er skandaløst dårlig.

– Når staten betaler for en tjeneste, krever de alle mulige former for dokumentasjon av utgifter. Men kommunene har ikke krav på detaljerte sammenstillinger om hvordan barnehagene driftes og transaksjonene som skjer i underselskapene, sier han.

Også Trond Erik Lunder i Telemarksforskning sier det nåværende regelverket er vrient å håndtere for kommunene.

«Alternativ til forbud kunne være å ha regler for maksimalt utbytte i prosent av egenkapitalen i selskapet.»

Ole Kristian Arntsen, økonomisjef i Ålesund kommune

Styrer Vegar Andersen
i Kulås barnehage sier
han aldri har opplevd at
foreldre har sagt nei til å
ha barnet sitt i barnehagen
fordi den er privat drevet.
FOTO TOM-EGIL JENSEN

Visste du at...

80 prosent finansieres av skattebetalerne.

Av inntektene til private barnehager kommer rundt 80 prosent fra kommunale tilskudd, og rundt 15 prosent fra foreldrebetaling.

Gründergevinst. Benn Eidissen og Even Carlsen står bak Norges fjerde største barnehagekjede Norlandia barnehagene. Da de nylig solgte seg ut satt de ifølge Avisa Nordland igjen med rundt 500 millioner kroner.

Svenske og finske storselskap.

Norges tredje største barnehagekjede, Espira, er eid av det svenske storkonsernet AcadeMedia. Tidligere var de eid av det finske investeringsselskapet CapMan.

Da CapMan solgte Espira til AcadeMedia i 2014 anslo hegner.no at gevinsten var på flere hundre millioner kroner etter seks års eierskap.

Oljemareritt. Eierne av Norges nest største barnehagekjede FUS har investert over 800 millioner kroner i oljeleting i USA, foreløpig med store tap.

– For lave personalkostnader per barn er det eneste konkrete kommunene kan ta de private barnehagedriverne på. Hvis de private klarer å holde personalkostnadene innenfor regelverket, er det fullt lovlig å ta ut stort utbytte fra driften, sier Lunder.

Borg-sjef Husby synes kontrollen fra kommunene fungerer brukbart.

– Kommunene får svar på alt de spør om, selv om det nok er ulik kompetanse på dette ute i kommunene. Systemet er gjennomsliktig og åpent, sier Husby.

Han vil at debatten heller skal dreie over til kontroll med kvalitet. PBL ønsker et uavhengig tilsynsorgan og en ny finansieringsmodell som styres ut fra bemanning, pensjon og pedagogtthet.

– Da kunne vi heller diskutert kvalitet så fillene føyk, istedenfor å diskutere tilskudd og utbytte, sier Husby, som i sine barnehager tidlig bestemte at pedagogttheten skulle være 50 prosent, noe som er godt over snittet for barnehagene i Norge.

– Still krav til kvalitet, men det må da selvsagt

stilles like høye krav til de kommunale barnehagene, sier Husby.

– Lav risiko å drive med barnehage

De private barnehageaktørene peker på at de tar stor personlig risiko når de investerer i å bygge opp et selskap. Uten mulighet for avkastning, blant annet gjennom lov til å ta utbytte, vil det bli lite attraktivt å satse i sektoren, mener de. Husby påpeker også at politikerne i sin tid inviterte de private inn for å sørge for en rask utbygging av sektoren.

– Når private aktører er invitert inn og har gjort store investeringer på visse betingelser, kan man ikke i ettertid plutselig endre betingelsene, sier Husby.

Professor Bjarne Jensen mener at det er «ingen risiko i det hele tatt» å drive med barnehage, så lenge barnehagen kan fylles opp med barn.

– For det første har ikke eierne investert særlig store summer. De kan låne penger i Husbanken til å bygge barnehagen, og de får kompensert for

rente- og avdragsutgiftene gjennom offentlige tilskudd. Det kan være en risiko at barnehagen ikke blir brukt nok, men den risikoen har ikke vært stor, sier han.

Også Trond Erik Lunder i Telemarksforskning mener risikoen har vært nokså lav, noe også eieren av Læringsverkstedet kan være enig i.

– Får du innvilget tilskudd, gjør reguleringene at det ligger en sikker inntekt i bunn. Samtidig tror jeg ikke barnehagebransjen er særlig attraktiv for storinvestorer som Røkke og Stordalen, sier Hans Jacob Sundby i Læringsverkstedet.

Han understreker at han absolutt ikke vil ha en bransje hvor selskap tar tjue prosent overskudd av driften.

– Vi forvalter skattepenger, og slik drift er derfor feil. Samtidig anser jeg det som umulig å drive med så store overskudd med alle de kravene lovverket stiller til driften, sier Sundby.

En kjapp sjekk med Husbanken viser at per dags dato er det kun fire barnehagelån blant 1411 aktive lån som er misligholdt – én indikator på hvor risi-

kabelt det er å drive innenfor barnehagebransjen.

– Det kan ha vært lån som har vært misligholdt i perioder tidligere, men da har vi fått på plass en avtale, og låntaker har klart å betale slik at lånet har kommet ut av misligholdstallene. Det interessante er at det er svært lite mislighold av barnehagelån og at de representerer en lav risiko for Husbanken, sier seniorrådgiver Jorunn Tennfjord i Husbanken til Utdanning.

Ifølge Husbanken er det vanskelig å anslå det totale antall barnehagelån.

Hvor tar de det fra?

Det store spørsmålet som alltid dukker opp i saker om penger og private barnehager: Hvor kommer profitten fra?

De kommunale tilskuddene til private barnehager er basert på kostnadene i de kommunale barnehagene, hvor det ikke er noe overskudd. Utdanning har tidligere snakket med ideelle drivere og drivere av ikke-kommersielle andelsbarnehager, og de sier ofte det samme: Tilskuddene fra kommunen forsvinner først og fremst til personalkostnader, og det er umulig å drive med store overskudd uten at det kuttes kostnader et sted.

– Hvis en driver har veldig stort overskudd, ville jeg nok anta at de har flere barn per voksen, sier Læringsverkstedet-sjef Sundby.

I hans selskap er målet at resultatet etter skatt skal ligge på fire prosent av inntektene.

Samtidig sier han at han har problemer med argumenter som antyder at så lenge barnehagene drives kommunalt, går en større del av pengene automatisk til barna i barnehagene. Kommunene kan også bruke barnehagepenger på måter som ikke nødvendigvis kommer barna til gode.

– Som et eksempel er jeg i en del møter med kommuner. Da stiller jeg alene på disse møtene, mens kommunen gjerne kan komme med sju personer. Da har kommunen brukt ett dagsverk på én times møte, mens vi kun har brukt én arbeidstime. Dette utgjør også en kostnad, sier Sundby som også mener at de bygger billigere enn kommunene.

Borg-sjef Eirik Husby forklarer kjedens overskudd med god drift og at «de bruker mindre penger enn de får inn».

– Men vi kutter ikke i aktivitetstilbud, personale eller vikarbruk. Vi har ryddige lønns- og arbeidsvilkår for de ansatte, for eksempel tariff lønn og pensjon via PBL, sier Husby.

– Dere driver mer effektivt enn kommunen?

– Det skal ikke jeg uttale meg om, men vi har en effektiv og god drift tilpasset vårt system, sier Husby.

Han tenker et øyeblikk, lener seg fram over bordet hvor det ligger en plansje over selskapsstrukturen i barnehagevirksomheten.

– Jeg har ikke noe godt svar på dette egentlig. Det har jeg ikke, sier Husby.

> Intervjuene med Sundby og Husby er noe forkortet. De kan leses i sin helhet på utdanningsnytt.no/bhg0417

Fire om utbytteforbud

Utdanning har snakket med fire politikere i Tromsø og Trondheim, to byer som har sagt nei til nye kommersielle barnehager. Her er deres tanker om vedtaket og om utbytteforbud.

Ingrid Skjelmo, Tromsø Høyre:

– Venstresiden vil selvsagt forby utbytte, men jeg mener det er fullt mulig å både ha utbytte og god kvalitet i barnehagene. Jeg tror også de kommunale barnehagene kan bli bedre ved at det skapes en sunn konkurranse mellom de private og de kommunale barnehagene om å ha det beste barnehagetilbudet.

FOTO MARIUS FISKUM / TROMSØ KOMMUNE

Elin Jørgensen, Rødt Tromsø:

– Det er folks skattepenger det er snakk om, og det er ikke riktig at man skal kunne ta ut utbytte fra noe som er en offentlig tjeneste. Et utbytteforbud kan føre til at noen av de private investorene vil trekke seg ut, men det vil bli lettere å sikre at både de offentlige driftsmidlene og foreldrebetalinga kommer barna og de ansatte til gode.

FOTO MARIUS FISKUM / TROMSØ KOMMUNE

Åge Halvorsen, Trondheim Høyre:

– Vedtaket om å forby nye kommersielle barnehager i Trondheim betyr mindre valgfrihet for familier og et dårligere barnehagetilbud. Bystyrets vedtak er en hån mot de private aktørene som driver i dag. Det sier direkte at de er uønsket som aktører. Jeg er ikke kjent med at det er tatt ut utbytte som er i strid med barnehageloven, og kjenner heller ikke til at dette er tilfelle i Trondheim.

FOTO CARL-ERIK ERIKSSON / TRONDHEIM KOMMUNE

Kenneth T. Kjelsnes, Sosialistisk Venstreparti Trondheim:

– Det er godt dokumentert at flere av de kommersielle kjedene gjør stor butikk på barnehagevirksomhet. Vi vil få has på utbyttet, noe Høyre, i likhet med Private Barnehagers Landsforbund, ikke vil. Mange private barnehager leverer god kvalitet, men samtidig er ikke det hele bildet. Vi vet spesielt at pensjonsvilkår for de ansatte ofte er mye dårligere hos kommersielle aktører, blant annet fordi de bruker innskuddsbaserte ordninger.

FOTO LEO VALEN

«Der det er mye forstand og visdom,
er det også mye misnøye.»

Martin Luther (1483–1546), teolog og reformator

● Eksamen

Armbåndsur er forbudt

Smartklokker kan brukes til å innhente informasjon, og derfor har Universitetet i Oslo bestemt at ingen skal få stille på eksamen med armbånds-
ur.

FOTO WIKIMEDIA COMMONS/
ENERGEPIC.COM

Universitetet i Oslo har innført forbud mot å bruke armbånds-ur under eksamen.

Årsaken er at det nå har kommet så mange smartklokker på markedet, og det er ikke mulig å skille disse fra tradisjonelle klokker, opplyser universitetet.

Klokkene må heretter legges i sekker, jakke-

lommer eller lignende sammen med mobiltelefoner, mp3-spillere og annet elektronisk utstyr.

Studenter som bruker eller har med seg armbånds-ur under eksamen, vil bli behandlet som om de prøver å fuske, og bruk av slike ur vil bli reagert på som ved bruk av andre ulovlige hjelpemidler. ©NTB

● Høyere utdanning

Hver femte ansatt er midlertidig

Andelen midlertidig ansatte er mer enn dobbelt så høy ved høyere utdanningsinstitusjoner som i hele den norske arbeidsstyrken.

Mens andelen midlertidig ansatte i den norske arbeidsstyrken mellom 15 og 74 år lå på 8,2 prosent i fjerde kvartal i fjor, var den i gjennomsnitt på 19,7 prosent ved de høyere utdanningsinstitusjonene her i landet. Det viser tall Akademikerne har hentet ut fra Database for statistikk om høgre utdanning (DBH), som drives av Norsk senter for forskningsdata, ifølge Klassekampen. ©NTB

Midlertidig ansettelse er dobbelt så vanlig innen høyere utdanning som i arbeidslivet ellers.

ILL. FOTO INGER STENVOLL

● Dikt

ILL. FOTO INGER STENVOLL

Æ eller E?

Æ-en i vær, bær, lær, trær, og fjær
er meg så kjær når den er nær
og også når den er i en annen sfære,
for der kan den også være,
Ja, trøste og bære, det må alle barn vite og lære.

For Æ-en kan være gjømt i en hjerne,
gjørne på en stjerne i det fjerne eller i en nøttekjerne,
den er med oss på ferdene overalt i verden,
og er både her og der
er stolt og verdig, blir aldri ferdig.

E-en er i flere og flere, og i mere og mere,
men i hjerte og i smerte blir det verre og verre,
for ei som tenker på slikt og er så rar
krever hvert spørsmål et svar,
det er slik det er og slik det alltid var.

Ja, kjære barn, nye landsmenn og kvinner,
dette må dere lære for å være en vinner
Æ eller E?

Ja, hvordan lærte jeg egentlig det?
Og hvorfor har DET stum T?
Og hvorfor skal DE uttales DI?
Det er språkets merkelige logikk,
det er slik det er og slik vil det alltid bli.

Gerd Nyland

● Storbritannia

Kroppskamera skal dokumentere dårleg åtferd

Ved hjelp av kameraopptak kan britiske lærarar dokumentere når elevar ikkje oppfører seg. Men lærarorganisasjonen ATL er ikkje begeistra for tanken.

FOTO WIKIMEDIA COMMONS/SANDERFLIGHT

Lærarar i Storbritannia prøver ut kamera i klasserommet.

Forsøka er i gong ved minst to skular, som har fått støtte til dette frå lokale styresmakter, skriv avisa The Independent. Lærarane er råda til å slå på filminga for å handtere det som vert kalla «konstant lågnivå-uro», men dei må seie frå før dei gjer det.

The Information Commissioner's Office, som svarar til det norske datatilsynet, uttalar at filminga er i orden så lenge det følgjer krava i lova om å vere «legitim, proporsjonal og naudsynt».

Avisa syner til ei meiningsmåling blant lærarar, der to tredelar svarte at dei ville kjenne seg tryggare i klasserommet dersom alt vart filma av eit overvakingskamera. Men generalsekretær Mary Bousted i lærarorganisasjonen Association of Teachers and Lecturers (ATL) er imot kameraovervåking av tilsette og elevar.

– Dersom skular har gode retningslinjer for åtferd, skulle dei ikkje vere nøydd til å ta i bruk overvakingskamera eller kroppskamera. Vi vil ikkje støtte opp om at skular vert som fengsel, seier ho til avisa.

● Barbados

Lærarar protesterer mot elevvald

I den karibiske øystaten Barbados har lærarorganisasjonen Barbados Secondary Teachers' Union arrangert protestmøte mot regjeringa. Lærarane meiner styresmaktene ikkje tek på alvor problemet med at elevar er valdelege mot lærarane sine. Ifølgje BSTU vart det i løpet av halvanna veke meldt om tre tilfelle av slik vald på ein og same skule, skriv den lokale avisa Nation News.

● Ukraina

Regjeringa vil auke lærarlønene

Ukrainas utdanningsminister Lilija Grinevitsj vil bruke lønsauke som eit sentralt verkemiddel for å heve lærarane sin sosiale status. Ifølgje styresmaktene er snittløn for dei mest kvalifiserte skulelærarane i 6841 hryvnja i månaden, noko som svarar til rundt 2200 kroner. Utdanningsministeren understrekar overfor TV-kanalen 24 TV at snittløn i fjor var på berre 5266 hryvnja.

Lærarløn er blitt eit aktuelt tema etter påstandar om at lærarar med vilje held tilbake informasjon og kunnskap i skuletimane, slik at dei kan tene pengar på privat ekstraundervisning ved sida av jobben.

● Sveits

Flammar og knall i kjemitimen

Læraren fekk brannskadar og sju elevar vanskar med å puste etter ein røykfylt kjemitime ved ein skole i kommunen Muri i kantonen Aargau 30. mars. Ein gneiste frå ein fyrstikk fell i eit glas med magnesium, og eld og knall vart resultatet, skriv avisa Tagesanzeiger og siterer det sveitsiske nyhendebyrået SDA. Læraren flytta raskt det flammefylte glaset til ein servant og dekkja det med eit brannteppe, men det tok òg tok fyr. Skolen blei evakuert, medan politi og ambulansar tok hand om situasjonen.

● Frankrike

ARKIVFOTO INGER STENVOLL

Nøgde med yrket, men tilrår det ikkje

77,7 prosent av franske lærarar er glade for å jobbe innan profesjonen, men berre 27,6 prosent seier dei vil tilrå læraryrket til ungdommen, skriv nettmagasinet Vousnousils. Det er eitt av funna i undersøkinga Unsa Éducation 2017, som er utført på oppdrag av Unsa, hovudorganisasjonen for lærarar, forskarar og kulturarbeidarar.

● Bjarne Rønning

Hvem
Lærer ved Kringsjø skole i Oslo.

Aktuell
Tar elevene med til sykehjemmet for å skrive livshistorien til beboerne.

Elever skriver eldres livshistorie

– Du danser, du synger, og du spiller fotball, sier Kjellborg Marie Svendsen og nikker smilende mot hver og en av de tre jentene som flokker seg rundt stolen hennes.

TEKST OG FOTO Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

– **Jeg kjenner disse jentene.** De har vært på rommet mitt, og vi har snakket sammen, forteller hun, og smiler igjen.

Jentene har blant annet fortalt om fritidssyslene sine og Kjellborg husker godt.

I fanget har hun intet mindre enn sin livshistorie. Den har jentene skrevet, og nå har hun fått sitt eget eksemplar.

De tre er elever i klasse 7 A ved Kringsjø skole i Oslo. Siden vinterferien har elevene jevnlig besøkt beboere ved Nordberghjemmet, et sykehjem i nærmiljøet deres. Formålet har vært å intervju beboere og skrive deres livshistorie.

– *Er det noe som har overraska dere i det Kjellborg har fortalt?*

– At hun gikk på ski til hun var nitti år, sier Dawtdawt Tlaling, som Kjellborg kaller «danse-
ren».

– At hun har en sykdom som det ikke finnes medisiner mot, sier fotballspilleren Sonya Maham.

– At hun har hoppa sju meter på ski, sier Amalie Hanasand-Iversen, som er sangeren.

– Hoppbakkene var så små den gangen. Det gikk ikke å hoppe lenger, sier Kjellborg, tydelig irritert over å ha gått glipp av lengre sving.

Dette er siste dagen i det formelle samarbeidet mellom skolen og sykehjemmet, og barna har takka for seg med en forrykende fest. De har henta de nye kompisene sine fra rommene og ned i det lyse oppholdsrommet. Det fylles godt opp, for også andre beboere deltar på festen. Et gedi-

gent kakebord venter på festdeltakerne. Elevene avviser energisk og troverdig spørsmålet om det er foreldra som står bak. Ungene har bakt sjøl.

Solveigs sang

Så braker det løs. Barna har blåst liv i forestillinga de laga for foreldra til jul, og temaet er ikke noe mindre enn Henrik Ibsen. De har framført scener fra «Peer Gynt», ispedd diktet «Terje Vigen», dynamisk framføring av Ibsen-sitater og sang, dans og musikk.

Publikum er, av naturlige grunner, ikke det mest ekspressive. Det er likevel god kontakt mellom aktører og tilskuere. Og når «Solveigs sang» framføres av klokkeine jentesopraner, er det mange blanke øyne å se.

– Jeg har ikke gjort dette før, men det frister til gjentakelse, og gjerne utvidelse, sier Bjarne Rønning, lærer for klasse 7a ved Kringsjø skole.

– De eldre møtte barna med en gripende uttrykksfullhet. Det fikk fram en naturlig forståelse hos de unge for ordentlig kommunikasjon. Filtrene falt hos begge parter, det var rom for å virkelig se hverandre sier han, og fortsetter:

– Elevene forsto umiddelbart at de måtte snakke langsomt og tydelig, og at det å for eksempel gripe ei hånd, var en del av samværet. Alle elevene mestrer dette. Ingen gikk rett i baret, ingen viste tegn til dårlig oppførsel. Tvert om, det var fellesskapsfølelsen som dominerte inntrykket, sier han.

Har du et tips som du vil dele med andre?
Send det til redaksjonen@utdanningsnytt.no.
Merk e-posten «Mitt tips».

– Skolen ligger i et område der flere har fine hus og høye inntekter. Men 12–13-åringene trenger et videre perspektiv og en lengre tidshorisont når de skal danne seg et livssyn. Og i dette nabolaget leves det også liv som dette, her på sykehjemmet. Det bør barna få oppleve. Så relatert til skolen kan vi si at vi har arbeidet med dannelse. Det kan omfattes av både KRLE og samfunnsfag.

Fortellingen om et levd liv

– Men du er norsklærer?

– Ja, og den konkrete oppgaven til elevene har vært å skrive en livshistorie. De har vært to eller tre sammen om hver fortelling.

– Noen av de eldre har meint at de ikke har levd liv det er mye å fortelle om. Da har jeg hjulpet elevene med å finne spørsmål som likevel kan utløse noe. En som sier at nei, jeg har jo bare vært en vanlig husmor, kan få spørsmål om hvor mange frokoster hun har laga, for eksempel. Slik kan vi få et lite bilde fra et liv, sier Rønning og fortsetter:

– Jeg har også understreket at en kronologisk fortelling lett blir en kjedelig fortelling. Finn en dramatisk hending og start med den, heller enn med «født der og da», sier han.

– Skal du skrive om en person som er født i 1927, da kommer historie av seg sjøl, legger han til.

– Vi satte opp ei tidslinje, og elevene skulle plassere sine kontakter på den linja. Hvor gamle var de når andre verdenskrig starta, da Koreakrigen slutta, da Kennedy ble skutt, og så videre. Hadde de minner fra dette? Da blir det jo umiddelbart et samfunnsfagselement i norsksprosjektet, understreker Rønning.

– Vi mennesker kan forandre oss når åra og plagene blir mange. Vi kan for eksempel bli aggressive. Skapte slikt vansker for elevene?

– Nei. Personalet kjenner jo beboerne og veit hvem som kunne fått problemer av ett eller anna slag med slike møter. Alt i alt var entusiasmen og velviljen fra hele personalet på sykehjemmet en god og viktig støtte under hele arbeidet, sier Bjarne Rønning.

Kjellborg Marie Svendsen med livshistorien sin i fanget. Den er skrevet av Dawtdawt Tlaling, Sonya Maham og Amalie Hanasand-Iversen.

Fotografiske
tilbakeblikk
fra skole og
barnehage.

Markens grøde

Elever ved Hønefoss Middelskole er i gang med våronna og gjør jorda klar til dyrking. Ifølge Bjørn Johnsen ved Buskerud fylkesfotoarkiv var det vanlig at elevene på denne måten lærte å dyrke jorda til selvberging. Bildet er tatt mellom 1900 og 1910 av Knut Espe, som var formingslærer ved skolen.

FOTO BUSKERUD FYLKESFOTOARKIV

Språkvansker

Elever kan slippe karakter i fremmedspråk

Elever i videregående skole som er sterkt rammet av dysleksi eller spesifikke språkvansker, skal kunne søke om fritak for karakter og eksamen i 2. fremmedspråk. Det er Dysleksi Norge fornøyd med.

TEKST Paal Svendsen | ps@utdanningsnytt.no

I dag må alle elever ha et fremmedspråk i tillegg til engelsk for å få generell studiekompetanse når de går studieforberedende program i videregående skole. Kravet har blitt klaget inn for Likestillings- og diskrimineringsnemnda, som slo fast at kravet er diskriminerende for visse elever med dysleksi, melder Kunnskapsdepartementet i en pressemelding.

– Vi skal selvfølgelig ikke ha et system og regelverk som virker diskriminerende. Som et umiddelbart tiltak har vi nå etablert en fritaksordning, sier kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen (H) i pressemeldingen.

Elevene kan søke fylkesmannen om fritak for vurdering med karakter og eksamen. På lengre sikt skal også forskriftskravet om 2. fremmedspråk endres.

– Må prioritere permanent ordning

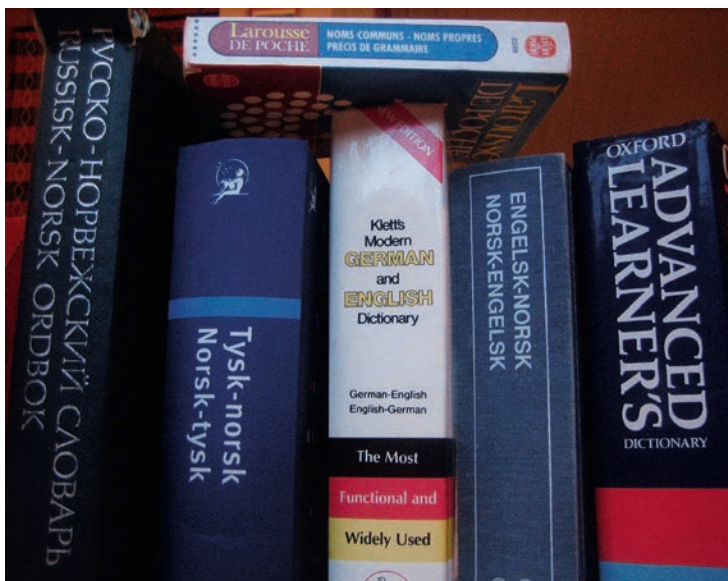
– Dysleksi og spesifikke språkvansker arter seg forskjellig fra person til person. For noen er det helt uoverkommelig å lære seg et tredje språk. Disse personene må ivaretas, sier generalsekretær Caroline Solem i Dysleksi Norge til Utdanning.

Hun mener tiltaket fra regjeringen er bra.

– Nå kan både de som står i fare for å stryke og de som ville fått sitt karaktersnitt ødelagt, få en mer rettferdig inngang til høyere utdanning.

«For noen er det helt uoverkommelig å lære seg et tredje språk.»

Caroline Solem, generalsekretær

Likestillings- og diskrimineringsnemnda har slått fast at kravet om et 3. fremmedspråk i videregående skole er diskriminerende for visse elever med dysleksi.

ILL.FOTO HARALD F. WOLLEBEK

Hun sier det er viktig at alle som tilfredsstill disse kravene, får god informasjon om sine rettigheter.

– Vi ønsker at det prioriteres å få på plass den permanente ordningen og at den inkluderer mulighet for fritak fra opplæring.

Hun sier det er meningsløst at elever som ikke har forutsetning for å tilegne seg kunnskap i andre fremmedspråk, likevel må følge undervisning i faget.

– Elever som ikke har noe utbytte av fremmedspråk, bør heller få fordype seg i engelsk eller et programfag, en løsning som vil være i tråd med nemndas vurdering, sier Solem.

Likeverdig opplæring

– En slik endring må utredes grundig, og det vil ta tid. Nå har vi på kort sikt vært opptatt av raskt å få på plass noe som kan virke med en gang, sier Røe Isaksen.

Den søknadsbaserte fritaksordningen trer i kraft umiddelbart, gjelder for alle som går i videregående nå, og vil gjelde inntil en forskriftsendring er på plass.

Fritak skal gjelde for elever i videregående skole som er så sterkt rammet av dysleksi eller spesifikke språkvansker at individuell tilrettelegging ikke er tilstrekkelig for å sikre likeverdige opplæringsmuligheter.

– Ordningen gir fritak dersom eleven ikke kan sikres likeverdig opplæring. Samtidig må vi ikke gjøre det fristende for skoler å skyve elever over på fritak fremfor å bruke ressurser på å tilrettelegge. Skolen må derfor bekrefte at den ikke kan bote på læringsvanskene, forklarer Røe Isaksen.

Elevene må dokumentere at de har dysleksi eller spesifikke språkvansker, og skolen må bekrefte at individuell tilrettelegging ikke er tilstrekkelig for å sikre likeverdige opplæringsmuligheter.

Dersom kravene er oppfylt, skal det gis fritak. Da kan eleven få et gyldig vitnemål selv uten karakter og eksamen i 2. fremmedspråk.

Vurderer forskrift

Mens den søknadsbaserte ordningen gjelder, skal selve forskriftskravet om 2. fremmedspråk på studieforberedende vurderes.

– Vi må endre regelverket slik at det ikke virker diskriminerende, men samtidig må vi sikre at endringene ikke får uforutsette konsekvenser. Nå har vi vært opptatt av raskt å få på plass noe som kan virke med en gang mens vi venter på at regelverksendringer utredes skikkelig, sier Røe Isaksen.

Elever med dysleksi eller spesifikke språkvansker som tar 2. fremmedspråk, har samme rett til tilrettelegging og støtte som tidligere.

Arbeidsplassstillitsvalgte:

– Rollen må **styrkes** i ny

Hovedavtalen må reforhandles slik at de arbeidsplassstillitsvalgtes rettigheter og status styrkes og tydeliggjøres, mener fylkeslagene. Men Utdanningsforbundets leder Steffen Handal savner mer konkrete innspill om hvordan dette skal gjøres.

TEKST OG FOTO Arne Solli

Samtlige fylkeslag i Utdanningsforbundet mener at de arbeidsplassstillitsvalgtes – ATV-enes – status og rettigheter må styrkes gjennom en reforhandling av hovedavtalen. Det er konklusjonen etter oppsummeringskonferansen, som ble avholdt på Lillestrøm i Akershus 23. mars. Etter fire dialogkurs – se Utdanning nr. 4 fra februar, sidene 30 og 31 – møttes 42 fylkesstyrerepresentanter, to lokallagsledere, representanter for sentralstyret, samt forbundsleder Steffen Handal, for å ta nok et steg i Organisasjon 2019-prosessen, som er ment å kulminere på landsmøtet det året.

– Ugunstig for ATV

– Hva er realismen i en reforhandling av hovedavtalen i den retning de fylkestillitsvalgte ønsker, når KS er Utdanningsforbundets motpart?

– Intensjonene som ligger i den eksisterende hovedavtalen, er gode. Men i realiteten gir avtalen ikke god nok støtte til ATV-ene, som ofte ikke får nok tid til å løse de oppgavene de burde få løse, sier Harald Johansen, leder i Utdanningsforbundet Telemark.

Johansen mener formuleringene i avtalen er for vage, slik at tolkningsrommet blir for stort, noe som ofte blir til ATV-enes ugunst.

– En strammere avtaletekst bør fastslå ATV-enes rettigheter, slik at de får den tidsressursen de til enhver tid trenger. En strammere avtaletekst vil også kunne eliminere behovet for frikjøp av ATV, mener han.

Harald Johansen

Steinar Strømsli

Steinar Strømsli, fylkesleder i Sogn og Fjordane, mener også det er nødvendig å se på hovedavtaleteksten, for å få til en avtale som gir de arbeidsplassstillitsvalgte tid nok til å gjøre jobben.

– Vi ser at flere og flere avgjørelser skjer på arbeidsplassnivå. Dermed blir det også mer å ta stilling til for ATV. Det er derfor behov for bedre bestemmelser i hovedavtalene for at våre tillitsvalgte skal sikres tid til å gjøre de oppgavene avtaleverket sier de skal gjøre, sier Strømsli.

– Det er blitt klarere enn før at ATV-en er krumtappen i organisasjonen. Da må organisasjonen innrette seg etter det, sier Dagrun Lundsvoll, fylkesleder i Østfold.

Etter Lundsvolls mening har ellers ATV-enes situasjon og rettigheter vært et tema i alle år, men intet har skjedd fordi det blir for dyrt – hun sikter til frikjøpsproblematikken.

– ATV-ene må pleies

ATV-ene må pleies godt, og vilkårene for nær kontakt og samarbeid mellom ATV og HTV (hovedtillitsvalgt) må styrkes, mente Mildrid Beate Kronborg Økland og Maja Henriette Jensvoll, begge medlemmer av utvalg for organisasjonsutvikling, da de redegjorde for de viktigste standpunktene fra de tillitsvalgte etter de fire dialogkursene: Arbeidsplassstillitsvalgte må sikres god skoloring, slik at de kjenner organisasjonen og politikken godt, og de må være omgitt av et tett lag av medspillere, først og fremst fra lokallaget,

En ny hovedavtale må gi de arbeidsplassstillitsvalgte bedre muligheter til å utføre oppgavene sine, er den klare oppfordringen fra fylkeslagene i Utdanningsforbundet.

ILL. FOTO ERIK M. SUNDT

hovedavtale

men også fra fylkeslaget. Felles nasjonale kurs for ATV-ene kan være en idé, samling i nettverk en annen, påpekte de.

Økland og Jensvoll tok også opp de spesielle utfordringene som springer ut av en etter hvert omfattende privatisering på arbeidsgiversiden, især innen barnehagesektoren. Utdanningsforbundet har ennå et arbeid å gjøre for å ivareta ATV-er i privat sektor. De sa at disse gjerne henvender seg direkte til fylkeslaget når behov oppstår.

Mildrid Beate Kronborg Økland
og Maja Henriette Jensvoll

Forbundet vil vise vilje til enda større ansvar

Utdanningsforbundets leder

Steffen Handal har god tro på at det vil være mulig å få KS med på en hovedavtaletekst som legger forholdene optimalt til rette for ATV-ene.

– Det er jo en mulighet verdt å peke på overfor arbeidsgiver. Et slikt syn på hovedavtalen viser også organisasjonens vilje til å påta seg et større ansvar enn det som er tilfelle i dag, altså at profesjonen selv tar et større ansvar for skoleutviklingen, sier Handal.

Han mener en slik reforhandling av hovedavtalen kan ha et potensial.

– Det å flytte myndighet ned til nivået til dem som berøres, ligger i tiden. Det henger sammen med utviklingen av utdanningspolitikken, der politikere peker på behovet for å involvere lærerprofesjonen mer. Dersom vi skal gjøre det på en best mulig måte, bør det følge med ressurser til tillitsvalgte, slik at man får gode prosesser der beslutninger skal fattes.

Handal skulle ellers ønsket seg mer konkrete innspill til styrking av ATV-ene enn det som kom fram på konferansen.

Tore Fjørtoft, leder av Utvalg for organisasjonsutvikling og medlem av sentralstyret, understreker at Utdanningsforbundet vil arbeide for en bedre hovedavtale.

– I dette arbeidet har vi imidlertid en forhandlingsmotpart, KS, og det er ikke opp til oss alene å legge premissene, sier han.

Særlig motiverte elever har fått egen forskerklasse

Elevene kaller den nerdeklassen. Kongsbakken videregående skole i Tromsø tilbyr egen forskerklasse for særlig ambisiøse elever.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

FOTO Lars Åke Andresen

Målet med forskerklassen er å gi elevene et realfagsløp med full fordyping i alle realfag. Til det har elevene det første året fem timer mer i uka enn andre studieforbereidende elever på trinnet, og tre timer mer det andre året. Noen tredje klasse finnes ennå ikke, for de første elevene begynte høsten 2015.

– Ved Kongsbakken har vi hatt et godt tilbud til svake elever. Mitt inntrykk er at de flinkeste er blitt glemt. Dette er et forsøk på å gjøre noe med det, sier lektor Joachim Sveia Knutsen. Han er en av hovedlærerne for forskerklassen på andre trinn.

– De mest motiverte, som har lyst på noe ekstra, supplerer kollega Oddrun Johnsen.

Hun understreker at snittkarakteren fra ungdomsskolen er omtrent lik for elevene i forskerklassen som for skolen som helhet.

Vi er på et arbeidsrom for lærere, helt oppe under taket i søndre hjørne av det staselige bygget som troner som et slott over Tromsø bysentrum, og som er Kongsbakken videregående skole.

Øvelser og forsøk

Massevis med praktiske øvelser og forsøk skal være karakteristisk for undervisninga i forskerklassen. Klassen har dessuten relativt tett kontakt med fagmiljøer utafor skolen.

Nå holder elevene i andre klasse på med å måle luftkvaliteten i byen. Elevene har bygd og programmert hvert sitt måleapparat med en sensor som samler inn data om luftkvaliteten. De henger boksen på sekken og måler mens de går fram og

tilbake til skolen. Men de er også ute på spesifikke målinger. Elevene er delt i grupper, og gruppene bestemmer sjøl hva de vil undersøke. Resultatene deres vil bli brukt i en masteroppgave ved Universitetet i Tromsø.

I fjor var de samme elevene på besøk ved Nasjonalt senter for romrelatert opplæring (Narom) på Andøya i Vesterålen. Der bygde de en liten satellitt som de sendte opp. Dette er bare toppene i det sterkt praktisk-orienterte undervisningsopplegget.

Mens vi prater, kommer det inn melding om at et viktig mål for opplegget i tredje klasse er kommet nærmere rekkevidde, nemlig at elevene skal få mulighet til å ta deler av forberedende prøve for å studere (examen philosophicum; ex. phil) i skoletida. Rektor rapporterer om positive tilbakemeldinger fra universitetet.

– Er ikke praktiske forsøk og muligheter til å se og oppleve utenfor klasserommet eksempler på tiltak som er særlig viktig for de svake elevene?

– Bare delvis. I realfag forutsetter praktiske forsøk et større modningsnivå enn det vi kan vente oss av de svakeste elevene, sier Joachim Sveia Knutsen.

– De svakeste skal bestå eksamen. Det er ikke den rette motivasjonen for å delta i dette opplegget, sier Oddrun Johnsen.

Tverrfaglig

De trekker inn et anna aspekt:

– Dette opplegget gir gode muligheter for å knytte fag sammen og slik hjelpe elevene til å se

helheten, sier Joachim Sveia Knutsen.

– Det tydeligste eksempelet er kanskje samfunnsfag og naturfag. Overføringsmulighetene er mange, det er bare å nevne klima og miljø. Og når vi drøfter i naturfag, henter vi metoden fra samfunnsfagene, sier han.

– Når vi har samfunnsfag, er ikke interessen fra elevene mindre enn i realfaga, supplerer Oddrun Johnsen.

– Er ikke det å se sammenhenger og skape helhet på

Praktiske forsøk og øvelser preger undervisninga i forskerklassen ved Kongsbakken videregående skole. Her bearbeider fra v. Oda Slettjord, Nora Mølmann og Ann-Kristin Schleis målingene de har gjort av luftkvaliteten i Tromsø.

tvers av fagene nok et tiltak som også gagnar svake elever?

– Det kunne det godt vært. Men det hadde vært vanskelig å få til i et vanlig skoleløp, sier Oddrun Johnsen.

Få valgmuligheter

– Elevene i forskerklassen er sammen i langt flere fag enn andre studiespesialiserende elever. Når de først har begynt i forskerklassen, har de langt færre valgmuligheter, sier Joachim Sveia Knutsen.

– Det vanlige på videregående trinn 2 er at elevene har fire timer norsk, tre timer historie pluss gymnastikk i egen klasse. Resten av faga har de i andre grupper. Å få samkjørt undervisninga, slik at vi kunne fått til et liknende samarbeid om fag-overskridende tema, er så krevende at det omtrent er umulig, sier Joachim Sveia Knutsen.

– Alle lærerne som har forskerklassen på andre trinn, samles til faglag hver andre uke, fortsetter han.

– Da planlegger vi og diskuterer alle sider av

arbeidet i klassen. Dette er svært nyttig. Men skulle jeg hatt slike møter med lærerne for alle elevene jeg underviser, måtte jeg hatt til sammen åtte faglag. Da hadde jeg ikke fått tid til stort mer, sier han.

Høy trivsel

De to trekker fram at forskerklassene skårer høyt på trivsel i elevundersøkelsene. De meiner at det at elevene er sammen i nær sagt alle fag er en viktig grunn til det gode miljøet.

>

– I forskerklassen spiller elevene hverandre gode, sier lektor Joachim Sveia Knutsen. Her sammen med Embla Fuhr.

– De spiller hverandre gode, sier Joachim Sveia Knutsen.

– En samla klasse som ikke deles i ulike fag, gir altså store fordeler, meiner dere. Betyr det at dere meiner valgfriheten i videregående skole er blitt for stor?

– Jeg har reflektert rundt det og kommet til at det gamle linjesystemet utvilsomt hadde kvaliteter vi har mista, sier Joachim Sveia Knutsen.

– Jeg forstår hva du meiner. Men samtidig ser vi at psykologi er det mest populære tilvalgsfaget på denne skolen. Jeg ser ikke hvordan vi skulle gitt alle som har lyst et slikt tilbud i et linjesystem, sier Oddrun Johnsen.

– Har noen sagt at navnet «forskerklassen» er litt blærete?

– Nei, svarer de i kor.

Nerdeklassen

Alexander J. Halvorsen og Andreas Gravrok, andrårselever i forskerklassen, konstaterer rolig at de går i nerdeklassen. De oppfattes som det av de andre elevene.

– Men vi har også stempla oss sjøl slik, litt på kødd, men det er også reelt, sier Alexander.

De to meldte seg kjapt til en samtale med Utdanning, og ofrer med det litt av forberedelsene til den kommende fysikkprøven.

De understreker at elevene i forskerklassen ikke er smalspora faginteresserte: Når skolen arrangerer løpestafett i Telegrafbukta, er det forskerklassen som vinner, konstaterer de stolt.

– Det beste med forskerklassen er det sammensveisa klassemiljøet. Det har gjort at jeg har overlevd i videregående så langt, sier Alexander.

At klassen er sammen i så mange fag, er i seg sjøl med på å styrke samholdet, understreker de to.

– I tillegg legger lærerne stor vekt på det sosiale. Den første høsten starta med at vi dro til Skibotn, hele klassen. Da hadde lærerne laga et opplegg som var vel så mye sosialt som faglig, sier Alexander.

Klikker

Han meiner det lett blir dårlig miljø med mange klikker i videregående skole. Fra klikken sin skuler elevene mistroisk mot medelever. Risikoen for å bli vandrende aleine mellom klikkene er stor.

Dette tror han i stor grad kommer av at elevene kjenner hverandre dårlig, fordi de bytter grupper hele tida. Samtidig forutsetter undervisninga at elevene samarbeider.

– Men det er ikke lett å ha tiltro til at en du ikke kjenner vil stille opp og yte noe i samarbeidet. Det blir mye usikkerhet og mistillit. I forskerklassen kan jeg samarbeide med absolutt alle, sier han.

Se, hør og lukte

Andreas trekker fram den sterke satsinga på å gjøre undervisninga praktisk som verdifull. Ifølge ham synes de fleste mennesker det er kulere å gjøre enn å lese.

– Å gjøre ting, se, hør og lukte, skaper et større engasjement, sier han, og får støtte av Alexander.

– Lese har vi gjort siden barneskolen. Men vi lærer mest av praktiske og personlige erfaringer, sier han.

Muligheten for tverrfaglighet setter de også pris på.

Begge er enige om at forventningene ikke var enorme da de begynte.

– Men realfag var det jeg ønska meg. Dette andre, med turer og praktiske oppgaver var bonus, sier Andreas.

Nå har begge guttene store forventninger om å kunne starte opp med ex. phil alt på tredje trinn i videregående.

– **Jeg kan** samarbeide med absolutt alle de andre i klassen. I forskerklassen kjenner vi hverandre godt, det er en av fordelene, sier Alexander J. Hansen (til venstre). Sammen med Andreas Gravrok og Nora Møllmann måler han luftkvaliteten i Tromsø med sjøllaga måleinstrument.

– Tiltakene er særlig egna for svake elever

Praktisk, konkret og utforskende realfagsundervisning er svært viktig for svake elever, sier professor i matematikdidaktikk Anne Berit Fuglestad.

Fuglestad arbeider ved Universitetet i Agder.

Hun kjenner ikke arbeidet i forskerklassen ved Kongsbakken videregående skole, men konstaterer at prinsippene de arbeider etter, med mye konkret og praktisk undervisning, er trekk som er viktige for alle elever, også de som oppfattes som svake.

– Å oppdage sammenhenger med utgangspunkt i praktiske situasjoner utvider muligheten for å gå inn i det teoretiske, sier Anne Berit Fuglestad.

– Alle elever har størst sjanse til å forstå matematiske sammenhenger når de sjøl får lov til å eksperimentere og utforske mønstre og systemer, gjerne med konkrete hjelpemidler. Dermed lærer de seg å oppfatte og gjenkjenne sammenhenger, sier hun.

Fuglestad trekker også fram betydningen av motivasjon.

– Tilknytning til egne interesser skaper motivasjon. Klarer læreren å lage ei oppgave med utgangspunkt i noe eleven er opptatt av, kan en helt ny interesse for faget hentes fram. Og det kan vise seg at de elevene vi tror er svake kan se sammenhenger med konkrete hjelpemidler like godt og bedre enn de som vi oppfatter som sterke, sier hun.

Tverrfaglighet er også viktig for at elevene skal kunne se at mønstre, strukturer og relevans i ett fag gjentas i et annet, ifølge henne.

Og igjen er det svake elever som er mest avhengige av at lærerne arbeider tverrfaglig for å kunne se slike sammenhenger.

– Det er flott at Kongsbakken videregående skole har oppretta en klasse der lærerne legger spesielt stor vekt på konkret og tverrfaglig undervisning. Vi trenger slike piloter som går foran og gjør ting annerledes.

– Men erfaringene de gjør, må deles og formidles til andre lærere, slik at de kan komme flere elever til gode. Ikke minst de svakeste elevene vil som sagt ha svært stort utbytte av slike undervisningsgrep, sier Anne Berit Fuglestad.

Anne Berit Fuglestad.
FOTO UIA

Petit

Ole Foss

Alle bekker små ...

Ole Foss
skribent og lærer
FOTO PRIVAT

Ingenting er som små turer ut i naturen. Kanskje bortsett fra alt annet, når gradestokken står på 4 sure grader og regnet pisker ned. Men planer er planer!

Utedagen var planlagt opptil en hel uke i forvegen og skrevet ut i farger, sendt i e-post, publisert på hjemmesiden og sendt ut som sekkepost, samt meldt i den obligatoriske tekstmeldingen. Vi vurderte i tillegg tvitring og snapchat, for mange av foreldrene er mye der.

Det at ikke værgudene kan lære seg å lese våre planer, måtte bli et problem for et helt annet forum. Ei pakke med vakuumpakkete First Price-fiskekaker og steikefolie ville selv Lars Monsen nikket anerkjennende til.

Ingen anerkjennelse å spore i fjesene til de 18 barna, men de måtte lære at det finnes ikke dårlig vær, bare dårlige klær. Selv sleit jeg en tanke med at støvlene av type Viking, årgang 1994, ikke holdt så tett som før. Noe skjer med alderen der òg.

Etter en halvtimes gange, der bare et par stykker hadde snublet i røtter og bakset i nysnøen som hadde kommet i løpet av natta, holdt vi pause. Vi voksne hadde med tørr Marie-kjeks. Det gjelder å bruke oppmuntringstriks fra en skjult barndom. At det den gang var gode sjokoladebiter, trengte de ikke vite. Det er forskjell på 1960-tallet og nå. Noe skjedde imidlertid med Marie-kjeksen i 4 graders regnvær, og jeg kjente sjøl den klebet seg mot ganen. Noen tok fram safta si. Jeg tok en slurk av kaffen. Rett fra termosen var litt i tøffeste laget, men pytt-pytt! Lilja lurte på hva slags språk jeg snakket.

Der! Så dere den? Det var en diger hjort, du. Den fikk se oss i samme sekund som Øystein, og far hans er jeger. Derfor er han nok god til å imitere lyder av geværsmell. Tre av barna var mer redde enn fasinerte, og overtalelser måtte til. Men etter

enda et kvarter var vi kommet dit to bekker møttes til én. Jeg forklarte dem uttrykket «Alle bekker små blir en stor Å», og så tegnet jeg Å-en, ukens bokstav, i den nokså vasne snøen. Norskfaget er med! Elevene ble knapt imponerte. To gråt og frøys. Men resten altså ikke, sa jeg til meg selv.

Likevel, da assistenten til blinde Yohan, en ordentlig spreking, falt i bekken, skjønte alle at friluftseventyret nærmet seg slutten. Da var fiskekakepakka åpnet, men verken lærer eller elever hadde husket fyrstikker. Ei kald fiskekake i forholdstall 10 prosent fisk-90 prosent kake, fikk duge. Nedturen var i nedoverbakke, og ikke så mange ble syke etterpå. Bare undertegnede og seks-sju elever. I dag bare ler vi av det hele, kat-ten og jeg.

«Lilja lurte på hva slags språk jeg snakket.»

Tilbakeblikk

For 50 år siden
Det bygges ved Hurdalssjøen

Siden Landsmøtet i Bergen sommeren 1965 har – selvfølgelig – én sak framfor noen annen vært den store, tidkrevende og aldri hvilende for Lektorlagets sentrale ledelse: Hurdalsprosjektet. I disse dager opphører det å være et prosjekt på papiret. Det arbeides nå med å få kontrakter undertegnet og andre formalia i orden. Byggearbeidene vil være i gang i løpet av mai. Før to år er gått vil Norsk Lektorlags kurssted stå fullt ferdig, og medlemmene ønskes velkommen til Hurdalssjøen.

Den Høge Skolen
nr. 8/1967

For 25 år siden
Behov for språklig mangfold

Finn Thoresen (Frp) vil erstatte morsmålsundervisningen for fremmedspråklige med undervisning i ett av verdensspråkene. Det mener statsråd Gudmund Hernes er nokså meningsløst. Da spørsmålet var oppe i Stortingets spørretime, tok statsråden til orde for at samfunnet trenger den ressurs våre språklige minoritetsgrupper representerer. Hernes viste blant annet til hvilken ressurs tospråklige og «tokulturelle» personer kan være for industri og handel.

Norsk Skoleblad
nr 14/1992

I ring med Solstad

Lærerstudenten hadde planlagt at elevene i avgangsklassen på videregående skulle sitte i en ring på gulvet og samtale om en bok av Dag Solstad. Det kunne gå fryktelig galt.

TEKST Kjersti Mosbakk | km@utdanningsnytt.no

FOTO Institutt for lærerutdanning og skoleforskning

Jonas Bakken (40)

Hvem:

Førsteamanuensis i norskdidaktikk ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning, Universitetet i Oslo

Godt å tenke på:

Studenter som har knekt den didaktiske koden og forstått hvordan de skal balansere elevgruppa med lærestoff og undervisningsmetode. Som tør å gå utenfor boksen og er reflekterte nok til å vite at det kan funke.

Jonas Bakken ler når han minnes praksisbesøket han skulle ut på. I forkant av et slikt besøk skal studentene sende inn en plan for opplegget. Da Bakken leste planen, fikk han bange anelser.

– Det høstes sprøtt ut. Studenten hadde lagt opp til at elevene i tredje året på videregående skulle sitte i en ring på gulvet i klasserommet, lese høyt fra Dag Solstads roman «Professor Andersens natt» og dele følelser og opplevelser rundt den. Her var det stor fare for å mislykkes, sier Bakken. Vanligvis pleier studentene å være veldig nervøse når de skal vurderes, og de gjør sikre, trygge ting. Bakken ble bekymret på studentens vegne.

Egne erfaringer

I Bakkens bakhode lurte hans egne erfaringer fra lignende situasjoner. Han har aldri vært komfortabel med den innlevende, følelsesorienterte litteraturundervisningen.

– Å lese dikt og noveller og snakke om opplevelser og følelser knytta til det, var ikke mitt felt. Det er den delen av norskfaget jeg har hatt størst utfordring med, både som elev og lærer, forteller han. Det har han vært ærlig om overfor studentene.

– Men vi går jo gjennom faget som helhet i norskdidaktikken. Vi snakker om alle metoder, også litterære samtaler. Det er en del av faget, selv om det ikke er det man trives best med.

Positiv overraskelse

Men praksisbesøket ga Bakken en opplevelse han aldri vil glemme.

– Opplegget funka så det suste. Elevene var helt med på det. De satte seg villig i ring og diskuterte Solstad. Der og da fikk jeg lyst til å bare slutte som lærerutdanner og ta over den klassen, sier Bakken.

Etterpå hadde han veilednings- og vurderings-samtale med studenten. Han fortalte om sine bange anelser, at ikke alle elever i videregående har lyst til å sitte i ring og snakke om Solstad.

– Studenten sa at han var fullt klar over det, men at han visste at det kom til å fungere i denne klassen. Han hadde vært der i mange uker og visste at de var godt oppdratt til å sitte i ring og snakke om opplevelser. Han visste også at han ikke kan gå inn i en hvilken som helst klasse og gjøre dette, at elevene må være forberedt. Og så fortalte han at når han visste at det var jeg som skulle komme, ville han presentere meg for mitt mareritt av en opplevelse, forteller Bakken og ler.

Han synes det er gøy når studentene overrasker ham, når de tar det de har lært et steg videre og er selvstendige.

– De fleste praksisbesøk er positive. Jeg blir ofte imponert over hva de kommer med. Men dette ble så tydelig fordi studentens opplegg var så direkte retta mot meg. Jeg kan fortsatt se for meg elevene som satt i ring, forteller Bakken.

Har du opplevd et gyllent øyeblikk som du vil dele med andre?

Tips oss! redaksjonen@utdanningsnytt.no.

Merk e-posten «Gylne øyeblikk».

Historia ser ut til å gjenta seg

● **Jan Magne Rinde**
høgskolelektor
FOTO PRIVAT

Det norske skolesystemet er tilbake til «puggeskolen» med basis i PISA, der ei stor gruppe elevar vert segregerte, til dømes elevar med anna morsmål enn norsk, frå statistikken over prestasjonsrangeringa.

Eg viser til Tone Tellevik Dahl sitt debattinnlegg i Utdanning nr. 6/2017, side 45: «En ny lærerrolle i Oslo». Det som slår meg når eg les innlegget til byråden for oppvekst og kunnskap, er at historia ser ut til å gjenta seg.

Søgner-utvalet påpeika i 2003 dei same utfordringane innan feltet spesialundervisning som Tellevik Dahl tek opp, og som Barneombodet presenterer i Klassekampen den 6. mars 2017, «Roper varsko om pp-hjelp». Rapporten frå Barneombodet «Spesialundervisning utan mål eller mening» vart dessutan presentert same dag.

Kva var det Søgner-utvalet ville i 2003, å fjerna retten til spesialundervisning – og kva har skjedd?

Pedagogisk-psykologisk teneste (PPT) er sakkunnig instans for tilråding om spesialundervisning og rektor ved den enkelte skole gjer vedtaka. Rundt år 2000 utgjorde spesialundervisning om lag 3–4 prosent og i dag rundt 8 prosent. Det å ta i mot spesialundervisning er frivillig og meint som eit tilbod, men kanskje fungerer dette tilbodet ofte som tvang? Her må ein kanskje nansera sidan særleg øvre middelklasse gjerne vil ha masse spesialundervisning, medan arbeidarklassen ofte opplever spesialundervisning som eit stigma. Sakkunnige rapportar er på omkringing ti sider, og er vel neppe så mangelfulle i volum, men heller i mangel på relevant innhald, pedagogisk nytenking og strategiar for løysingar når kriser oppstår.

Forsknings- og utviklingsarbeidet (FOU) i skolen er i all hovudsak fråverande, bortsett frå når ein eller annan pedagogisk idé skal gjennomførast eller implementerast frå politisk hald der læraren får rolla som funksjonær framfor profesjonsutøvar med «ein smule» autonomi.

Eit døme er den sterke satsinga på PISA etter OECD sine intensjonar, og dermed den einspora

konkurransen om å vera best. Fleire pedagogar påpeikar dei uheldige konsekvensane for dei som fell utanfor desse krava. I vårt skolesystem er det lite fokus på at læring er ein vekselverknad mellom stimulering og modningsprosessar med ulike variablar.

Ut frå Gauss-kurven, som er ein normalfordeling, er vel konkurransen på dette grunnlaget ein nokså umogleg tanke? Eit «mantra» om «tidleg hjelp er god hjelp» har nådd dei politiske kretsar dei siste 20 åra, og det er flott.

Men denne tankegangen har vore ein pedagogisk tese i lærarutdanninga tidlegare, og stammar frå dei europeiske reformpedagogane i det 17. og 18. hundreår, som til dømes John Amos Comenius og Jean Jacques Rousseau, jamfør Hemne kommune.

I den nyare norske reformpedagogikken stod prinsippet om arbeidsskole sentralt som motreaksjon på «puggeskolen» både innan byfolkeskolen og landsfolkeskolen, spesielt Oslo-skolen. Reformpedagogar på 1930-talet som rektor Per Kviberg, rektor Anna Sethne og skoleinspektør Bernhof Ribsskog sette sitt preg på nyare skoleutvikling. Det var vel neppe utan grunn at Bernhof Ribsskog sine pedagogiske tankar vart gitt ut som bok i 1951 «Kva barna lærer også utan lekser».

Trass i integreringslova frå 1976 ser det ut til at det norske skolesystemet er tilbake til «puggeskolen» med basis i PISA, der ei stor gruppe elevar vert segregerte, til dømes elevar med anna morsmål enn norsk, frå statistikken over prestasjonsrangeringa.

Skolebyråd Tellevik Dahl nyttar omgrepet «livsferdigheter». Dette omgrepet indikerer vel at skolen har ansvar for å gje alle samfunnssklassar grunnleggjande dugleik for å meistra ulike livsfasar? Omgrepet har innan spesialundervisninga vore knytt til ADL (meistring av dagleglivet), men har kanskje vore nytta i ein snever kontekst for elevar med «litt mindre handbagasje». Eit skolesystem bør vel rusta alle elevane til livsmeistring, ikkje berre dei som vinn reset mot toppresultat der Gauss-kurven er grunnlag og rettesnor?

«Forsknings- og utviklingsarbeidet i skolen er i all hovudsak fråverande.»

Momentum fra salig Einstein

● **Roald Killingbergtrø**
cand.polit.

FOTO PRIVAT

«Det aller viktigste motiv for å arbeide, både i skolen og i livet, er gleden ved arbeidet, gleden ved resultatene og kjennskapen til den verdi disse resultatene har for fellesskapet.»

Dette skrev Albert Einstein (1879–1955), kanskje vår største forsker og vitenskapsmann gjennom tidene. Han hadde en kreativ og undrende personlighet og hadde problemer med å finne seg til rette og trives i skolen. Det eneste faget han likte og gjorde stor framgang i var matematikk, senere også fysikk. Etter hvert fant han ut at han ville arbeide med de andre fagene også. Han streifet rundt i naturen og observerte og opplevde fantastiske ting. Forsøk og eksperimenter ble gjort, og han tilegnet seg nye kunnskaper og ferdigheter. Han hadde et følsomt sinn og viste stor omsorg for mennesker og dyr. Krig og konflikt hatet han og lanserte tanker om en verdensregjering for fred.

I 1950 ble boka «Tanker og meninger fra mine senere år» gitt ut (Johan Grundt, Tanum forlag). I kapittelet «Om undervisning» fra 1936 formulerer Einstein tanker som går rett inn i dagens debatt om fag, innhold og metoder, læringssyn, menneskesyn og barnets beste, lærerens og læreryrkets selvforståelse og egenart, og samfunnsoppdraget. Jeg siterer fra kapittelet:

«Skolen har alltid vært det viktigste middelet til å overføre tradisjonens rikdom fra den ene generasjonen til den andre. Dette gjelder i dag i enda høyere grad enn før, fordi den økonomiske utviklingen har svekket familien som har vært bærer av tradisjonen og utdannelsen. Samfunnets fortsatte liv og sunnhet er derfor i enda høyere grad avhengig av skolen enn før i tiden.

Det hender at man i skolen ikke ser annet enn et middel til å gi den oppvoksende slekt en bestemt sum av kunnskaper. Men dette er ikke riktig. Kunnskaper er døde ting, skolen tjener derimot de levende. Den burde utvikle hos ungdommen de egenskaper og evner som er verdifulle for samfunnets velferd. Men det betyr ikke at individualiteten skulle utryddes og individet bare bli et redskap for samfunnet, i likhet med en maur eller en bi. For et samfunn av standardiserte individer uten personlig egenart og personlige mål ville være et fattig samfunn uten utviklingsmuligheter. Tvert om, målet må være å utdanne selvstendig handlende og tenkende individer – som imidlertid ser sin største livsoppgave i samfunnets tjeneste.

Men hvordan skal man forsøke å nå dette idealet? Skulle man kanskje prøve å virkeliggjøre dette målet ved å moralisere? Slett ikke. Ord er og blir tom lyd, og veien til fortapelse har alltid vært full av mennesker som har tjent et ideal med leppene. Men personligheter blir ikke formet av det som høres og sies, men av arbeid og virksomhet. Den viktigste undervisningsmetoden har derfor alltid gått ut på å anspore elevene til selv å yte noe. Det gjelder i like høy grad en førstekladdings første forsøk på å skrive, en doktors universitetsavhandling, det å lære et dikt utenat, å skrive en stil, tolke og oversette en tekst, løse et matematisk problem eller drive sport.

Det aller viktigste motiv for å arbeide, både i skolen og i livet, er gleden ved arbeidet, gleden ved resultatene og kjennskapen til den verdi disse resultatene har for fellesskapet. Å vekke og styrke disse psykologiske drivkrefter hos ungdommen ser jeg som den aller viktigste oppgave skolen har. Bare et slikt psykologisk grunnlag fører til lykkelig streben etter menneskets høyeste eie, kunnskap og gleden ved å føle seg som kunstner i sitt fag.

Å vekke disse produktive drivkrefter er utvilsomt vanskeligere enn å bruke makt eller å vekke den individuelle ærgjerrighet, men er desto mer verdifullt. Poenget er å utvikle den barnlige dragning mot lek og den barnlige trang til anerkjennelse, og å lede barnet over på fellesskapets viktige områder. På denne måten blir undervisningen hovedsakelig grunnlagt på trangten til fremgangsrík virksomhet og anerkjennelse. Hvis det lykkes skolen å oppnå heldige resultater ut fra slike synspunkter, vil den bli holdt høyt i ære av den oppvoksende generasjon, som vil ta de oppgavene

skolen gir som en slags gave. Jeg har truffet barn som foretrakk skole fremfor ferie.

En slik skole forlanger av læreren at han skal være en slags kunstner på sitt område. Hva kan man gjøre for at denne ånd skal vinne innpass i skolen? For det første skulle lærerne oppdras i slike skoler. For det andre burde det gis lærerne utstrakt frihet til å velge undervisningsstoff og undervisningsmetoder. For det gjelder også for lærernes vedkommende at arbeids- og skapergleden blir drept ved tvang og påtrykk. På den annen side ønsker jeg å opponere mot den idé at skolen er nødt til å meddele de spesielle kunnskaper og ferdigheter som man har direkte bruk for senere i livet. Livets krav er altfor mangfoldige til at en slik spesialisert opplæring i skolen er mulig. Bortsett fra dette forekommer det meg dessuten forkastelig å behandle mennesket som et livløst verktøy. Skolen bør alltid ha som mål at ungdommen forlater den som harmoniske personligheter og ikke som spesialister. Å utvikle generell evne til selvstendig tenkning og bedømmelse bør alltid settes først, og ikke det å erverve seg spesialkunnskaper. Hvis et menneske mestrer grunnlaget for sitt fag og har lært å tenke og arbeide selvstendig, vil han ganske sikkert komme seg fram. Han vil dessuten være bedre skikket til å tilpasse seg fremskritt og forandringer enn et menneske hvis opplæring vesentlig har bestått i å erverve seg detaljkunnskaper.»

«... det gjelder også for lærernes vedkommende at arbeids- og skapergleden blir drept ved tvang og påtrykk.»

Hva gir godt læringsresultat?

● **Harald Jakobsen**
pensjonert lærer

En faktor som skoleteoretikerne har vært lite innom, er foreldrenes rolle i læringsprosessen.

Etter et langt liv som lærer har jeg vært gjennom mange forskjellige læreplaner og sett hvordan ulike undervisningsministre har trodd de har sett lyset og ville forbedre skolen. Noen gjennom kursplanssystemet i ungdomsskolen, teoretikeren Gudmund Hernes med å pøse på med teori til alle, slik at enkelte holdt på å bli «kvalt», og derfor sluttet i skolen. Dagens undervisningsminister Torbjørn Røe Isaksen har funnet ut at ved å senke fraværgrensen skal skolen bli så meget bedre. Ja kanskje, men øker det lærelysten?

En faktor som skoleteoretikerne har vært lite innom, er foreldrenes rolle i læringsprosessen.

Selv gikk jeg på folkeskolen på 50- og 60-tallet. I bygda jeg bodde i, var det mange fiskere og fiske-skipper. For dem var det viktig å kunne praktisk regning når de skulle ha oppgjør for fangster, og når de skulle betale lotter til mannskapet.

Min bror og noen jevnaldrende gikk på en lokal folkehøgskole. Her hadde de praktisk regning på et litt høyere nivå. Da ble det nesten en «konkurranse» i bygda om hvem som klarte å «knekke koden». Trolig var det dette søkelyset på regning som gjorde at vår skole nesten alltid lå på topp i regning ved avsluttende eksamen etter sjuårig folkeskole. Men jeg tror ikke at vi hadde så gode resultater i norsk. I alle fall ble det aldri nevnt.

For noen år siden, da det ble in å drive med kunnskapsmålinger i skolen, trolig etter modell fra USA, hørte jeg i et radioprogram at de skolene som skåret høyest på kunnskapsmålinger der, var skoler som var tilknyttet forsvarsbaser. Der hadde mødrene rett og «litt plikt» til å være noe til stede under barnas undervisning. De amerikanske soldatene jeg møtte på NATO-øvelser under min militærtjeneste, virket ikke å være de «skarpeste i verden», så jeg innbiller meg på et noe tynt vitenskapelig grunnlag at det ikke var genene, men mødrenes tilstedeværelse som førte til bedre skoleresultater.

På 70- og 80-tallet, da den moderne matematikken ble innført, hadde man en tanke om at alle skulle ha like muligheter for å lykkes i skolen. Da skulle barna helst ikke kunne lese når de begynte. Alle skulle begynne på likt. Dette skulle også gjøre lærerens arbeid enklere. Dermed var det nok mange foreldre som følte seg overflødige og mistet sin interesse for skolen, og barna ble faglig overlatt til læreren og seg selv. Fokuset på skole og læring ble svakere både hos foreldre og barn.

Når man ser hvordan foreldrenes interesse og oppfølging av barn med idrettsambisjoner har skapt idrettstalenter innen flere idretter, kan en lure på om en ikke må begynne å engasjere foreldrene mer i skolen og skolearbeidet, og om ikke dette vil gi minst like stor læringseffekt som hyppige kunnskapsmålinger og strenge fraværsregler.

Jeg er klar over at mange foreldre verken behersker fagkunnskap eller læringsmetoder, og at de dermed ikke føler at de kan være til direkte faglig hjelp, men hvis de spør elevene hva de gjorde på skolen, hva de lærte, hva som var vanskelig med mer, ville det kanskje hjelpe på læringsinteressen hos barna. Det kunne kanskje også være en idé å be barna forklare ting fra pensumet, ting som foreldrene ikke hadde lært i sin skolegang.

Hvis en skal få til en fruktbar foreldreinvolvering i læringsprosessen, vil det nok være nødvendig at skolen gjennom foreldremøter forsøker å så tanken om felles medvirkning til bedre læringsresultat.

Hvis skolen og foreldrene føler et felles ansvar for elevenes læringsresultat og personlige utvikling, vil det trolig bli færre av de tilfellene man hører om, der foreldre stiller med advokat i møte med skolen. Et fellesskap om læring og trivsel i skolen mellom foreldre, elever og lærere, vil trolig løfte kunnskapsnivået i skolen langt mer enn alle departementale påfunn som man tror skal få elevene til å se «lyset».

«Jeg innbiller meg på et noe tynt vitenskapelig grunnlag at det ikke var genene, men mødrenes tilstedeværelse som førte til bedre skoleresultater.»

Lærings- og undervisningsglede i folkehøgskulen

● **Claus Røynesdal**
rektor ved
Voss folkehøgskule

FOTO GRY SENDERUD

At elevane ved folkehøgskulane scorar høgst når det gjeld trivsel ved dei ulike skuleslaga i landet, handlar om fag, men vel så mykje om å bu på skulen og ta del i eit forpliktande fellesskap.

Eg må berre innrømme det. Høgdepunktet i veka er dobbelttimen i historie. Eg har «berre» ti elevlar i gruppa mi, men dei har til gjengjeld vald historie som valfag, heilt av seg sjølv. Elevane går på liner som ekstremспорт, idrett og friluftsliv, musikk, film og foto. Dei har eit felles ønske om å forstå kvifor ting «skjer»; kva er drivkreftene i den historiske utviklinga? Kva er årsaka til at ein mann kan vere gift med fire kvinner i Saudi-Arabia, medan det kan vere tvert motsett i Nepal? Det er spanande å gå nærare inn i propagandastrategiane i dei store diktatura og finne likskap i dagens samfunn. Det er frigjerande å gå utanom pensum på leit etter innsikt og forståing.

Fire elevtypar?

På folkehøgskulen kjem vi tett på kvarandre. Variasjonen mellom elevtypane og linjefaga gir oss eit sterkt mangfald med mange moglegheiter, nye perspektiv og fleire inngonger til motivasjon, meistring og læring. Vi kan kanskje dele elevane inn i fire grove kategoriar:

1) «Dei skuleflinke»: Elevlar med sær gode resultat frå vidaregåande skule. Dei har konkrete planar for vidare utdanning ved høgskule og universitet. Dei vil ha eit annleis år der dei kan gå i djupna på eit fagområde, for dei tek sats for ytterlegare år på skulebenken.

2) «Spesialundervisningselevane»: Elevlar med særskilte behov, der faget ikkje er hovudfokus, men det å fungere og delta i eit sosialt fellesskap.

Læringa skjer i ein cocktail av ekskursjonar, studieturar, eit mangfald av læringsarenaer og sosiale aktivitetar i og utanom skulen. Her ser vi en elev med smalahove.

FOTO VOSS FOLKEHØGSKULE

Her er det mange elevlar som finn det frigjerande å ikkje bli målt. Dei får ikkje karakterar. Vi bygger karakter.

3) «Fråfallselevane». Dei som ikkje har fullført vidaregåande skule. Dei som ikkje har klart å komme seg opp om morgonen, dei som ikkje har evna å henge med. Dette er elevane som må oppdage og finne læringsglede i skulen på nytt.

4) «Middelhavsfararane». Den store gruppa av elevlar som har fullført vidaregåande skule, men som ikkje veit kor ferda går vidare. Det er dumt å starte på eit utdanningsløp utan at dei er nokolunde sikre på valet. Dei må finne det riktige springbrettet.

Læringskoden

I 2015 var det 1739 elevlar som svarte på ei undersøking om året på folkehøgskulen. Inngongen til skulestart om hausten handlar om fag og liner; musikk, data, fitness, ekstremспорт, friluftsliv og idrett, film og foto med meir. Eit år seinare fortel elevane at det viktigaste dei lærte på skulen, var å vinne nye venner. Kven treng ikkje det? På andre plass svarar elevane at dei er blitt betre kjend med seg sjølv. Det tredje viktigaste dei lærte på folkehøgskulen var personleg økonomi, hygiene og klesvask. Ei god førebuing til vaksenlivet. Av dei fire spørsmåla scorar kategorien «fag» lågast. Truleg fordi læringa skjer i ein cocktail av ekskursjonar, studieturar, eit mangfald av læringsarenaer og sosiale aktivitetar i og utanom skulen. Det er her alkymien finn stad; læringa blir til danning. I boka «Læringskoden» (2014) skriv professor Tom Tiller: «Det var i folkehøgskolen at jeg fant læringskoden». I eit skuleslag som i 152 år har sett mennesket sin karakter i sentrum, og der karak-

terane ikkje har fått nokon plass.

Høg trivsel

Folkehøgskulane er det unike skandinaviske bidraget til verdspeagogikken. Over 7000 elevlar går på dei 80 folkehøgskulane i Noreg. Det er over 10 prosent av årskullet. Vi er heller ikkje ukjende med fråvær og ungdom som har vanskeleg for å stå opp om morgonen. Disiplinærsaker høyrer frå tid til annan også med. Men år etter år er det elevane ved folkehøgskulane som scorar høgst når det gjeld trivsel ved dei ulike skuleslaga i landet. Dette handlar om fag, men vel så mykje om internatet som ei berebjelke: Det at elevane bur på skulen og må ta del i eit forpliktande fellesskap med vaksne og andre ungdommar. Her blir elevane kontinuerleg utfordra fagleg og sosialt, utan å bli vurdert av den vaksne. Den første telefonsamtalen heim om hausten handlar som regel ikkje om overføring av meir pengar, men kva som er skilnaden mellom eit 40 og 60 graders vaskeprogram.

Fem generasjonar

Kanskje er folkehøgskulen så unik at du må ha vore her for å forstå skuleslaget? Ein kan ikkje lese seg til ei slik sosialisering. Eg trur at folkehøgskulane er drivhus som dyrkar læringslyst. I år har vi ei jente som er femte generasjons elev på skulen. Ragnhild har høyrte om tippoldefar. Ho er oppvaksen med forteljingane til oldemor, mor og mamma om at året på Voss var det beste i livet. Målet vårt er at ho kan ha same forteljing til neste slektsledd. For oss er dette eksempelet ei konkretisering av «læringskoden». Dette handlar om både lærings- og undervisningsglede, der kodeordet er danning.

Skulen og danna menneske

● **Asbjørn Geithus**
pensjonert historielærer

FOTO PRIVAT

Så snart ein går laus på å beskrive kva som skal til for å vere eit danna menneske, vil sprikande syn kome fram.

I ei tid har det vore diskutert om fagplanar i norsk for vidaregåande skal innehalde ei liste med forfattarar og tekstar alle skal ha lese. Som venta sprikjer meiningane, både om vi skal ha ein slik kanon og om kven som skal vere med der. Det er positivt for eit samfunn å ha ein så rik og mangfaldig litteratur at der er rikeleg å velje mellom. Etter å ha gått gjennom eit trettenårig skuleløp, må vi kunne vente at alle kjem ut frå skulen som danna menneske. Men så snart ein går laus på å beskrive kva som skal til for å vere eit danna menneske, vil sprikande syn kome fram. Mange vil meine at ein person vil falle gjennom dersom ein ikkje kjenner noko skrive av den og den forfattaren. Eller ikkje har eit forhold til den og den musikken. Lista kan gjerast lang over dei felt eit danna menneske bør ha eit forhold til. Men kan ein vere eit danna menneske utan å kjenne noko til kunnskap innanfor naturvitskapane?

Kva forståingsramme?

I 1739 fekk Noreg si første skulelov med faga kristendom, lesing, skrivning og rekning. Kyrkja og prestane hadde overoppsyn. Forståingsramma for tilværet med Gud, skaping og dommedag var lenge så godt som einerådande. Men opposisjon veks fram. Arne Garborg debuterte med boka «Ein fritenkjar» i 1878. Tittelen signaliserte ei farleg tenking: retten til sjølv å velje tru og tanke, og boka vekte forarging hjå mange danna menneske som tenkte rette tankar. Med kvart har Stortinget teke frå kyrkja retten til å bestemme over innhaldet i skulen. I vår tid står retten til trusfridomen for kvart menneske støtt i Noreg. Skulen skal lære oss alle om religion, og sjølvsagt om kristendom, som er ein så stor del av norsk historie og kultur. Men kyrkja skal ikkje lenger bestemme forståingsramma skulen skal formidle for alt som er til?

På vitskapeleg grunn

Sjølv om vitskapen kanskje har funne fram til samanhengar som vil verte ståande til all tid, er det likevel eit grunnprinsipp at alt er i endring.

Vitskapen vil difor seie: *For tida* meiner vi at dei og dei samanhengar er rette. Samstundes leitar ein heile tida etter nye forklaringar på fenomen vi kan observere eller ane. Til ei kvar tid må skulen formidle ei framstilling av verda som er den beste ein kjenner. Og så veit ein at det til ei kvar tid er strid mellom ulike måtar å forstå omgjevnadene, slik det skal vere. For tida er Big Bang den rådande forklaringa på starten på alt. Vi kan følgje banene til galaksane på himmelen. Når vi følgjer desse banene bakover, finn vi at banene samlar seg i eitt område. For 13,8 milliardar år sidan var der ein kolossal eksplosjon i dette området, Big Bang. Eit mål for skulen må vere å formidle ei forståing av kva som har hendt deretter.

Alle stoff er sette saman av atom

Ein hovuddel av atomkjernen er protona. Hydrogen har eitt proton, helium har to, litium 3, oksygen 8, jern 26, krypton 36, gull 79 osv. Vi ordnar grunnstoffa etter tal proton i kjernen. Vi har påvist 118 ulike grunnstoff. Rett etter Big Bang fanst omtrent berre dei to enklaste grunnstoffa; hydrogen med eitt proton i atomkjernen, og helium med to proton. Også i vår tid dominerer desse to, med 74 og 24 prosent av alt stoffet i verda.

Korleis har grunnstoffa kome til?

For at vi skal få tunge grunnstoff, må lettare grunnstoff smelte saman; fusjonere. Ein fusjon krev enorme energiar, temperaturar. Slike tilstandar finn vi berre i stjernene, der hydrogen«bomber» heile tida eksploderer. I stjernene vert nye og nye grunnstoff laga, og vert slynga ut i verdsrommet. Ein uendeleg liten del av slike stoff har samla seg i jorda. Alle stoff på jorda er laga i stjernene. Vi er stjernestøv: Dette høyrer stilig ut, og dessutan er det sant. Om lag kvart år kjem ei ny stjerne til i Mjølkevegen. Og som alt anna har stjernene ei normalutvikling frå fødsel til død.

Utvikling av liv

All utvikling tek tid. Utviklinga går frå det enkle til det samansette. Ei grov tidsskisse for kor lenge ulike organismar har eksistert: dei enklaste bakteriane 3,6 milliardar år, fleircella organismar 1 milliard år, enkle dyr 600 millionar år, fisk og amfibium 500 mill., landplanter 475 mill., insekt og frø 475 mill., krypdyr 300 mill., pattedyr 200 mill., fuglar 150 mill., menneskeslekta 2,5 mill.,

«Tenk deg at du skal lage ein utviklings- og transportplan for eit menneske med ei levetid på mellom 70 og 90 år. Kor mange tusen bøker med instruksjonar må du då lage?»

homo sapiens (altså vi) 200 000 år.

Kva stoff er eit menneske sett saman av?

I vår tid kan vi gje sikkert svar. I eit menneske på 70 kilogram finn vi: oksygen: 45,5 kg, karbon: 12,6 kg, hydrogen: 7 kg, nitrogen: 2,1 kg, kalsium: 1,050 kg, fosfor: 700 gram, svovel: 175 gram, kalium: 140 gram, klor: 105 gram, natrium: 105 gram. Dei attverande 525 gramma utgjer ei variert blanding av om lag 50 ulike andre grunnstoff. Vi har 118 grunnstoff. I mennesket er det 60 ulike grunnstoff. Altså er det 58 grunnstoff vi ikkje finn i menneskekroppen.

Styring til eit livsløp

Mennesket vert heile tida bygt opp og heile tida nedbrote. Kvar ein dag må milliardar av atom av rette grunnstoff gå saman i celler. Arvestoffet vårt styrer utviklinga av cellene slik at dei passar til å byggje hår, negler, nase, hjerne med meir. Cellene vert så leverte på rett plass, og celler dør heile tida og vert transporterte vekk. Tilsvarande leveransar og transportering vekk føregår i alt levande. Tenk deg at du skal lage ein utviklings- og transportplan for eit menneske med ei levetid på mellom 70 og 90 år. Kor mange tusen bøker med instruksjonar må du då lage?

Grunnstoffa si vandring

Dei grunnstoffa som vert laga i stjernene og slynge ut i verdsrommet, går ikkje til grunne. Dei stoffa som har vore innoom kroppen vår, går heller ikkje til grunne. Atoma har vore mange stader før dei kjem innoom kvar av oss, og dei kjem til å vere mange stader etter at vi ikkje eksisterer lenger. Om nokre tusen år er atoma som har vore innoom kroppane våre, spreidde over heile jorda. På grunn av tyngdekrafta vil atoma «være» halde seg på jorda. Vitskapen no følgjer materien, stoffet i verda, som heile tida er i rørsle. Når vi studerer lyset frå himmellekamar, kan vi sjå kva grunnstoff dei er samansette av. Grunnstoffa er dei same over heile verda. Ei grunnforståing er: Alt oppstår i historia, og alt går til grunne i historia. Jorda har si utvikling; Den har eksistert i 4,5 milliardar år og er avhengig av energi; varmemstråling frå sola. Sola endrar seg også og vil med kvart gje så lite energi til jorda at liv ikkje kan eksistere her, om nokre milliardar år.

Kan ein vere eit danna menneske utan å kjenne noko til kunnskap innanfor naturvitskapane?
spør Asbjørn Geithus.
ILL. FRÅ ARKIVET LARS AURTANDE

Kjerneomgrepet informasjon

Vitskapen forstår meir og meir. Ingen trur vi no forstår alt. Eit illustrerande bilete: Lat det opplyste området stå for det vi forstår, det mørke området for det vi ikkje forstår. Vi held eit lite lys. Lyset grensar då mot eit lite mørker. Byter vi til eit sterkare lys, anar vi også eit større mørker. Altså; til meir vi veit, til meir skjønar vi at vi ikkje veit. Utvikling av ny kunnskap skjer i akselererande tempo. Bakom alt som skjer, finn vi styring. Vi skjønar at verda inneheld mykje meir styring enn vi har førestilt oss. Informasjon er eit kjerneomgrep for å forstå korleis alt vert styrt. Her er det ei rivande utvikling. Mennesket er nok berre i byrjinga av innsyn om informasjon og styring på alle felt.

Element til den vitskapelege kanon

Eg har skrive med fokus på fysikken. Andre vitskapsfelt trengst også for å forklare alt som er til, og korleis materien har utvikla seg. Kunnskapsrike folk kan nok forklare meir om kva som må med i vår kanon og kvifor. Eg får berre nemne kjemi og biologi. Det er ein draum for mange vitskapsfolk å finne forklaringar og lover for samanhengar som får alt til å hange saman med alt. Med aukande

samarbeid på tvers av den tradisjonelle inndelinga i fagfelt dreg kunnskapsutviklinga i den retning.

Eit eksistensielt perspektiv

Greske naturfilosofar såg for 2500 år sidan føre seg at verda gjekk gjennom ei syklisk utvikling. Alt bygde seg opp, og så gjekk alt til grunne i ein verdsbrann. Deretter ein ny runde med utvikling, og ein ny verdsbrann. Greske filosofar hadde stor tiltru til rett kunnskap: Den som hadde rett innsikt, kunne ikkje råkast av vonde som råka dei utan slik innsikt. Religionar med lovnader om evig samliv med guden har gjeve, og gjev, fred i sinnet for mange. Men utsiktene til å ikkje få gå inn i dette attraktive tilværet, men at ein kanskje tvert om må sjå fram til eit evigvarande tilvære med straff og pinsle, det har gjeve, og gjev, mange sterk uro i sinnet. Mange har grubla over om ein del innsikt kan vere for tung å bere. Fleire greske filosofar konkluderte; Berre rett innsikt i verds-systemet med sine sykliske verdsbrannar kan gje mennesket styrke til å halde ut tilværet. Her ser vi eit sentralt spørsmål også i vår tid: Kva slags danna menneske utviklar vår skule? Gjev vår skule rett innsikt i verdssystemet, og utviklar skulen vår styrke til å halde ut tilværet?

Pensjonistenes økonomi

Pensjonistene taper igjen!

Og enslige rammes hardest, skrev Dagbladet 20. mars. Hvis dagens reguleringsforskrift følges, får pensjonistene en realnedgang i alderspensjon på 1,2 prosent i 2017, mot en nedgang på 1,9 prosent i 2016 og 0,5 prosent i 2015.

I dag reguleres pensjonene med lønnsveksten

og reduseres deretter med 0,75 prosent. Det er verdt å merke seg dette nedslaget gjelder hele pensjonsbeløpet, ikke bare selve årets tillegg. Dagbladets beregninger stemmer godt overens med beregningene fra Landslaget for offentlige pensjonister (LOP), som har kommet fram til at

den negative lønnsveksten i 2016 var 1,9 prosent, og at den for i år synes å bli 0,9 prosent.

For blant annet å rette opp disse skjevhetene har organisasjonen fremmet en rekke krav til statsbudsjettet for 2018 når det gjelder: alderspensjon, skatt, helse- og sosialutfordringer, tannhelse, spesialisthelsetjenesten, frivillighets-sentralene og brukerombud.

Kravene er i denne prioriterte rekkefølge, og hovedkravet er at pensjonistene skal følge inntektsutviklingen til de yrkesaktive. Minstefradraget må dessuten reguleres på linje med de yrkesaktive. Og fradraget for store sykdomsutgifter må videre opprettholdes og utvides til nye brukere. LOP krever også at tannhelse bør være en del av det offentlige helsetilbudet på lik linje med legesystemet, og at det innføres en rimelig egenandel for eldre over 67 år. Restbeløpet må dekkes av folketrygden.

Etter at pensjonsreformen ble gjennomført, har økonomien endret seg, og reallønnsveksten har blitt lavere enn man da antok. Og siden det aldri var meningen at pensjonene skulle tape seg i verdi, er det nå viktig at pensjonistene får tilbake forhandlingsretten. Kilder: Dagbladet 20/3, Vi i LOP 1/2017.

Nils Tore Gjerde
pensjonist, medlem av LOP

Følges dagens reguleringsforskrift, får pensjonistene en realnedgang i alderspensjon på 1,2 prosent i 2017, skriver Nils Tore Gjerde. ILL.FOTO INGER STENVOLL

Til «Klassestørrelse har ingen betydning» på Utdanningsnytt.no

SSB-forskere overser fullstendig elevens psykososiale utvikling

I en ny studie som Statistisk sentralbyrå har publisert, kommer det fram at klassestørrelse har ingen betydning for om man tar høyere utdanning eller lønn som voksen. «Long term impacts of class size in compulsory school» er gjort av Edwin Leuven og Sturla A. Løkken.

Å bruke inntekt og karriere som premiss for diskusjonen om klassestørrelse, er avskyelig. Leuven og Løkken ser bort fra skolens primære oppgave: Å danne hele eleven, også de som kan telle stjerner og planeter. Å ivareta elevens psykososiale utvikling fordrer nærhet og tett

oppfølging i et oversiktlig, rolig miljø, ikke minst for de minste barna. Denne virkelighet ser ikke Leuven og Løkken, for deres studie er basert på inntekt og karriere, på bestilling av myndighetene? En opplæring som baserer seg på nærhetsprinsippet kan med rette kalles ansvarlig og

fungere i tråd med opplæringslovens formål. Opplæringen bør finne sted i mindre klasser, også for elevene som lett faller utenfor og trenger hjelp og støtte av voksne.

Heidi Stakset

Har du mykje på hjartet?

Det er du ikkje åleine om. Utdanning tek imot store mengder kortare og lengre debattinnlegg, innspel og kronikkar. Men det er trengt om plassen. Difor går det ofte lang tid før tekstane kjem på trykk, nokre gonger så lang tid at dei vert uaktuelle. Vårt tips er: Skriv kort! Held du debattinnlegget ditt på under 2500 teikn (tal på teikn inklusive mellomrom), er sjansen større for å få plass. Redaksjonen set retten til å kutte i innlegga som vilkår. For innlegg på innspelplass er lengda 3000–10.000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på mellom 12.000 og 17.000 teikn.

Redaksjonen tek imot debattstoff på denne adressa: debatt@utdanningsnytt.no

● Til «Styreren er barnehagens skjulte skatt» i Utdanning 7/2017, side 37

De viktige styrerne

I bladet Utdanning nr. 7/17 trekker barnehagestyrer Maria Dizaei frem utfordringer for styrere i Oslo-barnehagen som jeg er kjent med, og som opplagt kan være utfordrende.

Byrådet vil løfte barnehagen over i en ny tid. Da holder det ikke at halvparten av medarbeiderne i Oslos barnehager ikke har noen formell barnefaglig eller barnehagefaglig kompetanse. Da holder det ikke at vi har lavest dekningsgrad av alle fylker i landet. Derfor bygger vi 3000 nye plasser, og vi har inngått en bemanningsavtale med krav om høy vaksentetthet samt kompetansekravene 50 prosent barnehagelærere og mål om 25 prosent barne- og ungdomsarbeidere. Med dette øker vi ambisjonsnivået for barnehagene sammenliknet med det avgitte borgerlige byrådet.

Det er bydelene som har ansvaret for budsjett-rammene for den enkelte barnehage. Bydelene

prioriterer og fordeler sine midler noe ulikt, ergo vil barnehager i Oslo ha ulike økonomiske rammer å jobbe innenfor, og jeg forutsetter at alle bydeler ser at å satse på de yngste er en god investering.

Styreren er selve navet i enhver barnehage. Sammen med pedagogiske ledere og øvrige medarbeidere har styreren ansvar for å sikre kvalitet i tilbudet til barna og samtidig et godt arbeidsmiljø for de ansatte. Jeg har møtt mange flotte styrere i Oslo-barnehagen på mine besøk ute i bydelene, og jeg er imponert over både engasjement, kreativitet og faglighet de har til beste for barna i barnehagen.

Kravene til barnehagene, herunder også styrerne, har økt de senere årene. Snart kommer en ny nasjonal rammeplan. For å sikre at vi bruker ressursene på en god måte, starter vi nå en kartlegging av hvordan de ulike bydelene organiserer ledelsen av barnehagene og hva slags ansvar og

arbeidsoppgaver styrerne har. Vi vet at mange bydeler har samordnet styrerressursen i sine barnehager, noe de har mulighet til innenfor dagens regelverk. Det skal likevel være en forsvarlig pedagogisk og administrativ ledelse i den enkelte barnehage, og det må gjøres en vurdering om man ved en slik samordning klarer å oppfylle kravene som stilles i lov og rammeplan. Vi må ha mer kunnskap før vi vet hvilke tiltak vi eventuelt må sette inn, derfor starter vi kartleggingen.

I denne prosessen setter jeg pris på innspill og ytringer fra dere som er midt i barnehagehverdagen.

Tone Tellevik Dahl (Ap)

byråd for oppvekst og kunnskap i Oslo kommune

● Skolemiljø

Like og mislike elever

På debattsidene har fleire innlegg teke tak i ei undersøking som kjem fram til at annankvar lærar har opplevd å mislike ein elev. Eg har arbeidd heile yrkeslivet som lærar på vidaregåande nivå, altså med ei aldersgruppe som skal kunne gå inn på mange sider ved tilværet. Med fagkrinsen norsk, historie og psykologi vart det mange interessante diskusjonar. Diskusjonen gjekk om tilhøvet mellom lærar og elev. Ein elev spurde: Likar du alle elevar like godt? Eg svarta «nei» som sant var og følgde opp med mitt spørsmål: Likar de kvarandre like godt heile tida? Eg for min del likar ikkje meg sjølv ein gong like godt heile tida. Vi fekk ein god diskusjon.

Bjørnstjerne Bjørnson skreiv dramaet «Over Ævne» både ein og to. Idealisten stiller ideelle krav, utan prutingsmonn, og det går ikkje

særleg bra. For meg er det sjølv sagt at ingen likar alle like godt. Og at somme likar ein svært godt, andre likar ein ikkje. Men vi lærer å leve saman med dei fleste. Som lærar skal ein hanskast med yrkesetiske retningslinjer. Ein skal leve saman med elevane med respekt for dei som personar. Den lutherske forklaringa til det åttande bodet avsluttar med ei god rettesnor for tilhøvet til din neste: «... talar vel om han og tek alt i beste mening». Dette er overkomeleg. Den ideelle fordring om å ikkje mislike nokon elev er «over ævne». Alle kan likevel gjere sitt beste for å få eit best mogeleg samliv med elevane sine. Mi røynsle er at elevar set pris på eit ærleg forhold til læraren.

Asbjørn Geithus
pensjonert historielærar

Ein elev spurde: Likar du alle elevar like godt? Eg svarta «nei» som sant var og følgde opp med mitt spørsmål: Likar de kvarandre like godt heile tida? skriv Asbjørn Geithus.

ILLUSTRASJONSFOTO ERIK M. SUNDT

● Spesialundervisning

Oslo-byråd vil hindre at barn henvises til PPT

I artikkelen «Ap vil ha innsatsreform i småskolen» som ble publisert på Utdanningsnytt.no 20. mars i år, omtaler Oslos byråd for kunnskap og utdanning, Tone Tellevik Dahl, barn og ungdom som mottar spesialundervisning for «paragrafbarn». Hun sier at hun vil unngå at elever henvises til pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) for utredning ved at de i stedet skal få intensivt trening i skolen.

Vi som arbeider i Oslo PPT, mener byråden går altfor langt med å sette de svakeste elevene i bås. Vi mener også at det er svært alvorlig at Oslos kunnskapsbyråd vil hindre henvisning til kommunens pedagogisk-psykologiske faginstans for tidlig oppdagelse av lærevansker.

I Oslo PPT er vi svært fornøyd med regjeringens forslag om å innføre en plikt for skolene innenfor tidlig innsats og tilpasset opplæring og at et ekspertutvalg skal se på hvordan hjelpetilbudet til elever med lærevansker kan styrkes.

Intensiv undervisning i basisferdigheter er et av flere virkemidler

for å hekte på elever som blir hengende etter. Men det er samtidig viktig for oss som er fagpersoner å advare om at intensive kurs alene ikke er tilstrekkelig for å sikre at elever med lærevansker og utviklingsforstyrrelser som for eksempel språkvansker, autisme og ADHD får rett hjelp, slik Oslos kunnskapsbyråd fremstiller det.

En pedagogisk-psykologisk utredning er svært viktig når barn lærer sakte og utvikler seg sent. Sen utvikling og læring i tidlig førskole- eller barneskolealder kan være uttrykk for alvorlige lærevansker som krever langsiktige kunnskapsbaserte tilrettelegginger.

Det vi erfarer i PPT, er at barn med forsinket utvikling eller påviste lærevansker som regel trenger et lavere tempo i opplæringen, ikke mer intensivering og drill av det de ikke er modne for. Lærevansker går ikke over. Derfor trenger elever med lærevansker rett og slett hjelp med å «gå omveier» i læringsprosessen. En pedagogisk-

Intensive kurs er ikke nok for å sikre at elever med lærevansker og utviklingsforstyrrelser får rett hjelp, slik Oslos kunnskapsbyråd framstiller det, skriver Kathe Lundahl.

ARKIVFOTO MARIANNE RUUD

psykologisk utredning vil nettopp kunne avklare slike viktige kompenserende læringsstrategier.

Byråden vet godt at Oslo PPT har prioritert tidlig innsats de siste årene. Vi følger barna som henvises fra barnehagen over til skolen for å sikre at lærerne får forståelse og kunnskap om de aktuelle vanskene og tilretteleggingsbehovene hos det enkelte barn, enten tiltakene skal gis som spesialundervisning eller vanlige tilpassede tilrettelegginger.

Byråd Tone Tellevik-Dahl har et ansvar for at elever som ikke har et tilfredsstillende utbytte av opplæringen i Osloskolen, får et forsvarlig og likeverdig opplæringstilbud. Vi som kjenner elevene med de største vanskene best, er usikre på om hun tar dette ansvaret alvorlig.

Kathe Lundahl

pedagogisk-psykologisk rådgiver hovedtillitsvalgt for Samfunnsviderne i Oslo PPT

● Til «Oslos kunnskapsbyråd vil hindre at barn henvises til PP-tjenesten»

Intensivoppfølging er tidlig innsats i praksis

I 2015 gikk Arbeiderpartiet (Ap) til valg på å ta Oslo-skolen videre gjennom å innføre «intensivoppfølging tidlig i skoleløpet», slik det stod i programmet vårt. Nå er valgloftene i ferd med å bli virkelighet.

Intensivoppfølging bygger videre på de grepene Ap tok i regjering. Vi ga for eksempel skolene plikt både til tidlig innsats (opplæringsloven paragraf 1-3) og til å prøve ut tiltak innenfor ordinær opplæring for utredning om spesialundervisning (paragraf 5-4). Vi endret også mandatet til pedagogisk-psykologisk tjeneste, fra først og fremst å handle om kartlegging og utredning av enkeltelever til i større grad å handle om å bygge opp gode systemer for hjelp og støtte lokalt.

Intensivoppfølgingen skal ikke gå på bekostning av elevenes rett til spesialundervisning, slik Kathe Lundahl antyder i innlegget over, også på utdanningsnytt.no 24. mars.

Jeg har aldri ment at intensive kurs eller smågruppeundervisning er riktig løsning for alle elever som i dag får spesialundervisning. Men jeg vet fra forskning, faglige anbefalinger fra Utdanningssetaten og fra mer enn 50 skolebesøk i Oslo at en del elever som i dag får spesialundervisning, kunne fått god nok oppfølging uten spesialundervisning. Det kan være elever som trenger ekstra språktrening, oppfølging i de ulike regnemåtene eller en annen vei til læring. Derfor ansetter vi nå flere lærere i

Osloskolen, og innfører intensivoppfølging som et nytt trappetrinn for hjelp og oppfølging, mellom ordinær undervisning og spesialundervisning.

Jeg vet også at en del elever faller mellom to stoler, og ikke får den oppfølgingen de trenger, fordi terskelen for spesialundervisning er høy. Med intensivoppfølging vil elever få raskere og tettere oppfølging, samtidig som spesialundervisningen i større grad kan avgrenses til elever diagnoser og langvarige behov.

Tone Tellevik Dahl (Ap)

byråd for oppvekst og kunnskap Oslo kommune

Matematikk og latin – en oppsummering av debatten

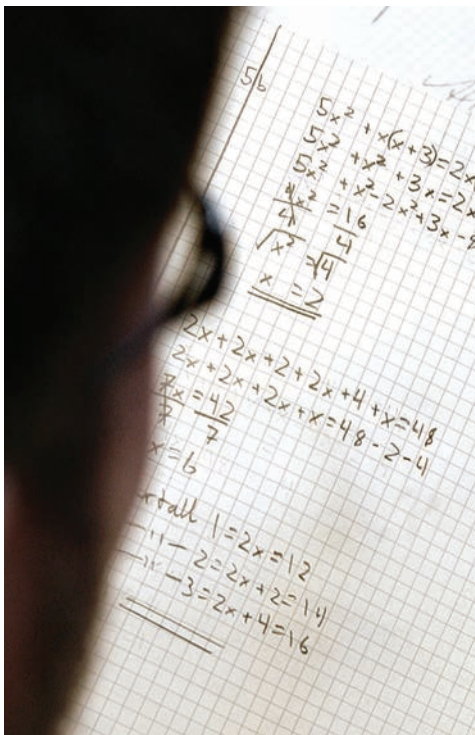
Vi la nylig ut kortversjonen av en artikkel som står i Bedre Skole 1/2017 på Utdanningsnytt.no/debatt, men viste til artikkelen med hensyn til argumentasjon. Vår hovedsak var å be om ei utredning av hvordan matematikk kan gjøres valgfritt for en del av elevene i videregående skole, og om opptakskrav til ulike studier er relevante med hensyn til matematikk. Til kommentarene:

Vi har ikke foreslått å svekke matematikk i skolen for elever som ønsker faget, men tror mange elever vil tjene på å ta faget senere (utdypet i Bedre Skole). Vi vil fjerne matematikk som eget fag i yrkesfag, og integrere relevant, anvendt matematikk/praktisk regning i yrkesfagene.

I en kommentar blir vi beskyldt for stråmannsargumentasjon. Ja, vel, men vår artikkel viser at vi er enig med det kommentatoren trekker fram av positive sider ved matematikk, altså mest praktisk regning. Men han lar være å ta med emner som frustrerer mange elever, som algebra med mer, og som ikke er noe «de fleste mennesker trenger ... i sin jobb».

Innspillene om historie ser vi som lite relevante. Læring av matematikk er svært forskjellig av flere grunner, blant annet med matematikkfagets stramme hierarkisk oppbygning og ved at elever som kommer skjevt ut i grunnskolen, i altfor liten grad får kvalifisert (fagdidaktisk) hjelp, både i grunnskolen og i videregående skole.

Noen elever kan helt sikkert ha utbytte av å starte

Argumentene for latin før 1900 ligner argumentene for matematikk. I begge tilfeller snakker vi kanskje om sjåvinisme og snobberi, skriver Odd Valdermo og Jarle Bakke.

ILL. FOTO TOM-EGIL JENSEN

tidligere med algebra, men det gjelder bare et lite mindretall. Det er et problem i tekster om skole og læring at man omtaler elever i bestemt form flertall, som om de er like. Man trenger bare å være til stede en time i et klasserom for å se de fascinerende forskjellene, med «mange årskull» i samme klasse.

Å sammenligne matematikk med latin er ikke vår idé, men vi synes den er god. Det krever ikke mye kunnskaper i skolehistorie, men latin hadde en gang høy status gjennom lang, lang tid. Argumentene for latin den gang, før 1900, lignet argumentene for matematikk på 1900-tallet, der realistene ga seg selv høy status. I begge tilfeller snakker vi kanskje om sjåvinisme og snobberi. Vi tviler ikke på at matematikk kan bidra til logisk-analytisk tenkning på andre fagområder. Men vi tviler på at dette gjelder skolefaget matematikk med hovedvekt på gitte oppgaver og gitte svar. Så ofte som påstanden «all matematikk er viktig for framtida til hver og en» brukes som motivasjon i skolen, skulle man nesten tro den var vitenskapelig dokumentert. Analytisk dyktighet i et fagfelt krever nok gode kunnskaper i feltet, inkludert matematikk der det bidrar, men også gode språkkunnskaper og presise begreper.

Vi tviler imidlertid på at debattinnlegg på nett er veien å gå om man ønsker seriøs meningsutveksling.

Odd Valdermo og Jarle Bakke

● Til «Slik takler du barn du liker og ikke liker» på Utdanningsnytt.no

Er favorittbarn greit, eller ikke?

Annenhver barnehagelærer har et favorittbarn og tre av ti har mislikt et barn i jobbsammenheng, viser en ny undersøkelse. Barnehagelærer Peter Boysen har løsningen på hvordan du kan jobbe med favorittbarn

og barn du ikke liker, skriver Utdanningsnytt.no i en artikkel fra Første steg.

Mener Boysen favorittbarn er greit eller ikke? Det virker som han selv legger to ulike betydninger i begre-

pet, samtidig. «– Det er klart vi har favorittbarn, og jeg synes det er greit så lenge barna ikke blir opphøyet eller favorisert», mener Boysen, som tror barnehageansatte vil legge ulike ting i begrepet. Han mener det å ha

favorittbarn er i konflikt med rammeplanen, som sier barnehagene ikke skal forskjellsbehandle.

Greger Steen

Les mer debatt på Utdanningsnytt.no

● Tidlig innsats

Dette er startskuddet for et løft for de aller yngste

20. mars la statsministeren og kunnskapsministeren frem den ferske stortingsmeldingen om tidlig innsats og kvalitet i skolen. Meldingen er startskuddet for en systematisk satsning på tidlig innsats i skolen.

Mye er bra med norsk skole, men vi har fremdeles utfordringer. De elevene som blir hengende etter allerede i starten av skoleløpet, risikerer å aldri ta igjen det tapte. Mange faller fra i videregående skole, mange ender opp utenfor arbeidslivet og mange får ikke ta del i de mulighetene samfunnet vårt kan by på. Et krafttak for tidlig innsats som regjeringen nå setter i gang, er viktig for å fange opp disse elevene og gi dem den skolegangen de fortjener.

Et problem er at forskjellene i Skole-Norge er altfor store. Med denne stortingsmeldingen sier vi at det ikke skal være tilfeldig om akkurat skolen i ditt nærområde følger opp barnet ditt eller ikke. Alle barn har rett til en førsteklases utdanning, uavhengig av hvor foreldrene bor. Nå skal vi lovfeste en plikt til tidlig innsats, slik at alle skoler må følge opp elever som ikke lykkes med å knekke lese-, skrive- og regnekoden. Vi vil ha en skole som gir muligheter for alle, uavhengig av hvor eleven bor

eller hvilken familie eleven kommer fra.

Vi vil overføre mer av pengene staten har brukt til å utvikle skolen til kommunene. Det vil gjøre det enklere for kommunene å ta det ansvaret de har for skolene sine. Vi etablerer en nedre grense for kvalitet hvor kommuner som havner under grensen, skal få støtte og oppfølging. Som forelder skal du være trygg på at barnet ditt får god opplæring. Vi forplikter skolene til å samarbeide med skolehelsetjeneste, barnevern og andre kommunale tjenester om oppfølging av elevene. Vi ønsker flere pedagogiske ledere i barnehagene og foreslår derfor å skjerpe kravet slik av flere må være barnehagelærere. Skolene og kommunene skal samarbeide tett med universiteter og høyskoler for å øke kompetansen til lærere og skoleledere. Vi vil gi alle kommuner og fylkeskommuner plikt til å tilby utdanning i pedagogikk til ledelse for nye rektorer.

Dette er noen av tiltakene, men langt fra alle. Sammen vil dette være starten på et historisk løft for tidlig innsats i skolen. Sist Høyre satt i regjering, initierte vi Kunnskapsløftet. I denne perioden har vi gjen-

Nå skal alle skoler måtte følge opp elever som ikke lykkes med å knekke lese-, skrive- og regnekoden, skriver Kristin Vinje (H). ILL.FOTO PAAL SVENDSEN

nomført Lærerløftet. Det neste store løftet er tidlig innsats. Vi har vært tydelige på at det i skolepolitikken krever systematisk satsning over tid. Det ser vi resultater av nå. Det vil vi også gjøre i fremtiden.

Kristin Vinje (H)
medlem i kirke-, utdannings- og forskningskomiteen på Stortinget

● Til «– Arbeidsplasstillitsvalgtes rolle må styrkes i ny hovedavtale»

Sett av tid og penger til de arbeidsplasstillitsvalgte

Hovedavtalen må reforhandles slik at de arbeidsplasstillitsvalgtes rettigheter og status styrkes og tydeliggjøres, mener fylkeslagene ifølge Utdanningsnytt.no 27. mars og i dette nr. av Utdanning, side 28-29. Men Utdanningsforbundets leder Steffen Handal savner mer konkrete innspill til hvordan dette skal gjøres.

Man kan kanskje sammenligne arbeidsplasstillitsvalgte (ATV) med det å være kontaktlærer.

Kontaktlærer får både tid og penger, ATV får ofte ingen av delene. Det å påta seg en svært viktig jobb på vegne av kollegaer, skolens virksomhet, ledelsen og hele samfunnet gjennom treparts-samarbeidet skulle ikke være et dugnadsarbeid, men bli verdsatt som en lederoppgave på linje med andre lederroller. Lederne får ofte høyere lønn. Og de har administrasjonstid til å være leder. Så et første skritt ville være å ha en gradert tidsressurs

fra arbeidsgiver over hvor mye tid man skal ha som ATV. 12 kollegaer / medlemmer = 1 time. 24 = 2. Tillegg for AVT-jobben = 20.000 kroner for 12 kollegaer, og tusen kroner ekstra per medlem ut over dette. Da vil ATV-jobben bli faktisk verdsatt, og det kan bli konkurranse om å få denne jobben!

Håvard Moe

Rett på sak

● **Til «Han utdanner lærere, men er selv ukvalifisert som lærer»**

Merkelige innvendinger

14. mars skrev Utdanningsnytt.no om Dag Sørmo, som utdanner fremtidens lærere, men selv er ukvalifisert til å undervise i engelsk, norsk og matematikk på grunn av de nye kompetansekra-vene. – Et paradoks, sier Sørmo, som er førstelektor i pedagogikk ved avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Østfold.

Jeg finner mange av innvendingene mot de nye kompetansekravene i grunnskolen merkelige. Det er ikke urimelig at man for grunnskolenes ungdomstrinn vil at lærerne i sine undervisningsfag skal ha årsenheter, og at det i barnetrinnet settes krav om halvårsenheter. Det vil også gi lærerne en større faglig trygghet.

Den uheldige utviklingen på dette området skapte politikerne på 1970-tallet, da lærerbeho-vet i den nye niårige grunnskolen skulle oppfylles. Man laget en allmennlærerutdanning som skulle dekke hele grunnskolen og forlot de politiske kravene fra 1960-tallet om at på grunnskolen ungdomstrinn skulle det være årsenheter som ga undervisningskompetanse.

Nå, over 40 år senere, begynner man å oppfylle de forutsetningene om undervisningskompetanse som ble trukket opp for den niårige grunnskolen i de prinsipielle drøftingene i Stortinget om den nye obligatoriske skolen. I mellomtiden har man selvsagt fått, takket være et dårlig politisk hånd-verk på 1970-tallet, en mengde lærere i grunn-skolen med liten og sågar ingen formell utdanning i sine undervisningsfag. Og det er selvsagt ikke disse lærernes skyld!

Dagens politikere burde selvsagt være mye rausere med dispensasjoner fra de nye kompetan-sekravene når det gjelder disse lærerne. Mange av dem føler nok med rette at de blir trampet på.

På 1970-tallet skulle man ha opprettholdt kræ-vet om årsenheter som undervisningskompetanse i fag på grunnskolen ungdomstrinn, og så gitt de nødvendige dispensasjoner for å få fylt opp den nye niårige grunnskolen med nok lærere.

Magnus Skrunes

● **Ny rammeplan for barnehagen**

Vi gambler ikke med barns liv

● **Arnhild Blystad, Elin Synnøve Nordberg, Maria Bendiksen Sandvik og Iselin Dagsdotter Sæterdal**

Masterstudenter i barnehagepedagogikk

Vi takker Kunnskapsdepartementet (KD) ved statssekretær Magnus Thue for svar på debattinnlegget «Skjult agenda i forslag til ny rammeplan for barnehager» på Utdanningsnytt.no 14. mars.

Vårt foregående innlegg var rettet direkte mot stortingsmelding 19, men vi er åpne for debatt om ny rammeplan for barnehagen.

Når Thue i svaret, «Stor åpenhet i ram-meplanarbeidet» i Utdanning 7/2017 side 42, skriver at «når den nye rammeplanen for barnehagen blir fastsatt, vil den ha vært gjennom en bred og åpen behandling», spør vi hva han legger i en bred og åpen behand-ling? Han viser til 100 organisasjoner og forskere. Vi spør hvem disse er og hvilken relevans de har for fagfeltet? Er det hørings-instansene Thue viser til? Å uttale seg om ferdige utkast er ikke det samme som å være med og utarbeide høringsforslaget. Tidligere rammeplanutvalg har vært ledet av navngitte personer med bakgrunn som barnehagelærere, profesjonsutdannere og rektor ved Barnevernsakademiet. Slik var de med og satte sitt preg på barnehagepo-litikken. I utarbeidelsen av høringsforslaget offentliggjøres ikke hvem som har ført pen-nen, opplysningene hemmeligholdes av KD. Hvordan kan vi stole på at ny rammeplan har forankring i barnehagefeltet og at barnas stemme tas alvorlig?

Thue skriver: «Samtidig er ikke den frie

barnestyrte leken alene løsningen på alt». Dette synes vi er en interessant vridning av det vi opprinnelig etterlyste i vårt innlegg: et ønske om likestilling mellom lek og læring. Han skriver videre: «Barn skal ikke bare overlates til seg selv». Dette er vi selvfølgelig enige i, da barnehagens formål er å ivareta barnas behov for omsorg og lek og fremme læring og dannelse som grunnlag for allsidig utvikling. Med Thue og KDs forståelse av lek blir vi kanskje enda mer bekymret for om de har kunnskapen om lekens plass og betyd-ning i barns barnehageliv. Det er interessant at Thue ikke ser lek i sammenheng med bar-nehagen som pedagogisk institusjon, men positivt at han trekker frem lek som en viktig del av barndommen. OECD har tidli-gere rost den norske barnehagemodellen for sammenheng mellom omsorg, lek og læring. Vi ser ingen grunn til å endre dette.

I en prosess der KD velger å spille med åpne kort om barns framtid, velger vi å for-holde oss til forskning på feltet. Vi gambler ikke med barns liv i barnehagen. Med dette vil vi ønske lykke til i prosessen med ferdig-stillelsen av den nye rammeplanen.

Fra øvingslærer til lærerutdanner – et vesentlig veiskille?

● **Kristin Rydjord Tholin**
dosent ved
Institutt for pedagogikk
Høgskolen i Sørøst-Norge
ARKIVFOTO KURT ANDRÉ HØYESSEN

I denne artikkelen er intensjonen å rette oppmerksomhet mot barnehagelærere som i tillegg er praksislærere og å styrke rollen som lærerutdanner.

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

Artikkelen bygger på et praksisprosjekt ved tidligere Høgskolen i Buskerud og Vestfold ¹⁾. Intensjonen med prosjektet var å styrke praksislærernes rolle som lærerutdanner for barnehagelærerstudenter. En praksislærer innehar to lærerroller, både som lærer for barna i barnehagen og for studenter i praksis. Nilssen (2009) problematiserer den doble oppgaven og identiteten som praksislærere kan ha. Forskningen hennes er et viktig bakteppe for studier av praksislærernes mangfoldige oppgaver og komplekse virkelighet. Å være praksislærer er en ansvarsfull og viktig oppgave, men rollen kan være uklar på flere områder (Tholin, 2013a). Det dannet utgangspunktet for dette praksisprosjektet.

Lærerutdanningene har i flere tiår hatt et omfattende øvingslærerkorps i skoler og barnehager som veileder studenter i praksis. I dag er yrkestittelen praksislærer. Et skifte av tittel fra øvingslærer til praksislærer signaliserer at praksis er mer enn øvelse og forsterker betydningen praksislærer har som lærerutdanner.

Praksislærere har en sentral rolle og kan utøve stor påvirkning på studenter i praksis. NOKUTs (Nasjonalt organ for kvalitet i utdanninga) evaluering av førskolelærerutdanningen viste at det var «størst tilfredshet knyttet til øvingslærerne og praksisopplegget» (2010, s. 75). En viktig premisse for utbytte av praksis er imidlertid hvilke forestillinger praksislærere har om praksis og om de identifiserer seg som lærerutdannere, hevder Nilssen (2009). Dessuten viser Solstad (2010, s. 205) til forskning som «tyder på at veiledningen i praksisopplæringen domineres av et praksisorientert perspektiv, mens det i liten grad fokuseres på profesjonell refleksjon».

Praksislærere og førskolelærere har ulike oppgaver, men et felles mandat i å medvirke til at studenter får en «integrert, profesjonsrettet og forskningsbasert barnehagelærerutdanning med

høy faglig kvalitet» (KD, 2012, s. 1). Den ovennevnte NOKUT-evalueringen viste at profesjonsforankringen i utdanningen var tilfredsstillende, men at den vitenskapelig baserte kunnskapen var svakere enn den praktiske og yrkesorienterte kunnskapen (2010, s. 120). Et diffust kunnskapsgrunnlag for barnehagelærerne kan motvirke ønsket om å bli oppfattet som profesjonelle, påpeker Smeby (2011, s. 56). Tilsvarende hevder Grimen (2008) at det er avgjørende for en profesjon at kunnskapen blir artikulert og definert. Det kan innebære en forsterkning av det forskningsbaserte grunnlaget for utdanningen i praksis og på høgskolen.

Bakgrunn

På bakgrunn av NOKUTs evaluering av førskolelærerutdanningen gjennomførte vi fra 2010–2011 et praksisprosjekt der intensjonen var å skape større sammenheng og samarbeid mellom høgskole, studenter og praksisbarnehagene. Høgskolen inngikk en samarbeidsavtale med barnehagene om partnerskap, og det forplikter. Bakke og Vege (2012) understreker følgende faktorer som avgjørende for å lykkes med partnerskap: leder- og medarbeiderforankring, avklaring av roller og ansvar, felles visjon og mål, tillit, respekt og gode relasjoner. Dette er elementer som var sentrale i forrige praksisprosjekt. Det er utfordrende å involvere styreere og praksislærere slik at de er reelle deltakere i partnerskapet, ikke minst med så lite ressurser til samarbeid. Noe har vi imidlertid fått til:

- Alle klasser tildeles seks–åtte partnerbarnehager for to år av gangen til studentenes praksis. Det gir kontinuitet i samarbeidet, og vi blir bedre kjent med hverandre. Studentene bruker i tillegg partnerbarnehagene som læringsarena utenom praksisperiodene.

- En praksislærer fra hver partnerbarnehage inngår i utvidet team med studenter og faglærere. De legger planer for praksis og praksisforum, en samling for alle deltakere før praksis, og drøfter innholdet i semesteret for øvrig.

- Praksislærere og styreere deltar med forelesninger og presentasjoner fra arbeidet sitt i praksisforum og i undervisningen.

Evalueringen viste at utvidet bruk av praksis har økt muligheten for studenter til å utforske teoretisk kunnskap i praksis og derigjennom >

«Alle klasser tildeles seks–åtte partnerbarnehager for to år av gangen til studentenes praksis.»

¹⁾ Fra 01.01.16 fusjonerte høgskolen med Høgskolen i Telemark og heter nå Høgskolen i Sørøst-Norge.

styrke kunnskapsgrunnlaget sitt (Tholin, 2013b). De ovennevnte tiltakene har samlet sett styrket samhandlingen mellom impliserte parter (Tholin, 2013a), men evalueringen viste uklarthet om rollen som praksislærer. Derfor ble neste praksisprosjekt avgrenset mot å styrke praksislærernes identitet og rolle som lærerutdanner og er kjernen i denne artikkelen.

Praksislærers oppfatninger

Hva vet vi om praksislæreres oppfatninger om egen rolle og hvilken betydning det kan ha for studentenes læring i praksis? Løvgrén (2009) har undersøkt hvordan praksislærere vurderer ulike aspekter ved praksisopplæringen i førskolelærerutdanningen. I rapporten kom det fram at verdier, holdninger og personlige evner fikk høyere oppslutning enn fagkunnskaper i eget virke som praksislærer (ibid., s. 29). Sett i lys av NOK-UTs evaluering (2010) kan synspunktene være foruroligende. For hvilken betydning og prioritet har fagkunnskaper for studenter i praksis? Er det noe som etterspørres av praksislærerne og i hvilken grad knytter de faglige og forskningsbaserte begrunnelser til eget arbeid?

Ulvik (2007) viser til at selv om praksis er den delen av utdanningen som studenter ofte verdssetter høyst, kan praksis likevel ha liten effekt. Ifølge Ulvik kan vi identifisere to ulike oppfatninger om praksis blant praksislærere. Den ene gruppen betrakter praksis som en treningsarena og reduserer «kompliserte avgjørelser til tekniske manøvrer». Den andre gruppen ser på praksis som «utdanning der fremtidige lærere skal utvikle profesjonell identitet» (Ulvik, 2007). Det medfører at studenter ikke bare får tilbakemelding på eget arbeid, men observerer og undersøker eget arbeid og ulike aktiviteter som hører læreryrket til, skriver Ulvik. Det første perspektivet kan innebære en konserverende oppfatning om praksis, mens det andre alternativet legger vekt på analytisk tilnærming og kritisk tenkning. Først da kan praksis bli et forum for utvikling av egen profesjonell lærerrolle.

I 2007 initierte Kunnskapsdepartementet pro-

sjektet «Praksis som integrerende element i lærerutdanningen» (PIL). Målet var blant annet å utvikle gode modeller for praksisopplæringen og spre gode erfaringer til andre institusjoner. Resultater fra prosjektene er oppsummert av Gilje (2014) og ett av funnene er særlig relevant i denne sammenhengen:

«Praksisbasert lærerutdanning kan bare gjennomføres med partnerskoler som har lærere som ser på seg selv som lærerutdannere og som er oppdatert på lærerutdanningens teoretiske innhold, gjerne gjennom et utstrakt FoU-samarbeid.» (Gilje, 2014, s. 26)

Forskning konstaterer at praksislærere vurderer det positivt å være del av en praksisskole, men at arbeidet likevel oppleves som ensomt. Man kan anta at det samme gjelder for praksislærere i barnehagene. Ohnstad og Munthe (2008) understreker at det er sammenheng mellom en kollektiv holdning til det å være praksisskole og identiteten som lærerutdanner. De fremhever at ledere må være aktive i praksisopplæringen for å oppnå en felles forankring om opplæringen. Samtidig er det vesentlig å ikke gå i «den andre grøften» og undervurdere den enkelte praksislærers kompetanse på bekostning av kollektivets betydning, slik Nilsen peker på (2009).

Fortsatt mangler svært mange praksislærere veiledningskompetansen, slik forskriften stiller krav om (KD, 2012). Det står i kontrast til Nilssens poeng om at gode praksislærere har veilederkompetanse, gode fagkunnskaper og kunnskaper om lærerutdanning. «Veiledning av lærerstudenter består av et sett med ferdigheter, holdninger og kunnskaper som må læres og utvikles; en kunnskapsbase om og for lærerutdanning», skriver Nilssen (2009, s. 140). Denne kompetansehevingen er det høgskolens ansvar å legge til rette for, og det var hensikten med praksisprosjektet.

Hva har prosjektet medført?

Høgskolen har etablert fagdag for praksislærere, som er en samling per semester med mål om å inspirere og utvikle faglig kompetanse hos praksislærerne. I prosjektperioden har vi hovedsakelig lagt opp fagdagene som dialogkonferanser etter inspirasjon fra Universitetet i Tromsø. «Et vesentlig mål i dialogkonferansene er å lage arenaer der deltakerne kan framstille seg, presentere seg og sitt arbeid og uttrykke seg sammen med andre», skriver Lund et al (2010, s. 50). De dokumenterer at dialogkonferansene har gitt muligheter for profesjonell utvikling gjennom bekreftelser på eget

arbeid, og at andres synspunkter og erfaringer gir impulser til eget arbeid.

På den første fagdagen var spørsmålet «Hva vil det si å være barnehagelærerutdanner?» På den andre fagdagen var det «Hvordan kan man i sterkere grad innta rollen som lærerutdanner?» Fagdagene ble organisert med arbeid i grupper, deling av synspunkter, diskusjon i plenum og noen foredrag. Vi samlet inn tekster fra gruppearbeidene. Disse ble analysert og danner grunnlaget for presentasjonen av prosjektet.

Synspunkter på rollen som lærerutdanner

Analysen av spørsmålet «hva vil det si å være lærerutdanner?», kan sammenfattes i tre områder der det dominerende svaret var å være faglig oppdatert og/eller sterk, for eksempel at det er «viktig å holde seg faglig oppdatert». Det er dog få konkretiseringer av hva de innebærer å være faglig. Eik (2014) dokumenterer at barnehagelærerne strever med å sette ord på fagkunnskapen sin og i Solstads forskning (2010, s. 215) kommer det fram at studentene savner sterkere «teoritiknytning fra praksislærers side». Dette kan også gjelde i rollen

«Verdier, holdninger og personlige evner fikk høyere oppslutning enn fagkunnskaper i eget virke som praksislærer.»

Kronikk

Emnar du på ein kronikk, er det lurt å presentere ideen for redaktør Knut Hovland, kh@utdanningsnytt.no. Utgangspunktet er at temaet må vere interessant og relevant – og språket godt og forståeleg – for ei brei lesargruppe. Stoff som byggjer på forskning, må vere popularisert. Det betyr blant anna at forskingsresultatet er det sentrale i teksten og at det som handlar om metode, har ein mykje mindre plass. Lengda kan vere mellom 12.500 og 17.000 teikn inklusive mellomrom. Litteraturliste og referansar må vere inkluderte i talet teikn. Eventuelle illustrasjonar må ikkje sendast limt inn i wordfila, men separat som jpg- eller pdf-fil.

«Et alternativ kan være å opprette en stillingskategori som praksislektorer.»

som barnehagelærerutdanner.

Det andre begrepet som er framtreddende i tekstene er «refleksjon rundt egen praksis, egen yrkesutøvelse og barnehagens praksis». Refleksjon er særlig aktuelt i veiledning av studenter og skal sikre profesjonsetiske refleksjoner og bidra til kritisk refleksjon står det i forskriften (KD, 2012). Sånn sett er det relevant at praksislærerne fremhever refleksjon som dimensjon ved rollen.

Det tredje temaet som mange vektlegger er egenskaper og holdninger ved egen rolle som lærerutdanner. Følgende karakteristika blir løftet fram: «å være åpen, tydelig og anerkjennende». I lys av Løvgrens rapport (2009) er det relevant å spørre om praksislærerne verdsetter personlige evner høyere enn fagkunnskap? Det gir ikke tekstene grunnlag for å konkludere noe om.

Hva kan forsterke rollen?

På bakgrunn av ovennevnte synspunkter skulle praksislærerne drøfte på neste fagdag hvordan de kan forsterke rollen som lærerutdanner. Hovedsakelig besvarte de spørsmålet med egne faglige begrunnelser overfor studentene som «sette ord på det vi gjør, forteller hvorfor». Tekstene fra denne samlingen er mer konkrete og nyanserte. De speiler en mer offensiv innstilling til lærerrollen der egne egenskaper er nedtonet. I stedet vil de presentere seg som tydelige fagpersoner som synliggjør, begrunner og deler kunnskaper med studentene. Flere setter eksplisitt ord på endring av egen rolle vis-à-vis studentene. De skal blant annet utøve mindre rådgivning, kloning, som en gruppe kaller det, og i stedet stimulere studentenes selvrefleksjon.

Det kan se ut til at innholdet på fagdagene har gjort dem bevisste på rollen som lærerutdanner. I tekstene dokumenteres relevante endringer, og kanskje er det slik at søkelyset i seg selv har utviklet lærerrollen? Ikke minst kan fagdager organisert som dialogkonferansene ha bidratt til profesjonell utvikling gjennom deling, bekreftelser og impulser til eget arbeid som praksislærer (Lund et. al., 2010).

Implikasjoner

Som høgskole har vi ansvar for helhet og sammenheng i praksis og studier, og ikke minst, et forpliktende samarbeid med partnerbarnehagene. Felles prosjekter er opplagt en kilde til å utvikle partnerskap og styrke våre respektive roller i studentenes utdanning.

En annen problemstilling er om tiden er inne for å diskutere utvikling av nye roller i samarbeidet mellom praksisbarnehagene og høgskolen? Kan ytterligere kvalifisering av praksislærere som inkluderer videreutdanning og spisset kompetanse på noen utvalgte områder i skjæringspunktet mellom praksis og undervisning, være en mulighet? Et alternativ kan være å opprette en stillingskategori som praksislektorer. Det er etter hvert blitt mange barnehagelærere som tar mastergrader. Hva med å utvikle masterstudier sentrert rundt praksislærerrollen som bindeledd mellom studier og praksis og med hovedansvar i praksisbarnehagene? For å bli tilsatt i undervisningsstilling ved høgskolen stilles det krav om basiskompetanse i høgskolepedagogikk. Denne basiskompetansen kan berike lærerarbeidet i praksis. Å være lærer for studenter er noe annet enn å være lærer for barn i barnehage. Sånn sett er det ikke urimelig å utvikle mer formelle krav og kompetansehevede tiltak for praksislærere utover veiledningskompetansen. Ovennevnte tiltak kan bety utvidete karrieremuligheter for praksislærerprofesjonen og ikke minst styrke praksis i utdanningen.

Vi har ikke grunnlag for å hevde at dette praksisprosjektet har ført til bestemte resultater, men ambisjonen var og er å videreutvikle utdanningen slik at den blir ytterligere profesjonsrettet, forskningsbasert og integrert. I denne artikkelen var intensjonen å rette oppmerksomhet mot barnehagelærere som i tillegg er praksislærere og å styrke rollen som lærerutdanner. Vurderinger fra prosjektet viser at vi har kommet et stykke på vei, men vi vil fortsette å utforske potensial for videre utvikling av felles innsats som lærerutdannere.

Litteratur:

- Eik, L.T. (2013): Ny i profesjonen En observasjons- og intervjustudie av førskolelæreres videre kvalifisering det første året i yrket. Ph.d.-avhandling. Oslo: Universitetet i Oslo.
- Gilje, Ø. (2014): PIL-prosjektet. Fem PILer mot fremtidens lærerutdanning. <http://docplayer.me/6264804-Fem-piler-mot-fremtidens-laerertutdanning.html>
- Grimen, H. (2008): Profesjon og kunnskap. I: A. Molander & L.I. (Red.), Profesjonsstudier (s. 71-86). Oslo: Universitetsforlaget.
- Kunnskapsdepartementet (KD) (2012): Forskrift om rammeplan for barnehagelærerutdanning. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Lund, T., Rotvold, L.A., Skrøvset, S., Stjernestrøm, E., & Tiller, T. (2010): Dialogkonferansen som læringsarena og pedagogisk utviklingsverktøy. Tidsskriftet FoU i praksis, 4 (1), 47-64.
- Løvgren, M. (2009): Førskolelærerstudentenes praksis – øvingslærerne og øvingsbarnehagene. Oslo: Høgskolen i Oslo, Senter for profesjonsstudier. SPS arbeidsnotat 3/2009.
- Munthe, E. og Ohnstad, F.O. (2008): Ensomme svar? En studie av praksisskolelæreres rapportering om identitet, kollektivitet og gjennomføring av praksisopplæringsperioder. I: Norsk pedagogisk tidsskrift, 2010, nr. 06, 471-483.
- Nilssen, V.L. (2009): Lærer og øvingslærer – om utvikling av dobbel yrkesidentitet. I: Norsk pedagogisk tidsskrift, 2009, nr. 2, s. 135-146.
- Nilssen, V. (2010): Praksislæreren. Oslo: Universitetsforlaget.
- NOKUT (2010): Evaluering av førskolelærerutdanning i Norge. Hovedrapport. Oslo: Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen.
- Smeby, J-C. (2011): Profesjonalisering av førskolelæreryrket? I: Arbeidsmarknad & Arbetsliv, årg. 17, nr 4, s. 43-58.
- Solstad, A. G. (2010): Praksisnær teori og teori-nær praksis – den nødvendige relasjonen. I: Norsk Pedagogisk Tidsskrift, nr. 3 2010, s.203-218.
- Tholin, K.R. (2013a): Praksislærere og partnerbarnehager – likeverdige samarbeidspartnere i førskolelærerutdanningen? Rapport fra praksisprosjekt i førskolelærerutdanningen. Skriftserien, Høgskolen i Vestfold, Rapport 2/2013.
- Tholin, K.R. (2013b): Førskolelærerstudenter utforsker forståelse av teori i praksis. I: Tidsskriftet FoU i praksis, 7 (2), s. 77-92.
- Ulvik, M. (2007): Betydningen av praksis i lærerutdanning. I: Utdanning nr. 23/2007.

FAUSKE KOMMUNE

Folkehelsekommunen der alle trives

Fauske kommune er regionsenter i Indre Salten med nær 10.000 innbyggere. Kommunesenteret ligger ca. 6 mil fra Bodø, og er sentralt plassert ved jernbane og E6. Kommunen har et godt utbygd skole-, service- og fritidstilbud. Viktigste næringsveier er offentlig og privat tjenesteyting. Kommunen har spennende, vakker og variert natur med rike muligheter til inspirasjon og rekreasjon.

Rektor - Vestmyra skole

Fauskes mest spennende jobb? Vil du være med å utvikle og lede den nye sentrumsskolen 1. – 10. i Fauske kommune?

Fra 1/8 2017 søker vi etter en dyktig skoleleder som:

- Har relevant pedagogisk høyskoleutdanning og praksis
- Er interessert i ledelsesoppgaver av pedagogisk og administrativ art
- Kan samarbeide godt med elever, ansatte, ledelse og eksterne samarbeidspartnere
- Er opptatt av et godt miljø som fremmer læring og trivsel og setter elevenes læring og utvikling i sentrum for skolens arbeid
- Er løsningsorientert og holder fokus på det du ønsker å oppnå
- Har mot og evne til å gjennomføre endringer
- Er lojal overfor administrative og politiske beslutninger
- Har godt humør og evne til å utvikle positive relasjoner mellom mennesker

Søknadsfrist: 14. mai 2017

For mer informasjon, se fauske.kommune.no

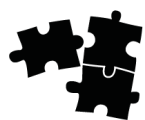
frantz.no

Lærerjobb.no

STILLINGSPORTALEN FOR UTDANNINGSSEKTOREN

Der kompetanse
og karriere møtes!

ER DU LÆRER OG SØKER JOBB?

Barnehage

Grunnskole

Videregående

Universitet/ Høgskole

Søk ledige stillinger på Lærerjobb.no

● Se flere ledige stillinger på Lærerjobb.no

Foto: Colourbox

ETTER- OG VIDEREUTDANNING VED UNIVERSITETET I BERGEN

Ledige plasser på videreutdanning

Universitetet i Bergen har videreutdanninger på deltid for deg som er lærer. Noen studier har studiesamlinger, mens andre er rene nettstudier.

Dersom vi har ledige plasser vil vi foreta suppleringsopptak til videreutdanningstilbud under Kompetanse for kvalitet, etter 15. mai.

Norsk/Norsk som andrespråk

Prismestudiet – Norsk som andrespråk (nettstudium)

Fjernord – Nordisk språk og litteratur (nettstudium)

Norsk 1

Norsk 2

Matematikk

GeoGebra for ungdomstrinn/vgs

Matematikk 1

Matematikk 2

Naturfag

Naturfag 1

Naturfag 2

Fremmedspråk

Arabisk – NYTT (nettstudium)

Kinesisk (nettstudium)

Spansk 1

Spansk og latinamerikastudier (nettstudium)

Veiledning

Veiledning som profesjonell utvikling for lærere

Vil du vite mer? Les om de ulike fagtilbudene og se søknadsfrister på våre nettsider uib.no/videre

Kontakt:

UiB Videre

55 58 20 40

videre@uib.no

UNIVERSITETET I BERGEN

Les **UTDANNING** som eblad

Ebladet finner du på
utdanningsnytt.no

God lesing!

www.utdanningsnytt.no

Minneord

● Johannes Sandsdalen

I 1956 begynte jeg som lærer ved Lovisenlund skole. Her møtte jeg Johannes for første gang. Han hadde omsorg for nye folk som kom til Kristiansand. Jeg ble fort kjent med Johannes. Han var fra en sidedal i Seljord i Telemark. Han ble gift med kristiansandsdama Bergljot. Han begynte som lærer på Lovisenlund og arbeidet deretter som inspektør ved Sjøstrand skole og rektor ved Voie skole. De siste årene var han rektor ved Carl Johans minne skole på Tinnheia. Han var en gild rektor. Som pensjonist var han noen dager vikar på Tinnheia – elevene jublet da de så ham.

Johannes var opptatt av fellesskapet. Han var i flere år formann i Kristiansands lærerlag. Han var også med i Vest-Agder lærerlag og hadde oppgaver for landsstyret. Da Johannes ble pensjonist, hadde han masse krefter igjen. I Turistforeningens navn starta han ei gågruppe for pensjonister og andre eldre. Der kunne de trene og treffe folk. Iblandt var det over hundre personer med på disse turene. Men det var ikke nok – Johannes skrev også mange debattinnlegg i Fædrelandsvennen.

De siste årene var Johannes preget av alvorlig sykdom, men ved hjelp av telefonen holdt han kontakt med sine venner. Han var også et positivt innslag i det sosiale tiltaket de hadde i kjelleren der Bergljot og Johannes bodde. Vi har mye å takke Johannes for: Han var en god skolemann, en god venn og et godt menneske. Vi lyser fred over Johannes' minne.

På vegne av mange.

Nils Dåsvatn

● Mary Edminson (1920 – 2017)

Dr. Mary Edminson døde 24. februar i 2017, 97 år gammel. Ho blei mest kjent som leiar for årskursa i engelsk for norske lærarar ved Universitetet i Newcastle. I 1962 blei ho beden om å ta på seg denne oppgåva, og ho utførte dette arbeidet på ein framifrå måte. Gjennom åra hadde ho ca. 700 norske lærarar på vidareutdanning i engelsk språk og kultur på dette kurset. I 1980 fekk Mary Edminson St. Olavs-medaljen for å ha fremja gode relasjonar mellom våre to land.

For 50 år sidan, då mellom andre den norske arbeidarungdomen fekk begynne å studere, kunne det vere store kulturskilnader mellom studentar frå ulike norske miljø. Mary Edminson gjorde mykje for å lære seg desse skilnadene og møte studentane på deira eigne premissar. Mary Edminson blei tidleg ein stor noREGsven. Då Paul, son hennar, gifta seg med ei norsk jente frå engelsklærarkurset i Newcastle og flytta til Oslo, blei banda hennar til Noreg mykje tettare.

Alt på 1960-talet var Storbritannia, i motsetjing til

Noreg, eit multikulturelt samfunn. Mary Edminson organiserte undervisninga på instituttet slik at dei norske studentane fekk vere mykje saman med «oversjøiske» studentar, og slik blei mange kultursperrer tekne bort hos dei norske studentane. Studentane frå årskurset i engelsk i Newcastle lærte seg å vere saman med folk frå andre kulturar, og slik blei det seinare mykje lettare å ta kontakt med nye landsmenn, då også vårt land begynte å bli multikulturelt.

Dr. Mary Edminson hadde doktorgrad i Charles Dickens og underviste i engelsk litteratur, og ekskursjonsopplegga hennar til britiske institusjonar av alle slag var imponerende. Studentane hennar var til dømes nede i kolgruvene, 400 meter under havets overflate, på stålverk, til eit samfunn med atomkraftverk og i ungdomsfengsel. Dei var elles på besøk til skular, borger, katedralar og museum av alle slag, til og med til ein kvinneleg lærarskule. Observasjon var eit viktig stikkord for Mary Edminson. Alle opplevingane måtte loggførast og blei ein del av pensum til eksamen.

Lokalhistoria blei på ein framifrå måte kombinert med kurs i sosiologi. Sosiologien blei bruka til å forklare lokalhistoria. Ho skaffa kurset fleire einestående førelesarar, spesielt i lokalhistorie, sosiologi og drama. Dramalæraren hennar blei mange år seinare ein av verdas fremste teaterpedagogar.

Det var vemodig å høyre at vår gamle, kjære «tutor» nå er borte. Mary Edminson var høgt respektert av både studentar og kollegaer. Me er takksame for alt ho gav oss og for det ho var for oss. Med desse orda vil me lyse fred over hennar gode minne.

Sigmund Monen
student 1962/63

Nadja Rosenqvist | Advokat i Utdanningsforbundet

FOTO INGER STENVOLL

**Lov
og
rett**

Samarbeid om et sikkert og godt arbeidsmiljø

Er arbeidsmiljøet dårlig, går effektiviteten ned og sykefraværet opp.

Arbeidsmiljø defineres som de fysiske og psykiske forholdene som omgir arbeidstakerne på en arbeidsplass. Et godt arbeidsmiljø er viktig både for den enkeltes trivsel og ansatte som en gruppe, og videre er det viktig for arbeidsgiver og virksomheten som sådan. Om arbeidsmiljøet er dårlig, går effektiviteten ned og sykefraværet opp.

Hovedansvaret for et godt arbeidsmiljø ligger hos arbeidsgiver, men arbeidet med arbeidsmiljøet må skje i samarbeid med verneombud, tillitsvalgte og arbeidstaker.

Grunnleggende krav til arbeidsmiljøet

I arbeidsmiljøloven paragraf 4-1 framgår det at arbeidsmiljøet «skal være fullt forsvarlig ut fra en enkeltvis og samlet vurdering av faktorer i arbeidsmiljøet som kan innvirke på arbeidstakernes fysiske og psykiske helse og velferd.» Det skilles mellom fysiske, organisatoriske og psykiske faktorer som kan ha betydning for arbeidsmiljøet.

Med fysiske faktorer menes arbeidsplassens tekniske utforming og i hvor stor grad arbeidstakerne eksponeres for ulike fysiske påkjenninger. Ifølge arbeidsmiljølovens paragraf 4-4 skal fysiske arbeidsmiljøfaktorer, som blant annet bygnings- og utstyrsmessige forhold, inneløp, lysforhold, støy og stråling være fullt ut forsvarlige ut fra hensynet til arbeidstakernes helse, miljø, sikkerhet og velferd.

Psykososiale faktorer er faktorer i det sosiale miljøet på arbeidsplassen som påvirker en arbeidstakers psyke og dermed subjektive opplevelse av velferd eller belastning. I dette inngår blant annet faktorer som konflikter, stress, mobbing og trakassering.

Med organisatoriske faktorer siktes det til blant annet hvordan arbeidet er tilrettelagt og organisert og hvilken innflytelse den enkelte har over egen arbeidssituasjon. I dette ligger blant

annet den enkeltes mulighet for medvirkning, samarbeidsrelasjoner og frihet i jobben.

Ifølge arbeidsmiljøloven paragraf 4-3 skal arbeidet legges til rette slik at arbeidstakers integritet og verdighet ivaretas, arbeidet skal utformes slik at det gir mulighet for kommunikasjon med andre arbeidstakere, og arbeidstaker skal ikke utsettes for trakassering eller utilbørlig opptreden. Arbeidstaker skal også, så langt det er mulig, beskyttes mot vold, trusler og uheldige belastninger fra andre.

Samarbeid mellom arbeidsgiver og verneombud, tillitsvalgt og arbeidstaker

Det er arbeidsgiver som har hovedansvaret for å sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø på arbeidsplassen, men et godt arbeidsmiljø kan ikke skapes av arbeidsgiver alene. Arbeidsmiljøloven har derfor bestemmelser om at arbeidet med arbeidsmiljøet skal skje gjennom dialog og samarbeid med verneombud, tillitsvalgt og arbeidstaker.

Når det gjelder verneombudet, følger det av arbeidsmiljølovens paragraf 6-1 at alle virksomheter som hovedregel skal ha et verneombud. Verneombudet er gitt en særlig rolle, og arbeidsgiver plikter å konsultere verneombudet om alle spørsmål av betydning for arbeidsmiljøet.

Myndighetene og partene i arbeidslivet har sammen inngått en intensjonsavtale for et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen). Et overordnet mål i avtalen er å arbeide for å bedre arbeidsmiljøet. I avtalen forplikter partene i arbeidslivet seg blant annet til aktiv medvirkning, styrking av helse, miljø og sikkerhetsarbeidet (HMS) og sterkere involvering av tillitsvalgte.

Arbeidstakers egen medvirkning

Etter lovens paragraf 4-2 er også arbeidstaker selv pliktig til å medvirke til et godt arbeidsmiljø. Dette innebærer blant annet at arbeidstaker straks skal si fra til arbeidsgiver eller verneombud dersom det oppdages feil eller mangler som kan medføre fare for liv og helse, samt sørge for at arbeidsgiver får beskjed ved kjennskap til mobbing eller trakassering.

«Det er arbeidsgiver som har hovedansvaret for å sikre et fullt forsvarlig arbeidsmiljø på arbeidsplassen, men et godt arbeidsmiljø kan ikke skapes av arbeidsgiver alene.»

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Terje Skyvulstad | nestleder

FOTO TOM-EGIL JENSEN

Skagerak

Streiken ved den private Skagerak International School er slutt. Streiken ble avsluttet ved at det ble inngått en landsdekkende tariffavtale mellom Utdanningsforbundet og Abelia/NHO og tilhørende særavtaler mellom skolen og Utdanningsforbundet. Streiken har vært en viktig påminnelse om fagforeningenes grunnleggende rolle i det norske arbeidslivet. Tariffavtaler er det grunnleggende instrumentet for å regulere forholdet mellom arbeidsgivere og arbeidstakere. Tariffavtaler bidrar til å balansere interessen motsetninger og regulerer hvordan eventuelle konflikter i arbeidslivet skal løses. Slik sett fungerer også tariffavtaler som et viktig grunnlag for samarbeid og utvikling i arbeidslivet, til en forsvarlig lønnsutvikling og lønnsfordeling, og til økt produktivitet.

Men forståelsen av et godt organisert og regulert arbeidsliv kommer ikke av seg selv. Det krever at borgerne forstår og aksepterer at private eller kortsiktige interesser må balanseres mot langsiktige interesser i fellesskapet. Det forutsetter rett og slett evne og vilje til å tenke solidarisk. Våre medlemmer ved Skagerak International School har forstått dette. Gjennom å påta seg den store belastningen som bruk av streikevåpenet representerer for en liten medlemsgruppe, har de ikke bare forsvart sine egne felles interesser ved å få regulert lønns- og arbeidsvilkår i en tariffavtale. De har også gjort en innsats for kollegaer på andre private skoler. Inntil nå har det nemlig vært vanskelig for Utdanningsforbundet å få til landsomfattende tariffavtaler for private skoler hvor arbeidsgiver er organisert gjennom Abelia/NHO.

Stridens kjerne har vært pensjon. To prinsipper har stått mot hverandre. Det første handler om arbeidsgiverne i privat sektors motstand mot å gi arbeidstakernes organisasjoner rett til å forhandle om pensjon som del av arbeidsvilkår som fastsettes i tariffavtale. De mener at pensjonsvilkår ut over de lovregulerte minimumsvilkårene skal være omfattet av arbeidsgivers

styringsrett, altså ikke være forhandlingstema. Som kjent har det pedagogiske personalet i offentlige skoler rett til pensjon i henhold til vilkårene i Statens pensjonskasse. Friskoleloven paragraf 4-4 gir undervisningspersonalet i private skoler rett til lønns- og arbeidsvilkår som i tilsvarende offentlige skoler. Denne lovbestemmelsen betyr imidlertid ikke rett til identiske vilkår som i offentlige skoler. Derfor er det viktig at det gjennom tariffavtalen med Skagerak International School er slått fast at skolens lærere har rett til medlemskap i Statens pensjonskasse.

Anerkjennelse av at pensjonsvilkår er en viktig del av arbeidsvilkårene er dessuten en sak som angår mange flere enn tilsatte ved private skoler. Spesielt i den private delen av barnehage-sektoren er dette et viktig tema. Ulike pensjonsvilkår er en viktig grunn til at det kan genereres store overskudd i private barnehager med dårlige pensjonsvilkår for ansatte. Dette skjer fordi myndighetene har vedtatt å gi tilskudd til private barnehager på grunnlag av en sjablongmessig vurdering av kostnader til pensjon. Dette kostnadsnivået er langt høyere enn kostnadene av minimumsnivået for pensjon etter lovverket, og også høyere enn kostnader knyttet til noen tariffestede pensjonsordninger.

Konflikten viser hvor viktig det er at arbeidsgiver er organisert, slik at konflikten kunne løses mellom to ansvarliggjorte parter med kunnskap og kompetanse. Men resultatet betyr også at vi har klart å redusere eventuelle fordeler eiere av private skoler kan ha ved å velge en arbeidsgiverorganisasjon som tilbyr den billigste tariffavtalen.

Alt dette gir grunn til å feire og takke medlemmene ved Skagerak International School både for det de har oppnådd gjennom streiken for egen del, men ikke minst for det de potensielt har oppnådd for andre medlemmer.

«Alt dette gir grunn til å takke og feire medlemmene ved Skagerak International School.»

SETT 2017

– årets konferanse tar form

Også i år blir det SETT- dager med konferanse og utstilling. Kryss av 29. og 30. november i kalenderen. Sted er Norges Varemesse på Lillestrøm.

Ambisjonen er også i år å skape to innholdsrike dager for lærere og ledere i barnehage og skole. Konferansen skal gi nye, interessante ideer til hvordan du praktisk og konkret kan utvikle både deg selv, skolen eller barnehagen i nye, spennende retninger.

Over 80 prosent av de 1700 deltakerne som besøkte konferansen i fjor var godt eller veldig godt fornøyd. Utdanningsforbundet og Oslo kommune er også i år samarbeidspartnere med de svenske arrangørene Easyfairs og RAU (Rektorakademien utveckling).

Temaer for årets konferanse:

● **Mestre det digitale samfunnet og mestre livet**
Digitaliseringen gjennomsyrrer samfunnet. Via sosiale medier kan alle delta i det offentlige ordskiftet. Samtidig får vi flere utfordringer, spesielt i forhold til personvern. Hvordan forbereder vi elevene våre på hva som venter dem? Hva skal til for at de skal bli velfungerende samfunnsborgere som mestrer livet, skolen og det digitaliserte samfunnet? Kan digitaliseringen bidra til et verdiløft i opplæringen?

Innenfor denne rammen deler lærere og skoleledere erfaringer og strategier de benytter seg av i arbeidet. Kildekritikk, skytjenester, tekstproduksjon online og sosiale medier er temaer som behandles.

● **Hvordan utnytter vi teknologien?**

Når undervisningen har blitt bedre ved bruk av

Trenger du inspirasjon og faglig påfyll? Da er SETT-dagene noe for deg. Her fra åpningen av konferansen på Lillestrøm i fjor. Fra venstre: Steffen Handal, leder i Utdanningsforbundet, Fredrik Svensson, gründer av SETT og Raymond Johansen, byrådsleder i Oslo. FOTO ARUN GHOSH

digitale verktøy, hvilke grep har lærerne da tatt? Hvordan kan digitale verktøy bidra til at elevene lærer mer og bedre? Hvordan kan bruk av teknologi øke motivasjonen for læring, tilpasse undervisningen og styrke eleven? Ny teknologi gir nye muligheter – og vi får vite hvordan den best kan utnyttes

● **Barnekultur på ramme alvor**

Med en ny rammeplan i hånden skal barnehagelærere landet over ta barns hverdag på alvor. Men hva er egentlig barnekultur på 2000-tallet, og hva må vi vite for å skape et innhold som gir mening for barna? Daglig leker og lærer barn i omgivelser hvor digitale hjelpemidler får en stadig større plass. Hvordan påvirkes barna av den konstante informasjonsflyten som omgir dem? Hvordan kan

nettbrett, koding og Pokemon Go benyttes for å oppmuntre til kreativitet og lek? I følge forslaget til ny rammeplan skal barnehagens digitale praksis bidra til barnas lek, kreativitet og læring. På SETT-dagene vil vi se nærmere på hvordan vi kan løse dette oppdraget.

Utstilling

SETT inneholder også en utstilling. Her finner du bedrifter som tilbyr produkter eller tjenester som kan knyttes til innovativ og digital læring. Du kan møte leverandører av både pedagogiske modeller, maskinvare, programvare og plattformssystemer.

Foredragsholdere og flere detaljer fra programmet slippes fortløpende.

For påmelding og mer info om SETT se her:

<http://settdagene.com/>

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

Vi trenger en norm

En nasjonal minstenorm for lærertetthet trengs for å få satt en stopper for store klasser. Her er normen Utdanningsforbundet jobber for.

Utdanningsforbundet ønsker en nasjonal minstenorm for lærertetthet som sikrer hver enkelt skole en øvre grense for antall elever per lærerårsverk. Det vil gi skolene et handlingsrom til å prioritere fordeling av lærerressursene. En nasjonal minstenorm vil føre til mindre klasser eller grupper på de skolene som har store klasser i dag.

Med lærertetthet mener vi forholdet mellom gjennomsnittlig antall elevtimer og lærertimer til ordinær

Utdanningsforbundet mener det skal være maksimalt 15 elevtimer per lærertime på 1.-4. trinn. **FOTO** UTDANNINGSFORBUNDET

Kurs og konferanser

Tilpasset opplæring

3. mai og 4. mai inviterer vi til kurs om tilpasset opplæring i Lærernes hus. Den første dagen er lærere i grunnskolen målgruppe, 4. mai er det lærere i videregående skole.

Prinsippet om tilpasset opplæring uttrykker samfunnets mål om at alle barn og unge, uansett bakgrunn, skal ha mulighet til å utvikle seg og lære.

På dette kurset vil vi se på hvordan tilpasset opplæring ivaretas gjennom arbeidet med: Læringsstrategier, vurdering, klasseledelse, planlegging og organisering av året. Kursholder er Mette Bunting.

Mellom tillit og kontroll:

Hvor blir det av barndommen?

10.-11. mai ønsker vi, i samarbeid med Nansen-skolen, velkommen til konferanse på Lillehammer. Vi vil diskutere skolens tilstand og hva som er kloke valg for norsk skole i fremtiden; testregimet, prestasjonspresset og effektene fra New Public Management. Til konferansen kommer bl.a. Kalle Fürst, Anne Kristine Bergem, Svein Sjøberg, Inge Eidsvåg, Linn Herning og Bjørn Ekren.

Målstyrte liv – er det dét vi gir den oppvoksende slekt?

FOTO INGRAM

for lærertetthet

undervisning, også kalt for Gruppestørrelse 2. Timer til spesialundervisning og særskilt språkopplæring er holdt utenfor fordi dette er individuelle rettigheter hjemlet i egne lovbestemmelser. Disse timene må komme i tillegg til det som vårt forslag til nasjonal minstenorm skal regulere.

Vår modell

Utdanningsforbundet mener det skal være:

- Maksimalt 15 elevtimer per lærer-timer på 1.-4. trinn
- Maksimalt 20 elevtimer per lærer-timer på 5.-10. trinn
- Maksimalt 24 elevtimer per lærer-timer i studieforberedende program i VGO
- Maksimalt 12 elevtimer per lærer-timer i yrkesfaglige program i VGO

Årsaken til at vi bruker lærertimer og elevtimer i stedet for lærere og elever er at elever på ulike trinn har ulikt timetall og at lærere underviser ulikt antall timer, alt etter hvilket trinn de underviser på, og hvilke fag de underviser i. Lærernes årsverk brukes

dessuten til andre oppgaver enn de som dreier seg om undervisning.

Hvorfor ikke klassestørrelse?

Forklaringen på at Utdanningsforbundet legger så mye vekt på lærertetthet, og ikke klassestørrelse, er at høy lærertetthet er en forutsetning for mindre klasser.

Med et lavt gjennomsnittlig antall elever per lærerårsverk, altså høy lærertetthet, vil også klassene i gjennomsnitt bli mindre. Samtidig bør skolene ha et handlingsrom til å fordele lærerressursene i henhold til de faktiske behovene i ulike klasser og grupper.

Skolenivå eller kommunenivå?

I gjennomsnitt kan det være god lærertetthet i en kommune, men dette kan skjule store forskjeller mellom skolene. Hvis det er flere mindre skoler med små klasser i kommunen, vil det gi et godt gjennomsnittstall for kommunen som helhet. Men kommunen kan samtidig ha alt for store klasser i en eller flere andre skoler.

I slike tilfeller vil ikke en minstenorm på kommunenivå føre til at kommunen må tilsette flere lærere på skolene med store klasser. Vår modell for lærertetthet på skolenivå er beregnet til å gi om lag 3000 ekstra lærerårsverk i skolen, mens en tilsvarende norm som innføres på kommunenivå vil gi rundt 2000 ekstra lærerårsverk og omfatte langt færre kommuner.

Norm for alle trinn

Utdanningsforbundet er opptatt av at en nasjonal minste norm for lærertetthet ikke kan gjelde for 1.-4. trinn alene. Dersom vi får en minstenorm for disse trinnene, er det en fare for at de blir prioritert på bekostning av andre trinn.

Ressurser vil kunne bli flyttet fra de eldre elevene til de yngre, og dermed får ikke skolen samlet sett en bedre lærertetthet, bare en omfordeling av lærerstillinger.

Vi ser at dette til en viss grad har skjedd allerede, ettersom lærertettheten på 5.-10. trinn har gått ned etter at Stortinget satset på økt

lærertetthet på 1.-4. trinn. Resultatet har totalt sett blitt lavere lærertetthet når en ser grunnskolen under ett.

Minimumsgrense

Enkelte politikere påstår at en nasjonal minstenorm for lærertetthet vil gjøre det umulig å flytte ressurser til de skolene i en kommune som trenger det mest. Det stemmer ikke.

En nasjonal minstenorm for lærertetthet skal være en nedre minimumsgrense som kommunene er nødt til å etterleve. Utover denne nedre grensen, kan kommunene prioritere å sette inn ekstra innsats i form av flere lærere til de skolene som har behov for det.

#stopstoreklasser

Finn flere spørsmål og svar knyttet til vår modell for lærertetthet i nettsaken «Denne normen for lærertetthet vil vi ha». Vi har en kampanje for økt lærertetthet i år, og du finner all relevant informasjon på utdanningsforbundet.no/stopstoreklasser.

Du må gjerne bruke emneknaggen #stopstoreklasser i sosiale medier.

Vurderingsarbeid i barnehagen

4. mai arrangerer vi kurs i Kristiansand om vurderingsarbeid i barnehagen. Departementet har fremmet et forslag om å forankre barnehagens ansvar for vurdering i barnehageloven.

Dette har bl.a. ført til en debatt om hvem som skal velge metode og verktøy i vurderingsarbeidet – barnehageeier eller den pedagogiske ledelsen i barnehagen. Kursholdere er Morten Solheim og Turi Pålerud.

Les mer på www.udf.no/kurs

Skal du pusse opp, bør du ha husforsikring ekstra!

I Utdanningsforbundets husforsikring ekstra har du en unik dekning som kun gjelder for våre medlemmer. Forsikringen gir erstatning ved direkte økonomisk tap påført av utførende håndverker eller håndverkernes firma i forbindelse med utbedring, oppføring eller reparasjon av forsikret bygning. Dekningen omfatter tap som følge av underslag, tyveri, bedrageri, dokumentfalsk og konkurs hos håndverker. Med husforsikring ekstra har du også tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss der du får gratis råd og veiledning om vedlikehold, påbygg og forebygging av skader på din eiendom. I tillegg får du tilgang til Tryg Forsikring sitt håndverker-nettverk. Bestill Utdanningsforbundets hus ekstra på udf.no/husforsikring.

Bestill vår husforsikring ekstra før du pusser opp.

FOTO ADOBE STOCK

ARBEID MED ORD

www.arbeidmedord.no

Tlf.: 380 33 002 Epost: sven@arbeidmedord.no

* LESEOPPLÆRING

* LESETRENING

* MATEMATIKK

■ FOKUS PÅ SKRIVING 1-4 **Nyhet!**

Passer best på 1.-2. trinn
Tilpasset opplæring 3.-4. trinn
BM (NN i løpet av våren)
Digital utgave. Kop. or.
Pris pr. hefte kr 490,- + mva

- * Skape skriveglede
- * Hefte 1: Skrive til tegninger og bilder
- * Hefte 2-4: Skrive med utgangspunkt i illustrerte historier
- * Passer meget godt for **minoritetsspråklige**

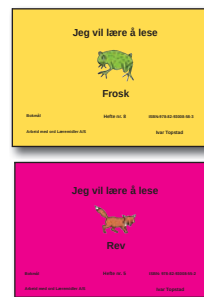
■ JEG VIL LÆRE Å LESE 1-4

Leseopplæringen 1. trinn
Bokstaver og lyder
Store eller små bokstaver
BM/NN A5 format
Pris pr. bok kr 50,-
BESTSELGER!

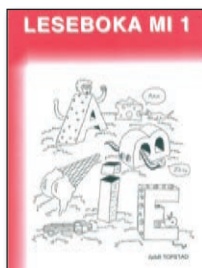
■ JEG VIL LÆRE Å LESE 5-8

Beregnet på 2. trinn, men brukes også på 3.- 5. trinn. Leseforståelse
Små bokstaver
BM/NN A5 format
Pris pr. bok kr 50,-
BESTSELGER!

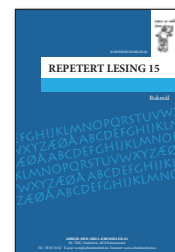
■ LESEBOKA MI 1 OG 2

Leseopplæringen 1. trinn
Store og små bokstaver
i samme bok
BM/NN A4 format
Pris pr. bok kr 90,-

■ REPETERT LESING 8-15 og 18-21

8-15 passer best på 7. og 8. trinn
18-21 er for u.skole, vgs og vo.
To nivå. BM og NN. kop.or.
Digital utgave
Pris pr. hefte kr 450,- + mva

■ 15 LETTLESTBØKERM/OPPGAVESAMLING

Passer best på 1.-6. trinn. Tre nivå.
Tre fyldige oppgavesamlinger
m/ digital utgave, kop.or.
kr 480,- pr. stk
Bøker kr 40,- pr stk
BM og NN

■ REPETERT LESING 1-7 OG A-E

Heftene A-E passer best på 1. og 2. trinn
Heftene 1-3 passer best på 3. og 4. trinn
Heftene 4-7 passer best på 4.-7. trinn
To nivå. BM og NN. Digital utgave
Pris pr. hefte kr 450,- + mva

■ JEG VIL LÆRE Å REGNE 1-5

1. trinn
Tallene 1 - 20
BM/NN A5 format
Pris pr. bok kr 50,-

■ LESESTRATEGIER 1-4 - FAGTEKSTER

Passer best på 4.-6. trinn. Brukes også i tilpasset opplæring på 7. trinn, u.skole, vgs og vo. Tre nivå. BM/NN
Digital utgave
Pris pr. hefte kr 450,- + mva

